

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Запорізька політехніка»
Гуманітарний факультет
Кафедра туристичного, готельного та ресторанного бізнесу

Пояснювальна записка

до кваліфікаційної роботи
другого (магістерського) рівня вищої освіти

на тему

ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ВІТЧИЗНЯНОЇ ІНДУСТРІЇ ТУРИЗМУ

Виконав: студент II курсу, групи ГФ-214м
Спеціальності 242 Туризм і рекреація _____
Освітня програма Туризмознавство _____
АЛЕКСАНДРОВ І.І. _____
Керівник: ЦВІЛИЙ С.М. _____
Рецензент: МИХАЙЛИК Д.П. _____

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Запорізька політехніка»

Інститут, факультет Гуманітарний

Кафедра Туристичного, готельного та ресторанного бізнесу

Ступінь вищої освіти Другий (магістерський) рівень

Освітньо-кваліфікаційний рівень магістр

Спеціальність 242 Туризм і рекреація

Освітня програма (спеціалізація) Туризмознавство

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри ТГРБ

Валентина ЗАЙЦЕВА

«__» _____ 2025 року

З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТА

АЛЕКСАНДРОВА Ігоря Ігоровича

1. Тема роботи (проекту) Вдосконалення механізму впровадження інноваційної стратегії розвитку вітчизняної індустрії туризму

керівник роботи (проекту) Сергій ЦВІЛИЙ, к.е.н., доцент ,

затвердженні наказом вищого навчального закладу від 01 вересня 2025 року № 399

2. Строк подання студентом роботи (проекту) 01.12.2025 р.

3. Вихідні дані до роботи (проекту) в роботі використано нормативно-правову базу України, статистичні дані Державної служби статистики, аналітичні звіти, підручники, навчальні посібники, монографії, наукові публікації, матеріали науково-практичних конференцій, Інтернет-джерела

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити)

Розділ 1. Теоретичні аспекти стратегічного розвитку індустрії туризму на засадах інноваційності.

Розділ 2. Аналіз стану та перспектив стратегічного розвитку вітчизняної індустрії туризму. Розділ

3. Розробка рекомендацій щодо вдосконалення механізму впровадження інноваційної стратегії розвитку вітчизняної індустрії туризму.

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень)

16 таблиць, 8 рисунків

6. Консультанти розділів кваліфікаційної роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
1	ЦВІЛИЙ С.М., доцент каф. ТГРБ	01.09.2025	01.10.2025
2	ЦВІЛИЙ С.М., доцент каф. ТГРБ	01.09.2025	20.10.2025
3	ЦВІЛИЙ С.М., доцент каф. ТГРБ	01.09.2025	05.11.2025
Нормо контроль	КОРНІЄНКО О.М., доцент каф. ТГРБ	01.09.2025	11.11.2025

7. Дата видачі завдання 1 вересня 2025 року

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Узгодження теми, складання змісту	20.08-01.09.2025	виконано
2	Вивчення літературних джерел	01.09-10.09.2025	виконано
3	Збір матеріалу на кваліфікаційну роботу	01.09-01.10.2025	виконано
4	Групування та аналіз зібраного матеріалу	01.09-11.10.2025	виконано
5	Виконання першого розділу	01.10.2025	виконано
6	Виконання другого розділу	20.10.2025	виконано
7	Виконання третього розділу	05.11.2025	виконано
8	Формування висновків та рекомендацій	06-09.11.2025	виконано
9	Оформлення кваліфікаційної роботи	10-11.11.2025	виконано
10	Перевірка роботи на плагіат	12-15.11.2025	виконано
11	Перевірка роботи керівником	16-20.11.2025	виконано
12	Одержання відгуку та рецензії	22-23.11.2025	виконано
13	Попередній захист кваліфікаційної роботи	16-20.11.2025	виконано
14	Подання роботи на кафедру	01.12.2025	виконано
15	Захист кваліфікаційної роботи	15.12.2025	виконано

Здобувач _____ Ігор АЛЕКСАНДРОВ

Керівник роботи (проекту) _____ Сергій ЦВІЛИЙ

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота: 100 с., 8 рис., 16 табл., 84 джерела.

Об'єкт дослідження – розвиток вітчизняної індустрії туризму.

Предмет дослідження – теоретичні і практичні аспекти формування і впровадження інноваційної стратегії розвитку вітчизняної індустрії туризму.

Мета роботи – формування рекомендацій з вдосконалення механізму впровадження інноваційної стратегії розвитку індустрії туризму України на основі аналізу сучасного стану і перспектив стратегічного розвитку туризму.

Методи дослідження: описовий, порівняльний; метод узагальнення; аналіз і синтез, структурний та системний аналіз; класифікації та типології.

В першому розділі кваліфікаційної роботи досліджено і узагальнено теоретичні аспекти та методичні підходи до стратегічного розвитку індустрії туризму на засадах інноваційності. В другому розділі кваліфікаційної роботи проведено аналіз сучасного стану та перспектив стратегічного розвитку вітчизняної індустрії туризму з урахуванням інноваційної складової. Третій розділ кваліфікаційної роботи містить комплекс рекомендацій відносно вдосконалення механізму впровадження інноваційної стратегії розвитку вітчизняної індустрії туризму. Цінність результатів полягає в розширенні даних про теоретичні аспекти стратегічного розвитку індустрії туризму України та у подальшій розробці пропозицій щодо імплементації механізму впровадження інноваційної стратегії розвитку вітчизняної індустрії туризму.

Практичне значення результатів полягає у можливості використання результатів дослідження при розробці інноваційних стратегій розвитку індустрії туризму державного, обласного, районного чи міського значення. Результати дослідження також можуть бути використані для створення нових та вдосконалення існуючих напрямів туризму в регіонах України. Матеріали роботи представлені на науковій конференції здобувачів вищої освіти.

ІНДУСТРІЯ ТУРИЗМУ, ВІТЧИЗНЯНА ЕКОНОМІКА, МЕХАНІЗМ,
ІННОВАЦІЙНА СТРАТЕГІЯ, РОЗВИТОК, СТРАТЕГІЧНЕ ПЛАНУВАННЯ.

АНОТАЦІЯ

Александров І. І. Вдосконалення механізму впровадження інноваційної стратегії розвитку вітчизняної індустрії туризму. – Кваліфікаційна робота.

У роботі узагальнено теоретичні аспекти та методичні підходи до стратегічного розвитку індустрії туризму на засадах інноваційності; проведено аналіз сучасного стану і перспектив стратегічного розвитку вітчизняної індустрії туризму з урахуванням інноваційної складової; розроблено комплекс рекомендацій відносно вдосконалення механізму впровадження інноваційної стратегії розвитку вітчизняної індустрії туризму. Новизна одержаних результатів полягає в розширенні даних про теоретичні аспекти стратегічного розвитку індустрії туризму України, а також у подальшій розробці пропозицій відносно імплементації механізму впровадження інноваційної стратегії розвитку вітчизняної індустрії туризму.

Ключові слова: війна, індустрія туризму, підприємство, партнерство, інноваційна стратегія, повоєнний розвиток, бізнес, перспективи, відновлення.

ANNOTATION

Alieksandrov I. I. Improvement of the mechanism for implementing an innovative strategy for the development of the domestic tourism industry. – Qualifying work.

The paper summarizes theoretical aspects and methodological approaches to the strategic development of the tourism industry based on innovation; analyzes the current state and prospects for the strategic development of the domestic tourism industry, taking into account the innovative component; develops a set of recommendations for improving the mechanism for implementing an innovative strategy for the development of the domestic tourism industry. The novelty of the results lies in the expansion of data on the strategic development of tourism.

Keywords: war, tourism industry, enterprise, partnership, innovation strategy, post-war development, business, prospects, recovery.

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ, СИМВОЛІВ, ОДИНИЦЬ, СКОРОЧЕНЬ І ТЕРМІНІВ

ВТО – Всесвітня туристична організація

грн – гривень

ДАРТ – Державне агентство розвитку туризму

див. – дивитися

дол. – доларів

ін. – інше

млн – мільйон

млрд – мільярд

од. – одиниця

ос. – особа

ООН – Організація Об'єднаних Націй

ПДВ – податок на додану вартість

р. – рік

рис. – рисунок

ст. – сторіччя

США – Сполучені Штати Америки

табл. – таблиця

тис – тисяч

т. ч. – у тому числі

ЮНВТО – Всесвітня туристична організація

AR/VR – технологія віртуальної реальності

COVID-19 – коронавірусна інфекція

SMART – аббревіатура для постановки ефективних цілей в менеджменті

ЗМІСТ

ВСТУП	8
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ СТРАТЕГІЧНОГО РОЗВИТКУ ІНДУСТРІЇ ТУРИЗМУ НА ЗАСАДАХ ІННОВАЦІЙНОСТІ	11
1.1. Сутність та зміст розвитку індустрії туризму	11
1.2. Стратегічний підхід в забезпеченні розвитку індустрії туризму	18
1.3. Методичне забезпечення стратегічного розвитку індустрії туризму на засадах інноваційності	25
Висновки до 1 розділу	32
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СТАНУ ТА ПЕРСПЕКТИВ СТРАТЕГІЧНОГО РОЗВИТКУ ВІТЧИЗНЯНОЇ ІНДУСТРІЇ ТУРИЗМУ	34
2.1. Аналіз сучасного стану розвитку індустрії туризму в Україні	34
2.2. Дослідження перспектив розвитку вітчизняної індустрії туризму на засадах інноваційності	39
2.3. Оцінка потенціалу впровадження інноваційних стратегій в розвиток вітчизняної індустрії туризму	45
Висновки до 2 розділу	53
РОЗДІЛ 3. РОЗРОБКА РЕКОМЕНДАЦІЙ ЩОДО ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ВІТЧИЗНЯНОЇ ІНДУСТРІЇ ТУРИЗМУ	55
3.1. Моніторинг загроз при формуванні та впровадженні інноваційної стратегії розвитку туризму в Україні	55
3.2. Інтегрування сучасних цифрових технологій при впровадженні інноваційної стратегії розвитку вітчизняної індустрії туризму	61
3.3. Рекомендації щодо вдосконалення механізму впровадження інноваційної стратегії розвитку вітчизняної індустрії туризму	69
Висновки до 3 розділу	76
ВИСНОВКИ	78
ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ	82
ДОДАТКИ	90

ВСТУП

Актуальність дослідження. Інноваційний розвиток туристичної сфери є ключовим чинником забезпечення конкурентоспроможності національної економіки та формування позитивного іміджу України на міжнародному туристичному ринку. Інновації в туризмі передбачають створення новітніх підходів до використання ресурсного потенціалу галузі, розширення її ресурсної та інституційної бази. У науковій літературі виділяють чотири базові типи інновацій: регулярні (постійні), нішові (часткові), революційні (радикальні) та архітектурні (структурні). З погляду стратегічного розвитку туризму, регулярні інновації охоплюють систематичне підвищення якості туристичних послуг, удосконалення кваліфікаційного рівня персоналу та зростання продуктивності праці. Нішові та радикальні інновації спрямовані на створення нових продуктів, концепцій і технологій, що змінюють зміст і формат туристичного сервісу, а архітектурні – на структурну модернізацію.

Вдосконалення механізму реалізації інноваційної стратегії розвитку вітчизняного туризму потребує інтеграції зусиль державних органів, бізнесу та громадського сектору. Ефективним інструментом реалізації такої взаємодії є державно-приватне партнерство, яке виступає основою для формування стійкої інноваційної екосистеми у сфері туризму. Запровадження сучасних моделей співпраці між владою, бізнесом і суспільством можна розглядати як інституційну інновацію, що сприяє появі нових суб'єктів туристичної діяльності і створенню конкурентоспроможних туристичних продуктів тощо.

Дослідженням проблемних питань і перспектив стратегічного розвитку індустрії туризму України, у тому числі розробки та реалізації інноваційної стратегії, займається багато вчених, праці яких висвітлено у цій роботі. Серед них: Т. Городинський [7], О. Любіцева [21], Г. Омельчак [31], Д. Соловійов [41], І. Турчаніна [48], Л. Шевченко [58], Ю. Юхновська [60] й інші науковці.

Останнім часом над реалізацією задач щодо формування інноваційної стратегії розвитку вітчизняної індустрії туризму та розробки механізмів її

впровадження займається багато практиків, вчених, науковців, дослідників; серед них значну активність демонструють науковці кафедри туристичного, готельного та ресторанного бізнесу Національного університету «Запорізька політехніка»: А. Віндюк, В. Зайцева, Н. Зацепіна, Т. Кукліна, О. Корнієнко, Д. Мамотенко, С. Гресь-Євреїнова, Д. Гурова, С. Цвілий, інші співробітники.

Обраний напрямок даного дослідження є своєчасним та актуальним, обумовлює логічність та взаємозв'язок теми роботи з назвами її структурних розділів та підрозділів, а також логікою побудови. Тема роботи виконана у відповідності до плану науково-дослідної роботи «Туристичний, готельно-ресторанний бізнес: світові тенденції та національні пріоритети (07214).

Метою роботи є формування рекомендацій з вдосконалення механізму впровадження інноваційної стратегії розвитку індустрії туризму України на основі аналізу сучасного стану і перспектив стратегічного розвитку туризму.

Для досягнення поставленої мети в роботі треба вирішити завдання:

- дослідити і узагальнити теоретичні аспекти та методичні підходи до стратегічного розвитку індустрії туризму на засадах інноваційності;
- провести аналіз сучасного стану і перспектив стратегічного розвитку вітчизняної індустрії туризму з урахуванням інноваційної складової;
- розробити комплекс рекомендацій щодо вдосконалення механізму впровадження інноваційної стратегії розвитку вітчизняної індустрії туризму.

Об'єктом дослідження є розвиток вітчизняної індустрії туризму.

Предметом дослідження є теоретичні і практичні аспекти формування і впровадження інноваційної стратегії розвитку вітчизняної індустрії туризму.

Джерелами інформації для написання роботи слугували: нормативно-правова база України, статистичні дані Державної служби статистики, аналітичні звіти, підручники, навчальні посібники, монографії, наукові публікації, матеріали науково-практичних конференцій, Інтернет-джерела, власні дослідження автора різних аспектів інноваційності індустрії туризму.

Методи дослідження. Для вирішення поставлених завдань під час написання роботи використано такі загальнонаукові та спеціальні методи:

описовий, що передбачає узагальнення зібраного матеріалу; порівняльний – для визначення спільних і відмінних ознак інноваційних складових туризму; статистичний – для визначення впливу зовнішніх та внутрішніх загроз на впровадження інноваційної стратегії розвитку вітчизняної індустрії туризму; аналіз і синтез, що передбачає розподіл досліджуваних об'єктів на складові, властивості й об'єднання їх під час вирішення стратегічних завдань розвитку індустрії туризму; структурний та системний аналіз – для розгляду проблем розвитку туризму під час воєнного стану; метод узагальнення, класифікації та типології – для визначення шляхів повоєнного відновлення туризму.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в розширенні даних про теоретичні аспекти стратегічного розвитку індустрії туризму України, а також у подальшій розробці пропозицій відносно імплементації механізму впровадження інноваційної стратегії розвитку вітчизняної індустрії туризму.

Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості використання результатів дослідження при розробці інноваційних стратегій розвитку індустрії туризму державного, обласного, районного чи міського значення. Результати дослідження також можуть бути використані для створення нових та вдосконалення існуючих напрямів туризму в регіонах України. Матеріали даної кваліфікаційної роботи можна використовувати при викладанні дисциплін для здобувачів освіти спеціальності ІЗ Туризм та рекреація «Стратегічний менеджмент» та «Стратегічний маркетинг».

Апробація результатів кваліфікаційної роботи. Основні результати доповідалися на IV Міжнародній науково-практичній конференції «Світові досягнення і сучасні тенденції розвитку туризму та готельно-ресторанного господарства» (м. Запоріжжя, 11 – 12 листопада 2025 р.) [84].

Структура і обсяг роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, переліку посилань. Загальний обсяг роботи складає 100 сторінок, основний зміст роботи викладено на 81 сторінці, включаючи 16 таблиць, 8 рисунків. Перелік посилань містить 84 найменування.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ СТРАТЕГІЧНОГО РОЗВИТКУ ІНДУСТРІЇ ТУРИЗМУ НА ЗАСАДАХ ІННОВАЦІЙНОСТІ

1.1. Сутність та зміст розвитку індустрії туризму

Сучасна туристична індустрія динамічно розвивається і навіть за сучасного нестабільного економічного становища є найприбутковішою галуззю. Розвиток туризму пов'язаний із розвитком супутніх галузей, а саме: ресторанної сфери, транспортної галузі, готельного бізнесу, торговельного та розважального бізнесу. Збільшення попиту на туристичні послуги призводить до зростання попиту на супутні послуги: готельні, ресторани, розважальні, культурно-масові. Отож, зростання попиту на туристичні й супутні послуги позитивно впливає на економіку країни. Туризм – це один із найважливіших напрямів у галузі надання послуг. Він забезпечує нові робочі місця, сприяє збільшенню надходжень до бюджету, розвитку інфраструктури, будівництву нових туристичних об'єктів, посиленню охорони та реконструкції існуючих історико-культурних пам'яток. Туризм став досить важливою складовою наповнення державного бюджету багатьох країн, розбудова рекреаційно-туристичної галузі та посилення її впливу на економічний розвиток – один із пріоритетних напрямів розвитку світового господарства [53]. Індустрія туризму продовжує свій розвиток сьогодні в Україні навіть під час війни [28].

Розвиток сучасного туризму є багатограним та комплексним явищем, який відбувається через призму соціально-економічного, культурного та екологічного аспекту. По суті туристична діяльність передбачає планування, організацію та реалізацію різнонаправлених подорожей в різних куточках світу [23]. З цього випливає, що розвиток туризму, як світового взагалі, так і окремої країни зокрема, означає організоване та планомірне розширення та збільшення динаміки туристичних потоків, що буде сприяти інтеграції різних країн та регіонів у глобальний туристичний простір. При цьому важливим елементом розвитку сучасного туризму є плекання та збереження історико-

культурної та природної спадщини, яка використовується в процесі реалізації туристичної діяльності, для майбутніх поколінь чи стабільності соціально-економічного розвитку громади (див. табл. 1.1).

Таблиця 1.1 – Сутнісні засади розвитку індустрії туризму [28]

Засади	Характеристика
Сталий розвиток [20]	Сталий розвиток є фундаментальною основою для довгострокового успіху туристичної галузі. Він передбачає збалансоване поєднання економічних вигід, соціальних потреб та охорони навколишнього середовища. Це означає, що розвиток туризму повинен відбуватися таким чином, щоб не виснажувати природні ресурси, зберігати культурну спадщину та забезпечувати позитивний вплив на місцеві громади. Реалізація принципів сталого розвитку сприяє збереженню екологічної рівноваги, підтримці традиційних ремесел та звичаїв, а також створенню умов для тривалого зростання туристичного потоку без шкоди для природи та суспільства
Інфраструктура та доступність [51]	Розвинена інфраструктура є ключовим чинником привабливості туристичного напрямку. Це включає в себе розвиток транспортних мереж, таких як аеропорти, залізничні та автомобільні дороги, що забезпечують легкий доступ до туристичних об'єктів. Крім того, важливо забезпечити якісне житло, сучасні комунальні послуги та високотехнологічні інформаційні системи, які покращують досвід відвідувачів. Інфраструктура також включає розвинену мережу розважальних та культурних закладів, що сприяє комфортному перебуванню туристів та їхньому задоволенню від відвідування регіону
Маркетинг та просування [67]	Ефективний маркетинг та просування є невід'ємними складовими успішного розвитку туризму. Це передбачає використання різноманітних каналів реклами, включаючи традиційні медіа, соціальні мережі, партнерські програми та участь у міжнародних виставках і форумах. Створення потужного бренду туристичного напрямку допомагає підвищити його впізнаваність та привабливість серед потенційних відвідувачів

Зміст розвитку туризму охоплює низку взаємопов'язаних компонентів, серед яких ключову роль відіграють інновації в сфері послуг, маркетингові стратегії, управління якістю та сталий розвиток. Інноваційні підходи в туризмі включають впровадження новітніх технологій, таких як цифрові платформи для бронювання, віртуальні екскурсії та використання великих даних для

аналізу туристичних потоків. Ці інновації дозволяють підвищити ефективність обслуговування туристів, забезпечити їм більш персоналізований досвід та сприяти залученню нових клієнтів, як підкреслює Л. Ринейська [36].

Маркетингові стратегії в туризмі мають вирішальне значення для позиціонування туристичних напрямків на міжнародному ринку. Це включає аналіз ринку, визначення цільової аудиторії, розробку унікальних пропозицій і використання різноманітних каналів комунікації для досягнення потенційних туристів. Важливим аспектом є також брендинг туристичних об'єктів, що допомагає створити позитивний образ регіону і підвищити його привабливість серед конкурентів, як зазначають Н. Погуда, Т. Примак та Л. Івченко [34].

Управління якістю є невід'ємною частиною розвитку туризму, оскільки високий рівень обслуговування безпосередньо впливає на задоволеність туристів та їхнє бажання повернутися або рекомендувати напрямок іншим. Це включає навчання персоналу, стандартизацію процесів обслуговування, моніторинг зворотного зв'язку від клієнтів та впровадження заходів для постійного покращення послуг, як обґрунтовує Д. Соловйов [41].

Сталий розвиток у туризмі передбачає баланс між економічними вигодами, соціальними потребами і збереженням навколишнього середовища. На думку З. Іванової, це означає впровадження екологічно чистих технологій, зменшення негативного впливу на природу, підтримку місцевих громад та збереження культурної спадщини [14]. Сталий туризм сприяє довгостроковій перспективі розвитку регіонів, забезпечуючи їхню привабливість для майбутніх поколінь. Крім того, розвиток туризму має значний вплив на соціальну сферу, сприяючи культурному обміну, підвищенню рівня життя місцевого населення та розвитку громадянського суспільства. Туризм може виступати як інструмент міжкультурного діалогу, сприяючи розумінню та толерантності між різними народами та культурами. Однак важливо враховувати можливі соціальні виклики, такі як натиск на місцеві ресурси, культурна асиміляція та зростання цін на житло, що може призвести до негативних наслідків для місцевих спільнот (див. табл. 1.2).

Таблиця 1.2 – Особливості сталого розвитку в індустрії туризму [34]

Екологічна відповідальність	Соціальна інклюзивність	Економічна життєздатність	Збереження культурної спадщини	Стратегічне планування та управління
Екологічна відповідальність є основою сталого туризму і включає збереження природних ресурсів, мінімізацію негативного впливу на довкілля та підтримку екологічних ініціатив. Це означає впровадження практик енергетичної ефективності, управління відходами, захисту біорізноманіття та збереження природних ландшафтів	Сталий туризм сприяє соціальній інклюзивності, забезпечуючи участь місцевих громад у туристичній діяльності та розподілі вигід від туризму. Це передбачає створення робочих місць, підтримку місцевих підприємств та ініціатив, а також врахування культурних особливостей та потреб населення	Економічна життєздатність є важливою складовою сталого розвитку туризму, що передбачає створення стабільних та довгострокових економічних вигід для регіону. Це включає диверсифікацію туристичних продуктів, залучення інвестицій, розвиток інфраструктури та стимулювання підприємництва	Збереження культурної спадщини є важливою особливістю сталого туризму, оскільки дозволяє зберігати та просувати унікальні культурні традиції, історичні пам'ятки та місцеві звичаї	Стратегічне планування та ефективне управління є необхідними для реалізації принципів сталого розвитку у туризмі. Це включає розробку довгострокових планів, які враховують екологічні, соціальні та економічні аспекти, а також встановлення чітких цілей та показників для моніторингу прогресу

Економічний аспект туризму включає в себе не лише прибутки та вигоди від провадження гостинно-рекреаційної діяльності, а й опосередковані ефекти. Серед таких опосередкованих ефектів основними є розвиток та вдосконалення транспортної інфраструктури, розбудови сфери обслуговування та сервісу, розвиток сфери харчування, а також значне стимулювання місцевого дрібного та середнього бізнесу. Розвиток туризму в глобальному, національному та регіональному вимірах безперечно тягне за собою явище диверсифікації економіки, при цьому зменшуючи залежність останньої від домінуючих галузей і формуючи можливості для інноваційної діяльності (див. рис. 1.1).

Не менш важливим є питання управління туристичними потоками та регулювання діяльності в галузі туризму. На думку С. Цвілого, Т. Кукліної та В. Зайцевої [57] ефективне управління передбачає стратегічне планування,

моніторинг та аналіз ринку, а також адаптацію до змінних умов, таких як економічні кризи, природні катастрофи чи зміни в споживчих вподобаннях. Крім того, важливою є координація між різними рівнями влади, приватним сектором та громадянським суспільством для забезпечення гармонійного розвитку туризму, що враховує інтереси всіх зацікавлених сторін.

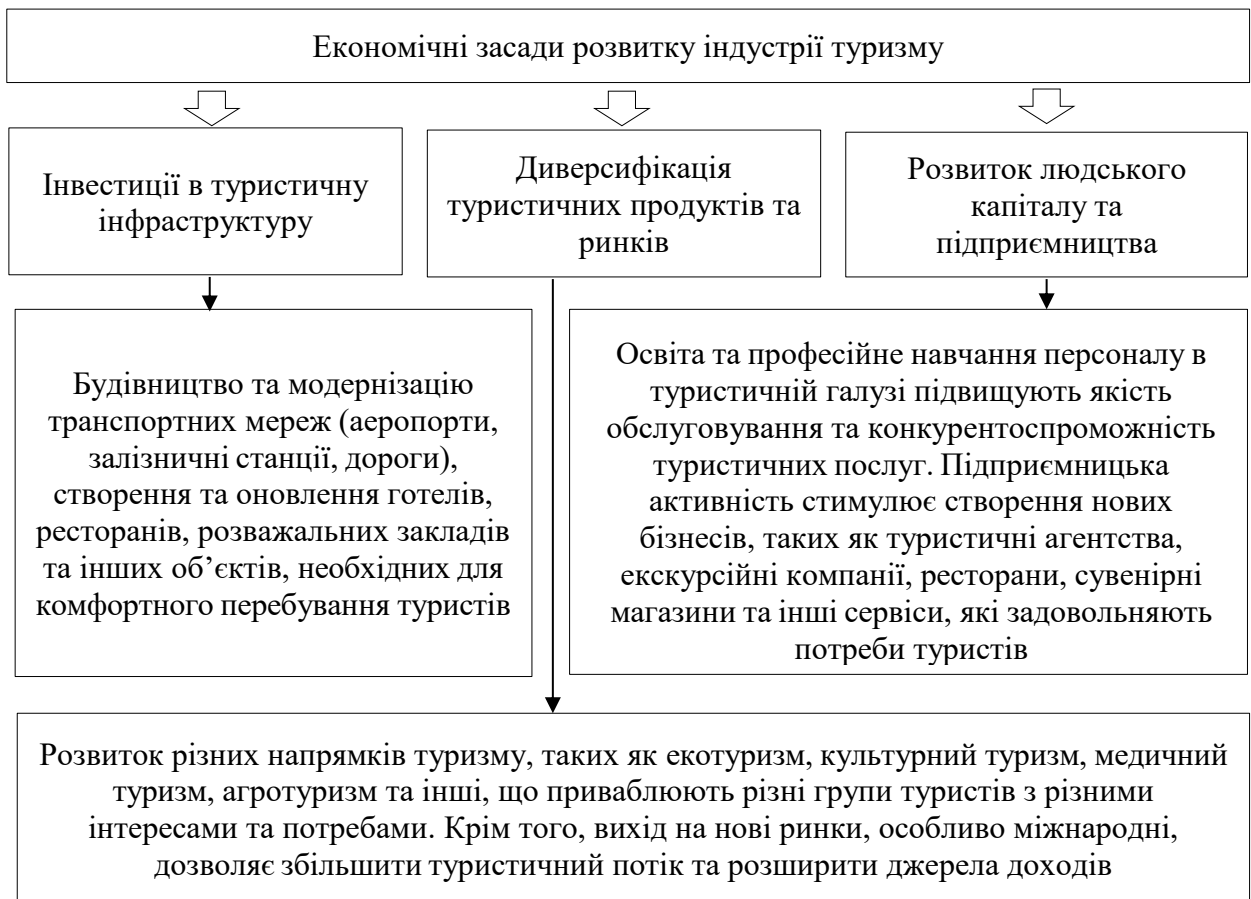

Рис. 1.1 – Економічні засади розвитку індустрії туризму [4; 19; 61]

Таким чином, сутність та зміст розвитку індустрії туризму охоплюють комплексний підхід, що інтегрує економічні, соціальні та екологічні аспекти з метою створення стійких та конкурентоспроможних туристичних напрямків. Це вимагає міждисциплінарних знань, інноваційних рішень та ефективного управління, що дозволяє максимально використовувати потенціал туризму для розвитку регіонів та покращення якості життя населення. Особливо зазначені умови є актуальними при плануванні повоєнного відновлення в Україні

Розвиток індустрії туризму як складова сучасної економіки та соціальної структури набуває дедалі більшої ваги завдяки своїй здатності інтегрувати різні аспекти життя суспільства, стимулюючи не лише економічний, але й культурний, освітній і екологічний прогрес. Однією з ключових характеристик сучасного туризму є його мультидисциплінарність, яка поєднує елементи економіки, соціології, екології, культури та технологій, створюючи складну мережу взаємозалежних факторів, що визначають динаміку його розвитку [2].

Важливим елементом розвитку туризму сьогодні є явище глобалізації, яке охопило більшу частину світу. В сфері туризму глобалізація зумовила посилення динаміку розвитку транснаціональних подорожей, а також більш активного культурного обміну. Цьому значно посприяли удосконалення та збільшення доступності глобальних транспортних мереж, зокрема таких як авіаційне сполучення, автомобільні мережі та морський транспорт [79]. Це все зробило можливим досягати віддалених туристичних локацій у більш швидкий, комфортний та бюджетний шлях. Цей аспект не лише покращить динаміку міжнародних туристичних потоків, але і буде стимулювати соціально-економічний розвиток віддалених регіонів (див. рис. 1.2).

Наступним аспектом, який слід дослідити в контексті розвитку туризму є культурний. Виділення цього аспекту зумовлено тим, що останній є в основі самої туристичної діяльності. Так, туристи під час подорожі є в пошуку як розваг та відпочинку, але і отримують можливість близько познайомитись з історико-культурною спадщиною, що включатиме місцеві традиції, звичаї, кухню, мистецтво та історію розвитку громади, промисловості та інших аспектів [76]. З огляду на це, важливим елементом процесу розвитку туризму є збереження та розвиток наявної туристичної спадщини, як в контексті реалізації стратегії розвитку туристичної діяльності, так і як фактору збереження національної ідентичності та культурного різноманіття.

На думку Л. Шевченко, ще одним важливим аспектом розвитку туризму є освітній [58]. Так, сучасні туристичні подорожі в більшості носять не лише рекреаційний контекст, але і стають елементом освітнього процесу для різних

груп людей, сприяючи обміну знаннями та досвідом між різними народностями та культурами. Така діяльність формує сприятливі умови для розвитку міжкультурної компетентності, покращення індивідуального розвитку та підвищення загального рівня освіченості населення. В той же час, освітній аспект розвитку туризму передбачає зростання потреби у професійних та компетентних кадрах у сфері готельно-ресторанного бізнесу, обслуговування, менеджменту та безпосередньо туристичній сфері [22].

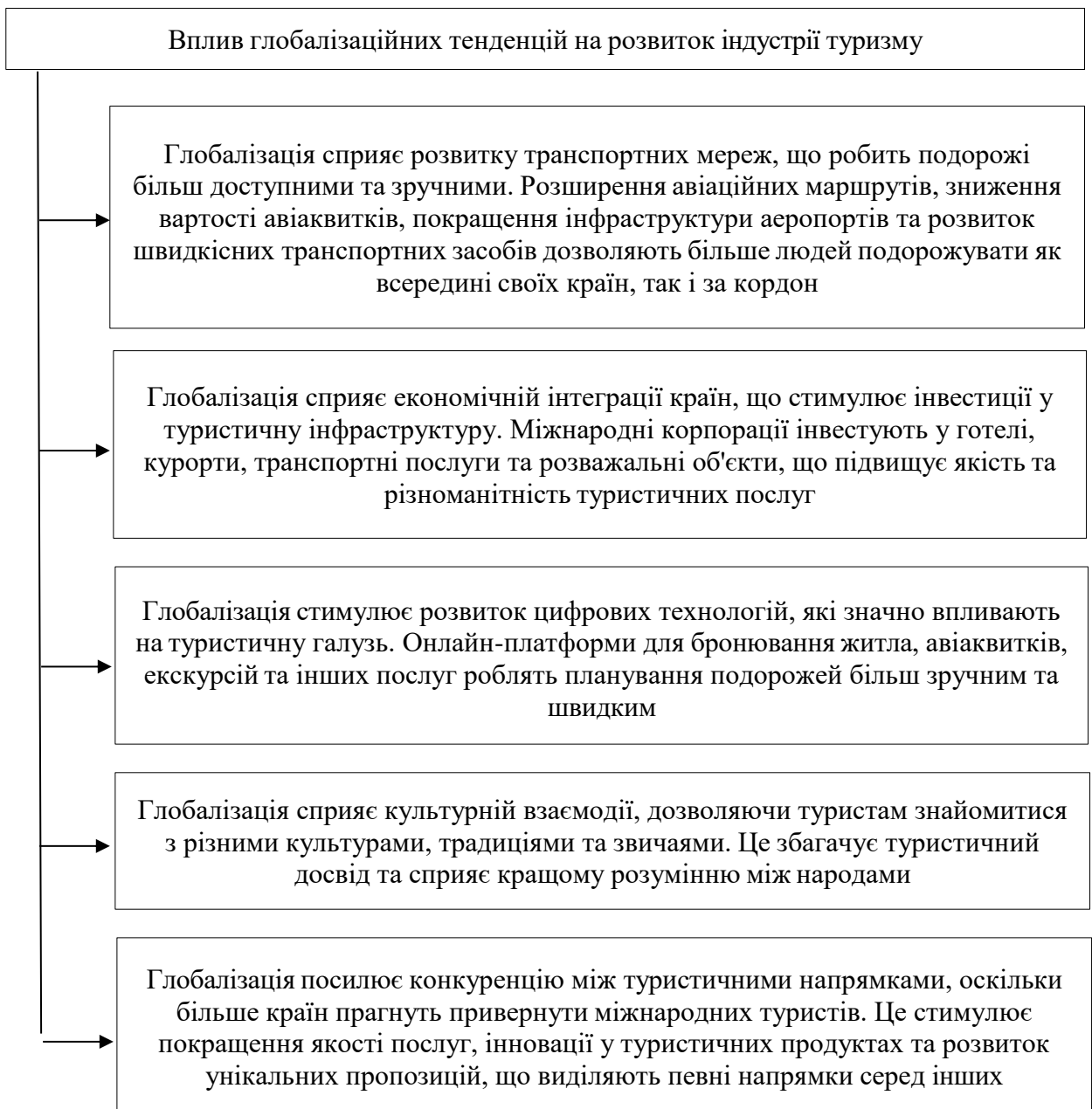

Рис. 1.2 – Вплив глобалізаційних тенденцій на розвиток індустрії туризму [1]

В цілому, сучасні процеси управління розвитком туризму вимагають застосування комплексного та продуманого підходу, в основі якого будуть лежати заходи стратегічного аналізу та планування, оцінки ефективності ключових туристичних заходів, а також адаптацію останніх до динамічних умов ринку. При цьому важливим аспектом є забезпечення ефективної взаємодії між різними державними інституціями, які відповідають як за управління та розвиток туристичної галузі, так і за управління економічної системи, приватного сектора та громадськістю. Забезпечення такої взаємодії дасть можливість в повній мірі гарантувати гармонійний розвиток існуючих та нових туристичних напрямків, при цьому враховуючи інтереси всіх зацікавлених сторін. З огляду на це, питання розвитку туризму є складним та комплексним, що вимагає як вдосконалення існуючих механізмів розвитку, так пошук та інтеграцію інновацій в цій сфері.

1.2. Стратегічний підхід в забезпеченні розвитку індустрії туризму

Туризм відноситься до виду діяльності людства, чия історія розпочинається задовго до виникнення цивілізованого суспільства. Кожна історична епоха володіла певними елементами діяльності людини, що в тій чи іншій мірі відносилися до категорії туризму. Як зазначають Л. Гриневич, Н. Белікова, М. Беккер [9] протягом усього періоду розвитку туристичної галузі чітко простежується зв'язок та вплив туризму на економічний розвиток багатьох держав. Туризм відіграв величезну роль в становленні та розвитку як локальних цивілізацій давнини, так і світової цивілізації в цілому. Особливе місце в історії мандрівництва займають морські подорожі, завдяки яким з'явилися нові землі. Їхнє відкриття, на думку Г. Олексюка та О. Полольського поступово сформувало світовий економічний простір як єдину систему (економічну, культурну, соціальну тощо). Важко також переоцінити вплив та внесок релігій, окремих всесвітньо відомих релігійних постатей на формування духовного світогляду мільйонів людей [30].

Застосування стратегічного підходу є елементом гармонійного розвитку туризму та його подальшого управління, оскільки останній є динамічною мультидисциплінарною галуззю. Метою використання підходу є забезпечення стійкого повноцінного розвитку різних туристичних напрямків [77]. Реалізація стратегічного підходу до розвитку туризму передбачає застосування таких заходів як планування, раціоналізація ресурсокористування, залучення нових джерел ресурсного забезпечення, та врахування різних факторів, які чинять вплив на туризм на коротко-, середньо-, а також довгостроковій основі [78].

Таблиця 1.3 – Ключові засади стратегічного підходу в забезпеченні розвитку індустрії туризму

Засади	Сутність засад
Інновації та цифрова трансформація	Створення мобільних додатків для туристів, які надають інформацію про місцеві пам'ятки, маршрути, бронювання готелів і ресторанів. Використання віртуальної реальності (VR) для віртуальних екскурсій, що дозволяє потенційним туристам ознайомитися з напрямком перед поїздкою. Впровадження систем штучного інтелекту для персоналізації пропозицій та покращення обслуговування клієнтів
Розвиток людського капіталу та професійна підготовка	Організація тренінгів та курсів для працівників готелів, гідів та інших представників туристичної сфери з метою підвищення їх кваліфікації. Впровадження програм сертифікації для покращення стандартів обслуговування. Співпраця з освітніми установами для створення спеціалізованих програм навчання з туризму
Політика та регулювання	Створення сприятливих умов для інвестицій у туристичний сектор через податкові пільги та гранти. Впровадження стандартів якості обслуговування та безпеки для туристичних об'єктів. Розробка законодавства, що регулює діяльність туристичних агентств, готелів, інших учасників ринку, забезпечуючи прозорість і довіру туристів
Культурна та історична автентичність	Розвиток культурного туризму через організацію фестивалів, виставок та інших подій, що демонструють місцеві традиції та мистецтво. Відновлення історичних пам'яток та створення музейних маршрутів для залучення туристів, зацікавлених у історії та культурі. Підтримка місцевих ремесел та гастрономії як частини туристичної пропозиції
Стратегічні партнерства та колаборації	Співпраця між місцевими підприємствами, урядом та громадськими організаціями для розробки спільних туристичних маршрутів та пакетів послуг. Участь у міжнародних партнерствах для обміну досвідом та залучення іноземних інвестицій. Спільні ініціативи з просування регіону на міжнародних туристичних виставках та форумах, що сприяють підвищенню його впізнаваності

Як підкреслює вчена та науковець Ю. Юхновська [60], ключовою характеристикою застосування стратегічного підходу до розвитку туризму є вектор на досягнення довгострокових цілей, що дає можливість сформулювати комплексне бачення перспектив розвитку галузі, при цьому визначаючи цілі та пріоритети останньої (див. табл. 1.3).

В контексті розвитку туризму, важливим є розрізняти стратегічний та тактичний підхід, що є особливо важливо для правильного та ефективного управління цієї складною, складною та часто проблемною галуззю. Варто зазначити, що обидва підходи є важливими та необхідними для оптимального та повноцінного управлінського процесу сфери туризму. В той же час, ці підходи мають докорінно різні цілі, часові проміжки, рамки деталізації та аналізу, та методи планування, систематизації й реалізації управлінських заходів. На рисунку 1.3 розглянуто більш детально ключові відмінні риси між стратегічним та тактичним підходом до розвитку туризму (див. рис. 1.3).

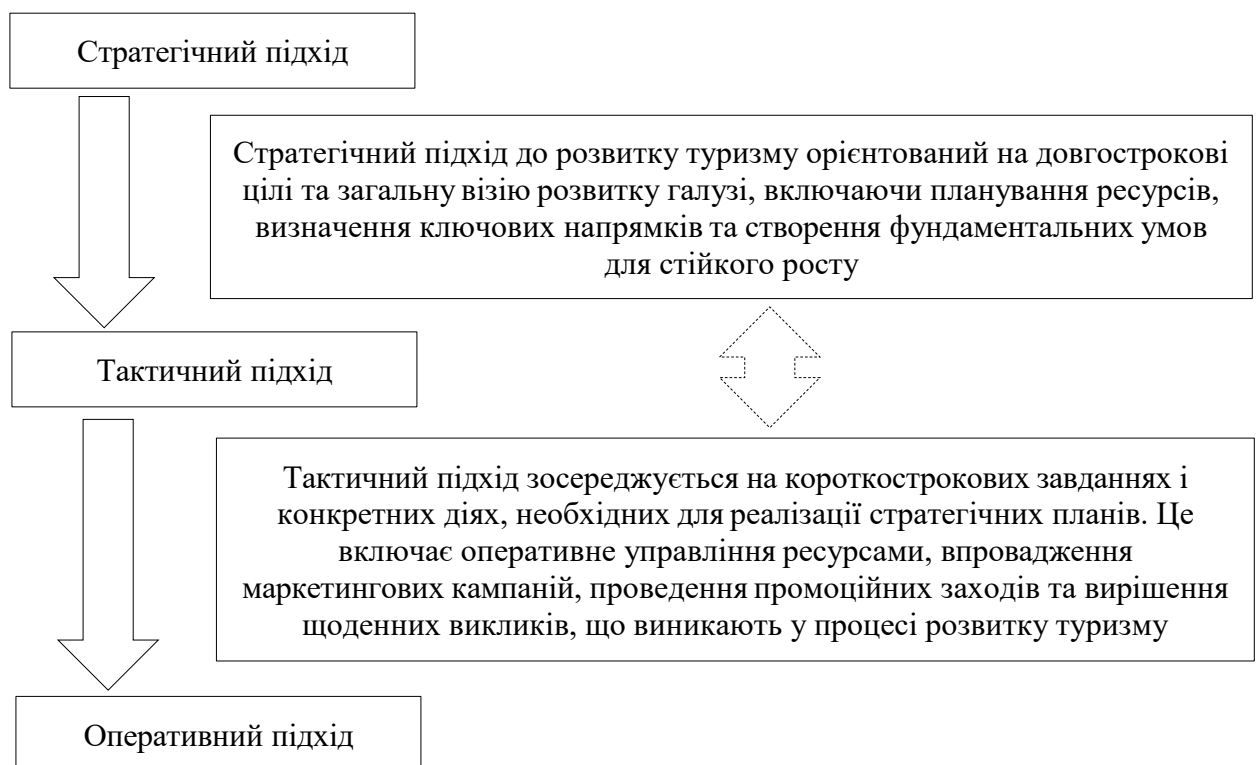

Рис. 1.3 – Взаємозв’язок та відмінності між стратегічним й тактичним підходами до розвитку індустрії туризму [62]

Гайдук А. зазначає, що інтеграція різних зацікавлених сторін однією важливою характеристикою стратегічного підходу [6]. Успішний розвиток туризму можливий лише за умови співпраці між державними органами, приватним сектором, місцевими громадами та громадянським суспільством. Така координація дозволяє враховувати інтереси всіх учасників процесу, сприяє ефективному розподілу ресурсів і забезпечує гармонійний розвиток туристичних напрямків. Наприклад, державні ініціативи можуть забезпечити фінансування та регуляторну підтримку, тоді як приватний сектор може внести інновації та інвестиції, а місцеві громади – забезпечити автентичність культурних пропозицій та сприяти збереженню природних ресурсів [6].

Сталий розвиток займає центральне місце у стратегічному підході до туризму. Це означає баланс між економічними вигодами, соціальними потребами та збереженням природних і культурних ресурсів. Стратегічне планування повинно включати заходи щодо мінімізації негативного впливу на навколишнє середовище, підтримки місцевих культурних традицій та забезпечення соціальної справедливості. Впровадження екологічно чистих технологій, розвиток екотуризму, підтримка місцевих компаній і забезпечення рівноправного доступу до туристичних ресурсів для всіх членів громади є важливими елементами цього підходу, як підкреслює С. Кальченко [17].

Аналіз ринку та прогнозування попиту є невід'ємною частиною стратегічного планування в туризмі [54]. Детальне вивчення тенденцій туристичного ринку, визначення цільових аудиторій та аналіз конкурентного середовища дозволяють розробити ефективні маркетингові стратегії та пропозиції, які відповідають потребам та очікуванням туристів. Використання сучасних інструментів аналітики, таких як великі дані та геоінформаційні системи, дозволяє більш точно прогнозувати зміни в попиті та адаптувати туристичні пропозиції до динамічно змінних умов ринку [66]. Це сприяє підвищенню конкурентоспроможності туристичних напрямків та їх здатності залучати нових туристів. Інновації та технологічний розвиток відіграють вирішальну роль у стратегічному підході до туризму. Впровадження новітніх

технологій, таких як мобільні додатки, віртуальна та доповнена реальність, штучний інтелект та автоматизація процесів бронювання, сприяє підвищенню ефективності обслуговування туристів, покращенню їхнього досвіду та збільшенню конкурентоспроможності туристичних напрямків. Інноваційні рішення дозволяють оптимізувати управління туристичними потоками, підвищити якість послуг та забезпечити персоналізований підхід до кожного туриста. Це, в свою чергу, сприяє підвищенню лояльності клієнтів та створенню позитивного іміджу туристичних напрямків.

Розвиток інфраструктури є ще одним критично важливим аспектом стратегічного підходу. Забезпечення сучасних транспортних зв'язків, якісного житлово-комунального господарства, доступу до комунікацій і інформаційних технологій створює сприятливі умови для прийому і обслуговування туристів. Інфраструктурні проекти мають бути спрямовані не лише на задоволення потреб туристів, але й на покращення якості життя місцевого населення, що сприяє гармонійному розвитку регіону. Наприклад, розвиток транспортної мережі не лише полегшує доступ туристів до визначених місць, але й сприяє розвитку місцевої економіки та створенню нових робочих місць [3; 46; 71].

Як вказує науковець Е. Федорова, культурні та соціальні аспекти також займають важливе місце у стратегічному плануванні туризму [49]. Збереження культурної спадщини, підтримка традиційних ремесел, розвиток культурного туризму та забезпечення взаємодії між туристами та місцевим населенням сприяють поглибленню культурного обміну та підвищенню рівня соціальної інтеграції. Це не лише збагачує туристичний досвід, але й сприяє зміцненню соціальної згуртованості та підвищенню рівня добробуту місцевих громад. Важливо також забезпечити участь місцевих жителів у процесі прийняття рішень щодо розвитку туризму, що сприятиме більшій відповідальності та залученості громади до цього процесу (див. табл. 1.4).

Повноцінна реалізація стратегічного підходу практично неможлива без ефективного нормативно-правового забезпечення. Так, формування чітких законодавчих рамок, які будуть регламентувати правила та стандарти, які

стосуються формування сприятливого інвестиційного клімату, забезпечення дотримання та захисту прав та можливостей туристів, і тим, які регламентують параметри забезпечення екологічної безпеки під час реалізації туристичної діяльності. Всі ці забезпечення будуть визначати успішність реалізації будь-яких видів стратегій розвитку туристичної діяльності.

Таблиця 1.4 – Стратегічне планування розвитку індустрії туризму [59]

Аналіз поточної ситуації та середовища	Визначення стратегічних цілей та завдань	Розробка та впровадження стратегії
На цьому етапі проводиться всебічний аналіз внутрішніх та зовнішніх факторів, що впливають на туристичну галузь. Включає оцінку сильних і слабких сторін регіону, можливостей та загроз (SWOT-аналіз), а також аналіз макроекономічних, соціальних, культурних та екологічних аспектів	На основі проведеного аналізу формулюються довгострокові цілі та конкретні завдання, які мають бути досягнуті для розвитку туризму. Цілі повинні бути чіткими, вимірюваними, досяжними, релевантними та обмеженими у часі (SMART)	Цей етап включає розробку конкретних стратегічних ініціатив та планів дій, необхідних для досягнення поставлених цілей. Включає визначення ресурсів, відповідальних осіб, термінів виконання та методів моніторингу прогресу
Дослідження існуючої туристичної інфраструктури, визначення популярних туристичних напрямків, аналіз конкурентного середовища та оцінка впливу глобальних тенденцій, таких як цифрова трансформація чи зміни клімату, на розвиток туризму в регіоні	Встановлення цілі збільшення кількості туристів на 20% протягом наступних п'яти років, розвиток нових туристичних маршрутів, підвищення рівня обслуговування клієнтів через навчання персоналу, або впровадження екологічних стандартів у туристичних об'єктах	Запуск маркетингової кампанії для просування регіону на міжнародних туристичних ринках, інвестування у модернізацію інфраструктури, встановлення партнерств з місцевими фірмами та організаціями, а також створення системи моніторингу та оцінки ефективності реалізації стратегії через регулярні звіти та аналіз результатів

Реалізація ефективних механізмів нормативно-правового регулювання дає можливість забезпечувати стабільний та прогресивний розвиток галузі. При цьому законодавчі ініціативи та норми можуть стосуватись захисту туристичної діяльності і туристичних ресурсів та гарантування забезпечення прав місцевої громади, що буде формувати основу для гармонійного співіснування туристичної сфери та сталого розвитку регіону (див. рис. 1.4).

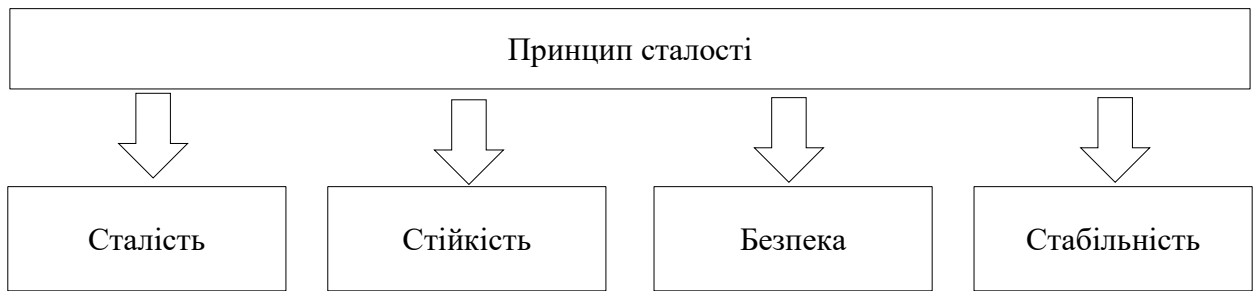

Рис. 1.4 – Принципи стратегічного розвитку туризму

Наступним важливим елементом успішного стратегічного планування розвитку туризму є проведення періодичних заходів моніторингу та оцінки ефективності. Це є особливо актуальним в контексті коректування планів та стратегій у відповідь на динаміку та зміни умов внутрішнього та зовнішнього середовища функціонування. Так, використання систем управління якістю, а також застосування регуляторних видів аналізу показників ефективності в разі підвищують ефективність процеси стратегічного планування. При цьому зворотній зв'язок від туристів та місцевих громад дає можливість виявити слабкі місця та проблеми, щоб в подальшому впровадити ефективні корективи та забезпечити постійне вдосконалення туристичних послуг, сервісу та стандартів туристичної інфраструктури. Такі заходи в разі підвищують гнучкість стратегій та їх можливість ефективно та оперативно реагувати на нові виклики та можливості, як зазначає І. Турчаніна [48].

З огляду на це, використання стратегічного підходу до розвитку туризму характеризується комплексністю, поліаспектністю, довгостроковістю, інтегративністю, адаптивністю та врахуванням економічного, соціального, культурного та екологічного аспекту розвитку. В основі стратегічного підходу до розвитку туризму лежать заходи систематичного планування, активної участі всіх зацікавлених сторін, інтеграції інноваційних технологій та сучасних підходів до вирішення завдань, а також орієнтація на збереження історико- культурної та природної спадщини. Не менш важливе місце в стратегічному підході до розвитку туризму займає розвиток існуючої інфраструктури, удосконалення нормативно-правового забезпечення та

забезпечення сталого зростання галузі. Застосування такого підходу буде сприяти не лише розвитку туристичної галузі, але і сприятиме формуванню нових туристичних напрямків, забезпечуючи стабільність та стійкість галузі, а також посилення конкурентних позицій країни на ринку туристичних послуг.

1.3. Методичне забезпечення стратегічного розвитку індустрії туризму на засадах інноваційності

Природні та економічні умови територій, наявність різноманітних ресурсів, визначають їх господарську спеціалізацію, структуру й інтенсивність розвитку різних галузей господарства. Кожна така галузь може інтенсивно розвиватися за умови високої ефективності функціонування, яка досягається, у тому числі, і визначенням впливу різних чинників на її розвиток. Тому сучасні реалії ставлять перед науковцями завдання ґрунтовного дослідження цих процесів, що повинно починатися з визначення таких чинників. Туризм – найдинамічніша галузь економіки. Він є одним з основних джерел залучення іноземної валюти, стимулює розвиток інших галузей економіки, сприяє захисту довкілля та історико-культурної спадщини країн. Вивчення чинників функціонування галузі дасть змогу ефективніше розвивати туристичну сферу і, як наслідок, може сприяти зростанню економіки окремих країн у цілому.

Інтеграція інновацій у сферу туризму є ключовим чинником забезпечення адаптаційних можливостей даної галузі щодо збереження функціональності та розвитку в змінних та динамічних умовах ринку. Інновації дають нові механізми, щоб задовольняти зростаючі вимоги та запити споживачів, при цьому зберігаючи стійке та конкурентоспроможне зростання і розвиток [52]. Сучасний світ, в якому панує тенденція глобалізації та цифровізації, актуалізує ряд екологічних та споживацьким викликів, без яких неможлива ефективна діяльність туристичних об'єктів [32].

В основі інноваційної діяльності туризму лежать ряд принципів, які визначають особливості її впровадження та подальшої оптимізації діяльності

даної галузі під змінні умови ринку, при цьому задовольняючи зростаючі потреби споживачів та формуючи нові стандарти надання туристичних послуг. Так, основними засадами інноваційності в сфері туризму є креативність, орієнтація на технологічний прогрес, використання міждисциплінарного підходу, а також дотримання принципів сталого розвитку. Комплексна реалізація даних принципів буде забезпечувати максимально високий результат покращення туристичної діяльності (див. табл. 1.5).

Таблиця 1.5 – Принцип інноваційності в розвитку туризму [65]

Використання сучасних технологій	Розробка унікальних туристичних продуктів	Персоналізація послуг	Інтеграція цифрових платформ
Використання місцевої культури, традицій та ресурсів для створення автентичних та привабливих туристичних продуктів, що підсилює унікальність напрямку			
Партнерство та колаборації	Аналіз даних та адаптивне управління	Сталий розвиток та екологічні інновації	

Креативність виступає фундаментальним елементом інноваційності, оскільки саме вона дозволяє створювати нові ідеї, концепції та продукти, які відповідають сучасним тенденціям та потребам ринку. У туристичній галузі це може проявлятися у вигляді розробки унікальних маршрутів, організації тематичних турів, впровадження інтерактивних сервісів або створення нових форм відпочинку, що відрізняються від традиційних пропозицій. Креативний підхід сприяє диференціації туристичних продуктів, роблячи їх більш привабливими для різних сегментів споживачів, як вказує А. Філіпчук [50].

Технологічний прогрес є ще одним важливим аспектом інноваційності в туризмі [47]. Сучасні технології, такі як інформаційні та комунікаційні технології, мобільні додатки, віртуальна та доповнена реальність, штучний інтелект і великі дані, трансформують туристичну індустрію, забезпечуючи нові можливості для покращення якості послуг, оптимізації процесів управління та підвищення рівня задоволеності клієнтів. Наприклад, як наголошує Ю. Ткаченко, використання мобільних додатків для бронювання

послуг, надання персоналізованих рекомендацій або створення віртуальних екскурсій дозволяє туристам отримувати більш гнучкий та індивідуалізований досвід, що відповідає їхнім уподобанням та потребам [45].

Орієнтація на споживача є також важливою засадою інноваційності в туризмі. Це означає, що всі інноваційні зусилля повинні бути спрямовані на задоволення потреб і очікувань туристів, а також на покращення їхнього досвіду. Для цього необхідно активно збирати та аналізувати дані про поведінку, вподобання та зворотний зв'язок від клієнтів, що дозволяє адаптувати туристичні продукти та послуги до змінних вимог ринку. Орієнтація на споживача також передбачає впровадження сервісів високої якості, забезпечення комфортних умов перебування та створення позитивних емоційних асоціацій, що стимулює лояльність клієнтів та їхнє бажання рекомендувати напрямок іншим, як зазначає науковець І. Соловійова [42].

Використання міждисциплінарного підходу, який є ключовим для забезпечення ефективної інтеграції інновацій, передбачає застосовувати різні знання та практик, які перебувають в сфері економіки, соціології, екології, культури, технології та інших галузях. Ефективна кооперація між фахівцями різних галузей та сфер практичної діяльності, дає можливість формувати комплексні рішення, які б враховували всі аспекти туристичної діяльності, при цьому формуючи ефективний баланс між забезпеченням конкурентоспроможності, відповідності сучасним екологічним, економічним, соціальним та іншим тенденціям. Так, до прикладу, формування сучасних екотуристичних маршрутів вимагає не лише знань управлінця в сфері туризму, але і обізнаності в сфері екології, управління проектами та маркетингу, що буде забезпечувати оптимізований та раціональний підхід до ведення туристичної діяльності, при цьому враховуючи економічні, соціальні та екологічні фактори (див. дод. В рис. В.1).

Сталий розвиток є центральним принципом інноваційності в туризмі, що передбачає баланс між економічними вигодами, соціальними потребами та збереженням природних і культурних ресурсів. Інновації в цьому контексті

спрямовані на мінімізацію негативного впливу туризму на навколишнє середовище, підтримку місцевих громад та збереження культурної спадщини. Це може включати впровадження екологічно чистих технологій, розвиток екотуризму, використання відновлюваних джерел енергії, зменшення відходів та сприяння соціальній відповідальності підприємств. Сталий підхід до розвитку туризму забезпечує його довгострокову перспективу, зберігаючи привабливість туристичних напрямків для майбутніх поколінь [5; 16; 64].

Партнерство між різними учасниками туристичної галузі, такими як державні органи, приватні підприємства, місцеві громади та неурядові організації, є ще однією важливою засадою інноваційності. Співпраця дозволяє ефективніше використовувати наявні ресурси, обмінюватися знаннями та досвідом, а також розробляти спільні проекти, які відповідають загальним цілям розвитку. Наприклад, партнерство між урядом та приватними компаніями може сприяти розвитку інфраструктури, покращенню сервісів та просуванню туристичних напрямків на міжнародному рівні. Взаємодія з місцевими громадами забезпечує врахування їхніх інтересів та потреб, сприяючи створенню автентичних туристичних продуктів та зміцненню соціальної інтеграції [7; 21; 63].

Інноваційність також передбачає постійне вдосконалення та адаптацію до змінних умов ринку. Це означає, що туристичні підприємства повинні бути гнучкими, готовими до змін та здатними швидко реагувати на нові виклики та можливості. Постійний аналіз ринку, моніторинг тенденцій та впровадження нових технологій дозволяють фірмам залишатися конкурентоспроможними та відповідати сучасним вимогам споживачів. Так, до прикладу, розвиток сучасних цифрових платформ, які будуть використовуватись для управління туристичними потоками, використання технологій штучного інтелекту, а також безконтактних технологій обслуговування є найбільш відомими та перевіреними прикладами інтеграції цифрових технологій, що в разі покращили результативність та стандарти якості туристичних послуг. Саме це детально розкрито у науковій праці І. Сазонеця та К. Стояна [39].

Не менш важливим елементом інноваційності в туристичній діяльності є освіта та професійний розвиток. Так, забезпечення повноцінної та актуальної підготовки кваліфікованих кадрів, які б володіли не лише базовими знаннями, але і були б обізнані у інноваційних практиках та навичках щодо ведення туристичної діяльності є ключовим елементом ефективної інтеграції інновацій. Забезпечення такого рівня компетенції уможливорює кратне зростання стандартів туристичної сфери та підвищення загального рівня обслуговування. В цю категорію заходів входить навчання персоналу новим технологіями та навичками, опанування нових методів управління, а також розвиток у працівників сфери туризму так званих «soft skills». Навички типу «soft skills» включають в себе навчання персоналу основам ефективної комунікації, креативного мислення, вміння раціонально оперувати існуючими ресурсами в кризових ситуаціях, а також розвитку аналітичних здібностей, що буде корисним інструментом для ефективної діяльності в динамічних зовнішніх умовах [35].

Таким чином, інноваційність відіграє ключову роль в сфері туризму. Процес впровадження інновацій включає в себе застосування комплексного підходу, який базується на принципах креативності, технологічного прогресу, орієнтацією на споживацькі вподобання та світові тенденції, такі як глобалізація, цифровізація, вектор екологічності, та інші. Реалізація даних принципів дає можливість туристичній галузі не лише покращувати свої показники, кратно поліпшуючи свої показники, підвищуючи рівень сервісу та обслуговування, але і забезпечувати можливість оперативної адаптації та зміни та фактори впливу зовнішнього та внутрішнього середовища. Інноваційність в туристичній діяльності є складною та комплексною, що включає в себе інтеграцію сучасних технологій, застосування міждисциплінарного підходу та організація комплексного процесу підвищення професійної компетентності та освіченості персоналу туристичної галузі. Таким чином, інновації в туризмі стають ключовим елементом виживання та розвитку даної галузі в динамічних умовах сучасного світу.

Методика дослідження та оцінки ефективності інноваційної стратегії розвитку туризму є сучасним інструментом дослідження інноваційності в розвитку індустрії туризму як у світовій галузі, так і у вітчизняному туризмі.

Сучасний розвиток туризму характеризується швидкими темпами змін, що обумовлено впливом цілого комплексу факторів: глобалізація ринків, зростання ролі екологічних та культурних критеріїв якості туристичного продукту, постійна модернізація інфраструктури та підвищення вимог до безпеки і комфорту мандрівників. У такій динамічній ситуації підприємства туристичного сектору, а також регіональні та державні органи управління, що формують туристичну політику, постають перед необхідністю впровадження інноваційних стратегій. Проте без системної, чітко сформованої методики дослідження та оцінки ефективності цих стратегій важко забезпечити цілеспрямований, обґрунтований та сталий розвиток туризму. Відсутність зрозумілого алгоритму оцінки інноваційних ініціатив призводить до неефективного використання ресурсів, спотворює пріоритети й ускладнює розробку подальших управлінських рішень, як вважає Г. Омельчак [31].

Слід наголосити, що в умовах гіпердинамічної зміни технологічних тенденцій, впровадження цифрових рішень, урізноманітнення пропозицій і трансформації запитів туристів актуалізується потреба в методичному інструментарії, який би уможлиблював оцінювання інноваційного потенціалу та результативності реалізованих стратегій [55]. Така методика має включати комплекс підходів, враховувати як кількісні показники ефективності (зростання обсягів туристичних потоків, підвищення завантаженості об'єктів інфраструктури), так і якісні аспекти (покращення іміджу дестинації, підвищення задоволеності туристів, збереження культурно-історичної спадщини). Усе це потребує системного, логічно узгодженого та доказово обґрунтованого інструментарію, який дозволить оперативно та цілісно оцінювати результативність інноваційних стратегій у просторі та часі [56].

Синергетичний підхід передбачає гармонійне поєднання різних методів, технологій та управлінських рішень, створюючи ефект, що перевищує

сумарний вплив окремих елементів. У контексті оцінки інноваційної стратегії розвитку туризму такий підхід виступає найкращим, адже туризм є міждисциплінарним феноменом, що поєднує економічні, культурні, соціальні, екологічні та технологічні аспекти. Спроба оцінити ефективність інноваційної стратегії крізь призму лише одного з цих вимірів неминує призведе до спотворень та обмеженого розуміння процесів. Натомість синергетичний підхід забезпечує інтеграцію всіх важливих факторів, даючи можливість виявити їх взаємну підтримку, компенсування слабких сторін, а також формувати нову якість стратегічних рішень (див. табл. 1.6).

Таблиця 1.6 – Переваги у застосуванні синергетичного підходу [44]

Переваги	Сутність
Інтеграція різних аспектів розвитку	Синергетичний підхід забезпечує комплексне поєднання економічних, соціокультурних, екологічних та технологічних чинників. Наприклад, одночасно оцінюючи розвиток туристичної інфраструктури, збереження природних та культурних ресурсів, підвищення комфортності перебування туристів та впровадження передових технологій бронювання та управління потоками, ми отримуємо цілісну картину ситуації
Адаптивність та гнучкість до змін	Туристичне середовище постійно змінюється, і синергетичний підхід дає змогу виробити стратегічні підходи, здатні швидко реагувати на нові виклики. Завдяки принципам адаптації та самоорганізації цей підхід дозволяє оперативні змінювати механізми просування дестинацій, переглядати маркетингові інструменти, оптимізувати логістику та вчасно впроваджувати інноваційні рішення
Формування доданої вартості через співпрацю	Синергетичний підхід заохочує створення партнерських мереж між різними стейкхолдерами: підприємствами туристичної сфери, місцевими громадами, органами влади, науковими установами та технологічними компаніями. Обмін знаннями, інформацією, досвідом та ресурсами дозволяє досягти якісно нового рівня ефективності
Структурування процесів та підвищення передбачуваності	Синергетичний підхід уможливорює системний аналіз та моделювання динаміки туристичних процесів. Завдяки цьому можна прогнозувати взаємодію між різними елементами системи, краще розуміти майбутні тенденції, ідентифікувати вузькі місця та сфери потенційного розвитку

Процес дослідження та забезпечення стратегічного розвитку індустрії туризму на засадах інноваційності передбачає ряд етапів, зокрема [15; 38; 43]:

– ідентифікація цілей та завдань. На початковому етапі визначаються конкретні стратегічні цілі розвитку туризму, а також більш вузькі завдання, які повинні бути досягнуті в рамках обраної інноваційної стратегії. Формуються базові показники ефективності, критерії оцінювання, часові рамки реалізації;

– збір та аналіз даних. На другому етапі проводиться систематичний збір інформації про туристичний ринок, конкурентне середовище, попит і пропозицію, технологічні тренди, стан інфраструктури. Застосовується штучний інтелект, статистичні, економіко-математичні та соціологічні методи для інтерпретації даних, виявлення закономірностей і побудови прогнозів;

– ідентифікація синергійних взаємодій. На цьому етапі визначаються можливості поєднання різних інструментів, заходів і ресурсів для формування синергетичних ефектів. Аналізується взаємодоповнюваність інновацій, потенціал створення партнерств, застосовуються системні моделі, що дозволяють оцінювати вплив змін у одному сегменті на інші складові туристичної системи;

– оцінка результатів та коригування. Після впровадження інноваційної стратегії здійснюється вимірювання фактичних показників та порівняння їх з базовими і цільовими значеннями. Оцінюється рівень досягнення поставлених цілей, виявляються сильні та слабкі сторони впроваджених нововведень. На основі отриманих даних розробляються рекомендації щодо вдосконалення стратегії, усунення недоліків та масштабування успішних практик.

Висновки до 1 розділу

Вивчено сутність та зміст розвитку індустрії туризму. Сучасні процеси управління розвитком туризму вимагають застосування комплексного та продуманого підходу, в основі якого будуть лежати заходи стратегічного аналізу та планування, оцінки ефективності ключових туристичних заходів, а також адаптацію останніх до динамічних умов ринку. При цьому важливим аспектом є забезпечення ефективної взаємодії між різними державними

інституціями, які відповідають за управління та розвиток туристичної галузі, і за управління економічної системи, приватного сектора та громадськістю. Забезпечення такої взаємодії дасть можливість в повній мірі гарантувати гармонійний розвиток існуючих та нових туристичних напрямків, при цьому враховуючи інтереси всіх зацікавлених сторін. З огляду на це, питання розвитку туризму є складним та комплексним, що вимагає як вдосконалення існуючих механізмів розвитку, так пошук та інтеграцію інновацій в цій сфері.

Досліджено стратегічний підхід в забезпеченні розвитку індустрії туризму. Використання стратегічного підходу до розвитку туризму характеризується комплексністю, поліаспектністю, довгостроковістю, інтегративністю, адаптивністю та врахуванням економічного, соціального, культурного та екологічного аспекту розвитку. В основі стратегічного підходу до розвитку туризму лежать заходи систематичного планування, активної участі всіх зацікавлених сторін, інтеграції інноваційних технологій та сучасних підходів до вирішення завдань, а також орієнтація на збереження історико- культурної та природної спадщини. Не менш важливе місце в стратегічному підході до розвитку туризму займає розвиток існуючої інфраструктури, удосконалення нормативно-правового забезпечення та забезпечення сталого зростання галузі. Застосування такого підходу буде сприяти не лише розвитку туристичної галузі, але і сприятиме формуванню нових туристичних напрямків, забезпечуючи стабільність та стійкість галузі, а також посилення конкурентних позицій країни на ринку туристичних послуг.

Узагальнено методичне забезпечення стратегічного розвитку індустрії туризму на засадах інноваційності. Така методика має включати комплекс підходів, враховувати як кількісні показники ефективності (зростання обсягів туристичних потоків, підвищення завантаженості об'єктів інфраструктури), так і якісні аспекти (покращення іміджу дестинації, підвищення задоволеності туристів, збереження культурно-історичної спадщини) – потребує системного, узгодженого, обґрунтованого інструментарію, який дозволить оперативно та цілісно оцінювати результативність інноваційних стратегій у просторі та часі.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СТАНУ ТА ПЕРСПЕКТИВ СТРАТЕГІЧНОГО РОЗВИТКУ ВІТЧИЗНЯНОЇ ІНДУСТРІЇ ТУРИЗМУ

2.1. Аналіз сучасного стану розвитку індустрії туризму в Україні

Туризм є однією з ключових галузей економіки України, що сприяє соціально-економічному розвитку, збереженню культурної спадщини та зміцненню міжнародних зв'язків [24]. Аналіз стану розвитку туризму в Україні охоплює період до повномасштабного вторгнення у 2022 році та етапи його відновлення та трансформації після цієї події. Цей аналіз висвітлює основні тенденції, виклики та перспективи галузі, враховуючи вплив зовнішніх та внутрішніх факторів [8; 27; 29].

Аналіз стану розвитку туризму в Україні є комплексним завданням, яке вимагає врахування численних факторів, що впливають на цю галузь як до повномасштабного вторгнення у 2022 році, так і в його наслідках. Туризм в Україні до 2022 року характеризувався стабільним зростанням, сприяючи економічному розвитку країни, збереженню культурної спадщини та зміцненню міжнародних зв'язків. До цього часу Україна пропонувала широкий спектр туристичних продуктів, включаючи культурний туризм у великих містах таких як Київ, Львів та Одеса, екотуризм у Карпатах та інших природних регіонах, а також зимовий спорт, що приваблював як внутрішніх, так і іноземних туристів. Розвинена транспортна інфраструктура, зокрема міжнародні аеропорти, залізничні сполучення та автодороги, сприяла зростанню кількості туристичних потоків [37; 38]. Міжнародні заходи, такі як фестивалі, спортивні події та виставки, сприяли підвищенню престижу України на світовій арені та залученню іноземних інвесторів у туристичний сектор. Впровадження цифрових технологій, зокрема платформ для онлайн-бронювання та мобільних додатків, дозволило покращити доступність та зручність туристичних послуг, що позитивно впливало на загальну привабливість країни як туристичного напрямку (див. табл. 2.1).

Таблиця 2.1 – Відмінності підходів до розвитку туризму до й після повномасштабного вторгнення [80]

До повномасштабного вторгнення	Після повномасштабного вторгнення
До вторгнення стратегічний підхід до розвитку туризму був зосереджений на активному розширенні інфраструктури, проведенні масштабних маркетингових кампаній та впровадженні нових туристичних продуктів. Інвестиції активно вкладалися у будівництво нових готелів, транспортних вузлів та туристичних об'єктів, спрямовані на залучення більшої кількості туристів	Після вторгнення пріоритети змінилися на забезпечення безпеки туристів та відновлення пошкодженої інфраструктури. Стратегічний фокус тепер спрямований на розробку та впровадження заходів безпеки, включаючи спеціальні програми страхування та інформаційні ресурси про безпечні маршрути
До вторгнення розвиток туризму був значною мірою орієнтований на міжнародний ринок, з акцентом на залучення іноземних інвестицій та туристів. Активно шукалися іноземні інвестори для фінансування туристичних проєктів, а також розвивалися міжнародні партнерства	Після вторгнення стратегічний підхід до розвитку туризму змістився у бік локальної інтеграції та підтримки місцевих ресурсів. Основною метою стало сприяння розвитку малого та середнього бізнесу в туристичній сфері, включаючи підтримку місцевих готелів, ресторанів та екскурсійних компаній. Акцент зроблено на культурну ідентичність, зокрема розвиток туризму, що базується на унікальній культурі, історії та традиціях України, що сприяє зміцненню національної ідентичності та приваблює туристів, зацікавлених у автентичному досвіді

Повномасштабна війна в Україні змінила життя суспільства за останні місяці. Війна внесла свої корективи у всі сфери життя населення, в тому числі в сектор туризму [72]. У таких умовах важко уявити подорожі не лише для відпочинку, або як спосіб втекти від жахливої реальності, яку принесло повномасштабне вторгнення. Туризм – це одна з найстійкіших галузей світової економіки, що за останні десять років показує стабільний зріст на рівні приблизно 5% щорічно і не схильний до різких змін у попиті та пропозиції. Це робить його одним із найбільш перспективних напрямків соціально-економічного розвитку. Дохід від туристичних подорожей та збори податків з них становлять значну частину бюджету країни [10]. Сучасний туризм став не просто подорожжю, а складовою частиною життєвого стилю більш як третини

світового населення, відображаючи важливий аспект якості життя. Незважаючи на активні воєнні дії в численних регіонах нашої країни, галузь туризму продовжує свою роботу.

Відновлення та трансформація туризму після вторгнення включає ряд стратегічних кроків, спрямованих на реконструкцію пошкодженої інфраструктури, активну промоцію України як безпечного туристичного напрямку та впровадження інноваційних технологій для покращення якості обслуговування туристів [33]. Одним із пріоритетних завдань стало відновлення ключових туристичних об'єктів, таких як історичні пам'ятки, готелі та транспортні вузли. Держава разом з приватним сектором активно працюють над реконструкцією пошкоджених об'єктів, залучаючи інвестиції та підтримуючи місцеві підприємства. Паралельно ведеться активна маркетингова кампанія, яка орієнтована на міжнародні ринки, зокрема на Європу, Азію та США, з метою залучення іноземних туристів. Використання цифрових платформ, соціальних мереж та участь у міжнародних туристичних виставках допомагають підвищити видимість України на світовій туристичній карті (див. дод. Г рис. Г.1).

Разом із відновленням інфраструктури, велика увага приділяється розвитку нових туристичних сегментів, таких як агротуризм, гастрономічний туризм, медичний туризм та цифровий туризм. Ці нові напрямки дозволяють диверсифікувати туристичну пропозицію та залучати різні сегменти туристів, що сприяє підвищенню конкурентоспроможності українського туризму на міжнародному рівні [11]. Впровадження інноваційних технологій, таких як мобільні додатки для бронювання, віртуальні екскурсії і системи електронного управління замовленнями, підвищує рівень обслуговування та робить туристичний досвід більш зручним та привабливим для сучасних туристів.

Сталий розвиток туризму також стає ключовим напрямком у стратегії відновлення. Зосередження на екологічно чистих технологіях, розвиток екотуризму та підтримка місцевих громад допомагають забезпечити гармонійний баланс між економічними вигодами та збереженням природних і

культурних ресурсів. Впровадження екологічно відповідальних практик, використання відновлюваних джерел енергії та мінімізація відходів сприяють збереженню природного середовища та культурної спадщини для майбутніх поколінь [12; 25; 83].

Важливою складовою процесу відновлення є підготовка та професійний розвиток кадрів. Українські освітні установи разом з приватним сектором активно працюють над підвищенням кваліфікації працівників туристичної галузі, впроваджуючи спеціалізовані навчальні програми та тренінги, що дозволяє підвищити рівень обслуговування та впроваджувати інноваційні практики в туристичну діяльність. Співпраця з міжнародними партнерами та обмін досвідом сприяють підвищенню професійного рівня працівників та впровадженню сучасних технологій у туристичну індустрію України.

На поточний момент туризм в Україні перебуває на етапі активного відновлення, зосереджуючись на залученні як внутрішніх, так і іноземних туристів [18]. Зростання внутрішнього туризму продовжується, особливо у регіонах, які раніше були менш популярними серед туристів, але зараз активно розвиваються завдяки новим туристичним продуктам та маршрутам. Відновлення міжнародних зв'язків повільно, але стабільно, завдяки поліпшенню безпекової ситуації та відновленню транспортних сполучень. Розвиток нових туристичних сегментів сприяє диверсифікації туристичних послуг та залученню нових груп туристів, що підвищує загальну привабливість країни як туристичного напрямку (див. дод. З рис. 3.1).

Незважаючи на позитивні тенденції, галузь туризму стикається з низкою викликів. Забезпечення високого рівня безпеки для туристів залишається пріоритетним завданням, що потребує постійного моніторингу ситуації та оперативного реагування на потенційні загрози. Недостатнє фінансування туристичних проектів та необхідність залучення іноземних інвестицій є значними перешкодами для швидкого відновлення та розвитку галузі. Крім того, ефективні маркетингові стратегії, орієнтовані на міжнародний ринок, потребують постійного вдосконалення та адаптації до змінних умов ринку.

Перспективи розвитку туризму в Україні обіцяють значні можливості завдяки диверсифікації туристичних продуктів, впровадженню інноваційних технологій, а також підвищенню інвестиційної привабливості. Створення сприятливого інвестиційного клімату, спрощення процедур для інвесторів та впровадження стимулюючих заходів сприятимуть залученню капіталу у туристичну галузь. Співпраця з міжнародними туристичними організаціями та розвиток партнерських програм з іншими країнами сприятимуть залученню ресурсів, обміну досвідом та підвищенню конкурентоспроможності українського туризму на глобальному ринку (див. табл. 2.2).

Таблиця 2.2 – Виклики воєнного стану для розвитку туризму в Україні

Виклики	Характеристика
Виклик безпеки	Воєнний стан створює підвищений ризик для відвідувачів через можливі військові дії, обстріли та інші небезпечні ситуації. Це призводить до зниження довіри туристів до безпеки регіону, що негативно впливає на їхнє рішення про подорожі. Туристичні об'єкти та інфраструктура можуть стати мішенню, що ускладнює їхнє функціонування та знижує привабливість напрямків
Виклик захищеності	Воєнні дії часто призводять до руйнування важливих туристичних місць, транспортних мереж та готельних комплексів. Це не лише ускладнює доступність туристичних напрямків, але й вимагає значних фінансових витрат на відновлення та реконструкцію. Пошкоджена інфраструктура знижує якість обслуговування туристів та обмежує можливості для розвитку нових проектів
Економічні виклики	Бізнеси стикаються зі зростанням витрат на безпеку, зниженням доходів та труднощами у фінансуванні операцій. Це обмежує можливості для розвитку нових проектів, модернізації існуючих об'єктів та впровадження інноваційних рішень. Крім того, економічна нестабільність впливає на споживчу спроможність населення та їхню готовність витратити кошти на подорожі

На думку автора, особливу увагу слід приділити розвитку регіонального туризму, підтримці менш популярних регіонів та створенню унікальних туристичних маршрутів, що враховують місцеві особливості та культурні традиції. Залучення місцевих громад до процесу розвитку туризму сприяє створенню автентичних туристичних продуктів та зміцненню соціальної

інтеграції. Впровадження принципів сталого туризму, підтримка екологічно відповідальних проектів та розвиток соціально орієнтованих туристичних продуктів забезпечують гармонійний баланс між економічними вигодами та збереженням культурної та природної спадщини.

З початком повномасштабного вторгнення в 2022 році, туристична галузь України зазнала суттєвих змін та викликів. Внаслідок воєнних дій, значна частина туристичної інфраструктури зазнала пошкоджень або знищення, що призвело до зменшення кількості іноземних туристів. Авіасполучення було обмежене або припинене до багатьох регіонів, що значно ускладнило доступність країни для міжнародних відвідувачів. Однак, зменшення міжнародних потоків сприяло активізації внутрішнього туризму, адже українці почали більше подорожувати по своїй країні, відкриваючи для себе нові регіони та туристичні маршрути. Це стало важливим фактором підтримки місцевої економіки та стимулювання розвитку менш відомих туристичних напрямків.

Так, розвиток туризму в Україні до повномасштабного вторгнення характеризувався стабільним зростанням та різноманітністю пропозицій, однак вторгнення спричинило значні виклики, включаючи зменшення міжнародних потоків та пошкодження інфраструктури. Відновлення туризму після вторгнення включає реконструкцію інфраструктури, розвиток внутрішнього туризму, впровадження інноваційних технологій і зосередження на сталому розвитку. Незважаючи на існуючі виклики, галузь має значний потенціал для подальшого зростання та розвитку, забезпечуючи економічний вплив, соціальну інтеграцію та збереження культурної спадщини України.

2.2. Дослідження перспектив розвитку вітчизняної індустрії туризму на засадах інноваційності

Інновації в туристичній галузі України відіграють вирішальну роль у забезпеченні її конкурентоспроможності та стійкого розвитку, особливо у

період після початку повномасштабного вторгнення у 2022 році. В умовах значних змін та викликів, туризм в Україні активно впроваджує новітні технології та підходи, спрямовані на покращення якості послуг, оптимізацію операційних процесів та розширення спектру туристичних продуктів. Ці інновації не лише допомагають галузі адаптуватися до нових умов, але й сприяють її подальшому зростанню та розвитку (див. дод. Д рис. Д.1).

Однією з ключових сфер інновацій є цифровізація туристичних послуг. Українські туристичні підприємства активно використовують онлайн-платформи для бронювання та продажу туристичних продуктів, що значно спрощує процес планування подорожей для туристів та підвищує ефективність роботи підприємств. Мобільні додатки, які дозволяють здійснювати бронювання готелів, авіаквитків, оренди автомобілів та інших послуг, стали невід'ємною частиною сучасного туристичного досвіду. Ці додатки не лише забезпечують зручність для користувачів, але й дозволяють підприємствам збирати та аналізувати дані про поведінку та вподобання туристів, що сприяє персоналізації послуг та підвищенню рівня задоволеності клієнтів.

Впровадження штучного інтелекту та великих даних також стає важливим елементом інноваційної стратегії українського туризму. Аналіз великих обсягів даних дозволяє туристичним компаніям прогнозувати попит, оптимізувати маркетингові кампанії та покращувати управління ресурсами. Наприклад, алгоритми машинного навчання можуть аналізувати поведінку туристів на веб-сайтах і в додатках, визначаючи їх уподобання та пропонуючи персоналізовані рекомендації. Це не лише підвищує ефективність зусиль з маркетингу, але й сприяє збільшенню конверсії та лояльності клієнтів.

Віртуальна та доповнена реальність (VR та AR) також знаходять своє застосування в українському туризмі, створюючи нові можливості для залучення туристів та підвищення їхнього досвіду. Віртуальні екскурсії дозволяють потенційним туристам ознайомитися з визначними місцями та туристичними об'єктами України без необхідності фізичної присутності, що особливо актуально у випадках, коли фізичні подорожі є обмеженими через

зовнішні обставини. Доповнена реальність може бути використана для створення інтерактивних туристичних маршрутів, де туристи можуть отримувати додаткову інформацію про об'єкти, які вони відвідують, через свої смартфони або спеціальні окуляри (див. табл. 2.3).

Таблиця 2.3 – Можливості штучного інтелекту в контексті розвитку туризму в Україні [68]

Можливості	Сутність
Персоналізовані рекомендації та послуги для туристів	Використання алгоритмів ШІ дозволяє аналізувати поведінкові дані та уподобання туристів, що дає змогу створювати індивідуальні пропозиції. Наприклад, системи рекомендацій можуть пропонувати маршрути, готелі, ресторани та розважальні заходи, що найкраще відповідають інтересам кожного мандрівника. Це підвищує задоволеність клієнтів та сприяє лояльності до туристичних сервісів
Автоматизація обслуговування клієнтів через чат-боти	Впровадження чат-ботів на базі ШІ дозволяє забезпечити цілодобову підтримку туристів. Чат-боти можуть відповідати на запитання, допомагати з бронюванням номерів у готелях, надавати інформацію про місцеві пам'ятки та транспорт. Це значно покращує користувацький досвід, зменшує навантаження на персонал та підвищує ефективність обслуговування
Оптимізація маркетингових кампаній та цільового реклами	ШІ може аналізувати великі обсяги даних з різних джерел, таких як соціальні мережі, пошукові запити та поведінка користувачів на сайтах. Це дозволяє створювати більш точні та ефективні маркетингові стратегії, орієнтовані на конкретні цільові аудиторії. Наприклад, AI може визначити оптимальний час для запуску рекламних кампаній або вибрати найбільш релевантні канали для просування туристичних послуг
Аналіз та управління туристичними даними	Завдяки можливостям ШІ у обробці великих обсягів даних, можна ефективно аналізувати тенденції в туризмі, прогнозувати попит та оптимізувати управління туристичними ресурсами. Наприклад, аналізуючи дані про сезонність, відвідуваність та відгуки туристів, можна приймати обґрунтовані рішення щодо розвитку нових напрямків або вдосконалення існуючих послуг

Інновації у сфері екологічно сталого туризму також відіграють важливу роль у розвитку української туристичної галузі [26]. В умовах глобальних екологічних викликів українські туристичні підприємства впроваджують екологічно чисті технології та практики, спрямовані на зменшення негативного впливу туризму на навколишнє середовище. Використання відновлюваних джерел енергії, зменшення відходів, впровадження систем

управління екологічними ризиками та розвиток екотуристичних маршрутів сприяють збереженню природних ресурсів та підтримці біорізноманіття.

Інновації у сфері екологічно сталого туризму також відіграють важливу роль у розвитку української туристичної галузі. В умовах глобальних екологічних викликів, українські туристичні підприємства впроваджують екологічно чисті технології й практики, спрямовані на зменшення негативного впливу туризму на навколишнє середовище [13]. Це не лише відповідає глобальним тенденціям сталого розвитку, але й підвищує привабливість туристичних напрямків для свідомих споживачів, які прагнуть мінімізувати свій екологічний слід (див. дод. І рис. І.1).

Однією з інноваційних ініціатив у сфері туризму є розвиток цифрових платформ для інтеграції різних послуг та створення комплексних туристичних продуктів. Українські підприємства активно використовують такі платформи для об'єднання різних аспектів туристичної діяльності, включаючи бронювання, транспортування, проживання, екскурсії та інші послуги. Це дозволяє створювати комплексні пропозиції, які відповідають потребам сучасних туристів, забезпечуючи їм зручність та ефективність у плануванні та проведенні подорожей. Слід підкреслити. Що заданий тренд цифровізації в індустрії туризму України прискорює інноваційний розвиток підприємств.

Сталий розвиток також включає впровадження інноваційних методів управління туристичними потоками. Використання геоінформаційних систем (ГІС) та інших інструментів для моніторингу та аналізу туристичних потоків дозволяє оптимізувати використання ресурсів, зменшувати перевантаження популярних напрямків та сприяти розвитку менш відомих регіонів. Це не лише покращує загальний туристичний досвід, але й сприяє більш рівномірному розподілу економічних вигід між різними регіонами країни.

Інновації також знаходять своє застосування у сфері маркетингу та просування туристичних напрямків. Використання соціальних мереж, інфлюенсерів, контент-маркетингу та інших сучасних інструментів дозволяє ефективно досягати цільової аудиторії та підвищувати видимість туристичних

об'єктів. Інтерактивні кампанії, відео-контент, блоги та інші формати цифрового маркетингу сприяють залученню нових туристів та утриманню постійних клієнтів, забезпечуючи їхню лояльність та підвищуючи впізнаваність українських туристичних напрямків на міжнародному ринку.

Особлива увага приділяється також розвитку інноваційних форм туризму, таких як медичний туризм, гастрономічний туризм, агротуризм та інші спеціалізовані напрямки. Медичний туризм, наприклад, зростає завдяки високому рівню медичних послуг та конкурентоспроможним цінам, що приваблює туристів з різних країн. Гастрономічний туризм пропонує унікальні кулінарний досвід, пов'язаний з традиційною українською кухнею, що робить подорожі більш різноманітними та цікавими для туристів. Агротуризм сприяє розвитку сільських регіонів, дозволяючи туристам взаємодіяти з місцевими жителями, дізнаватися про традиційні методи господарювання та насолоджуватися природними красотами (див. табл. 2.4).

Важливим аспектом інновацій є також розвиток системи управління та координації в туристичній галузі. Впровадження сучасних систем управління, що базуються на принципах управління якістю, дозволяє підвищити ефективність роботи туристичних підприємств, забезпечити високий рівень обслуговування та задовольнити вимоги сучасних туристів.

Системи управління якістю включають регулярний моніторинг та оцінку ефективності туристичних послуг, впровадження стандартів якості, сертифікацію та постійне вдосконалення процесів обслуговування (див. дод. Е рис. Е.1).

Співпраця між різними учасниками туристичної галузі також є важливим чинником інноваційного розвитку. Взаємодія між державними структурами, приватним сектором, місцевими громадами та неурядовими організаціями дозволяє створювати спільні проекти, обмінюватися досвідом та ресурсами, що сприяє ефективному вирішенню проблем та використанню нових можливостей. Партнерства з міжнародними туристичними організаціями, іноземними інвесторами та туристичними компаніями

допомагають українським підприємствам розширювати свої можливості, виходити на нові ринки та залучати іноземні інвестиції.

Таблиця 2.4 – Інноваційні форми туризму в Україні [82]

Характеристика основних інновацій	
Екотуризм у поєднанні з агротуризмом стає все більш популярним напрямком в Україні. Ця форма туризму фокусується на екологічно відповідальному відпочинку, який сприяє збереженню природних ресурсів та підтримці місцевих громад. Використання стійких технологій, таких як енергоефективні системи, відновлювані джерела енергії та органічне землеробство, дозволяє створювати екологічно чисті туристичні об'єкти	Наприклад, ферми, що пропонують проживання та участь у сільськогосподарських роботах, дозволяють туристам не лише насолоджуватися природою, але й дізнаватися про місцеві традиції та способи життя. Це сприяє збереженню біорізноманіття та підтримці економіки сільських районів
Інтеграція технологій віртуальної (VR) та доповненої реальності (AR) відкриває нові можливості для туристичного досвіду в Україні. Завдяки VR туристи можуть здійснювати віртуальні екскурсії по історичних місцях, музеях та природних красотах, не виходячи з дому. Це особливо актуально в умовах обмежень на подорожі або для тих, хто хоче попередньо ознайомитися з місцем відвідування	AR технології, в свою чергу, можуть бути використані під час реальних поїздок, надаючи інтерактивну інформацію про пам'ятки, історичні події та культурні особливості через смартфони або спеціальні окуляри. Наприклад, під час відвідування Львівського оперного театру туристи можуть отримувати додаткову інформацію про його архітектуру та історію у режимі реального часу
Медичний та оздоровчий туризм в Україні набирає обертів завдяки впровадженню інноваційних рішень та сучасних технологій. Україна стає популярним напрямком для медичних процедур завдяки високій якості послуг за доступними цінами. Оздоровчі курорти використовують сучасні методи лікування та реабілітації, включаючи телемедицину, персоналізовані програми здоров'я та використання біотехнологій	Наприклад, санаторії можуть пропонувати інтегровані програми, що поєднують традиційні методи лікування з новітніми технологіями, такими як сенсорні системи для моніторингу здоров'я пацієнтів або мобільні додатки для відстеження прогресу реабілітації. Це дозволяє не лише залучати іноземних пацієнтів, але й сприяти здоровому способу життя серед місцевого населення

Освіта та професійний розвиток також відіграють ключову роль у забезпеченні інноваційності туризму. Українські освітні установи активно впроваджують спеціалізовані навчальні програми та тренінги для підготовки кваліфікованих кадрів, що володіють сучасними знаннями та навичками у сфері туризму. Підготовка спеціалістів, здатних впроваджувати інноваційні практики, сприяє підвищенню якості обслуговування та розвитку нових

напрямків туризму. Співпраця з міжнародними освітніми установами та участь у міжнародних програмах обміну дозволяє українським фахівцям отримувати нові знання та досвід, що сприяє підвищенню їхньої кваліфікації та конкурентоспроможності на глобальному ринку праці.

Інновації у сфері безпеки також є важливим аспектом розвитку туризму в Україні. В умовах нових викликів та змін, забезпечення безпеки туристів стає пріоритетним завданням для всіх учасників галузі. Впровадження новітніх технологій безпеки, таких як системи відеоспостереження, цифрові системи контролю доступу, а також впровадження стандартів безпеки та гігієни, дозволяє створювати безпечні умови для туристів та підвищувати їхню довіру до туристичних послуг.

2.3. Оцінка потенціалу впровадження інноваційних стратегій в розвиток вітчизняної індустрії туризму

Стратегічне планування розвитку туризму в Україні має вирішальне значення для забезпечення стійкого та всебічного зростання цієї галузі, особливо у контексті викликів, спричинених повномасштабним вторгненням у 2022 році. Воно виступає як фундаментальний інструмент, що дозволяє координувати дії різних учасників туристичного сектора, оптимізувати використання ресурсів і визначати пріоритетні напрями розвитку, спрямовані на відновлення та подальше зміцнення туристичної індустрії країни. Перш за все, стратегічне планування забезпечує довгострокову орієнтацію та бачення майбутнього розвитку туризму, що є особливо важливим у період відновлення після кризових ситуацій. Воно дозволяє визначити ключові цілі та завдання, які спрямовані на відновлення пошкодженої інфраструктури, розвиток нових туристичних напрямків та адаптацію до змінних умов безпеки. Завдяки цьому, державні органи та приватний сектор можуть ефективно співпрацювати, узгоджуючи свої зусилля для досягнення спільних цілей, що сприяє більш швидкому та ефективному відновленню галузі.

Стратегічне планування розвитку туризму в Україні характеризується багатогранністю та глибиною, що відображає складність та динамічність туристичної галузі в умовах як внутрішніх, так і зовнішніх змін. Однією з ключових особливостей стратегічного планування є його орієнтація на довгострокову перспективу, яка дозволяє створювати чітке бачення майбутнього розвитку туризму в Україні [74]. Це бачення враховує не лише економічні аспекти, але й соціокультурні та екологічні виміри, забезпечуючи збалансований підхід до розвитку галузі. Стратегічні плани враховують необхідність інтеграції різних ресурсів та координації дій між державними органами, приватним сектором, місцевими громадами та громадянським суспільством, що створює основу для гармонійного та ефективного розвитку туризму (див. табл. 2.5).

В умовах післявоєнного відновлення стратегічне планування туризму в Україні акцентує увагу на реконструкції та модернізації туристичної інфраструктури, яка зазнала значних пошкоджень. Відновлення транспортних зв'язків, відновлення та модернізація готелів, ресторанів та інших об'єктів послуг є пріоритетними напрямками. Стратегічне планування включає також впровадження сучасних технологій, які дозволяють підвищити якість обслуговування та забезпечити конкурентоспроможність українських туристичних напрямків на міжнародному рівні.

Впровадження цифрових платформ для бронювання, використання мобільних додатків та систем штучного інтелекту для персоналізації туристичних послуг стають невід'ємною частиною стратегічної стратегії.

Сталий розвиток займає центральне місце в стратегічному плануванні туризму України, що передбачає баланс між економічними вигодами, соціальними потребами та збереженням природних і культурних ресурсів. Стратегія розвитку туризму акцентує увагу на екологічно чистих технологіях, розвитку екотуризму та підтримці місцевих громад, що забезпечує збереження біорізноманіття та культурної спадщини країни. Впровадження принципів сталого туризму сприяє не лише збереженню природного середовища, але й

створенню умов для тривалого економічного зростання, що є важливим фактором для підтримки соціальної стабільності та добробуту населення.

Таблиця 2.5 – Основні завдання стратегічного розвитку туризму в Україні

Завдання	Характеристика	
Підвищення інвестиційної привабливості та розвиток інфраструктури	Залучення інвестицій у туристичну сферу є критичним для модернізації та розширення туристичної інфраструктури. Це включає розвиток готельного бізнесу, оновлення транспортних засобів та покращення транспортного зв'язку між регіонами	Важливим аспектом є також створення нових та удосконалення існуючих туристичних атракцій, що включає не тільки природні парки та заповідники, але й культурно-історичні пам'ятки, що можуть привертати іноземних туристів
Покращення маркетингу та промоції України як туристичного напрямку	Розробка комплексної маркетингової стратегії для популяризації України на міжнародних ринках. Це включає використання цифрових інструментів, соціальних мереж та традиційних медіа для просування унікальних туристичних продуктів	Важливо також створити позитивний імідж країни, що вимагає співпраці з міжнародними туристичними організаціями та участі в міжнародних туристичних виставках та конференціях
Розвиток екологічного туризму та сталого розвитку	Екологічний туризм вимагає збереження природного середовища та раціонального використання ресурсів, що може залучити еко-свідомих туристів. Запровадження екологічних стандартів та сертифікацій для туристичних об'єктів має стати нормою	Важливо також забезпечити участь місцевих громад у туристичній діяльності, що дозволить їм отримувати користь від розвитку туризму, зокрема через створення нових робочих місць та підвищення рівня життя

Однією з важливих особливостей стратегічного планування є його орієнтація на розвиток внутрішнього туризму. В умовах зменшення міжнародних потоків туристів, внутрішній туризм набуває особливої важливості, оскільки він сприяє підтримці місцевої економіки та розвитку менш популярних регіонів. Стратегічні плани включають заходи щодо стимулювання внутрішніх подорожей, створення нових туристичних маршрутів, розвиток маловідомих туристичних напрямків та підвищення рівня обслуговування для українських туристів. Це дозволяє збільшити обсяги внутрішнього туризму та сприяти соціальній інтеграції та культурному обміну між різними регіонами країни (див. дод. Ж рис. Ж.1).

Стратегічне планування туризму в Україні неможливе без врахування аспекту інновацій та технологічного розвитку. Так, як вже було зазначено в першому розділі, інтеграція сучасних технологій в туристичну діяльність дасть можливість покращити рівень ефективності управління потоками туристів, оптимізувати та поліпшити процес обслуговування та сервісу, а також створити нові туристичні вектори та продукти. Всі ці елементи є критично важливими для відновлення нормальної туристичної діяльності в Україні. Так, в реаліях України особливо актуальним буде застосування сучасних геоінформаційних систем, які дадуть можливість проводити детальний аналіз потоків туристів; а також технологій віртуальної реальності, через які буде формуватися інтерактивні туристичні маршрути. (див. дод. К рис. К.1).

Розвиток людського капіталу є також важливим елементом стратегічного планування туризму в Україні. Повномасштабне вторгнення спричинило значні людські втрати, що ще більше актуалізувало потребу у застосуванні комплексного підходу до розвитку людського капіталу у всіх сферах суспільного життя країни, в тому числі і в туристичній сфері. Так, підготовка висококваліфікованих працівників є ключовим фактором для відновлення нормальної діяльності галузі, а також розвитку нових стандартів обслуговування та впровадження інноваційних практик. Нажаль, сьогодні дуже складно зробити підрахунок навіть реального населення України.

З огляду на це, будь-який комплексний стратегічний план повинен включати в себе заходи щодо покращення рівня кваліфікації працівників туристичної сфери, зокрема акцент повинен робитися на організації освітніх програм та активну співпрацю з міжнародними освітніми організаціями та установами, щоб забезпечити постійний обмін досвідом та знаннями.

З цього впливає наступний аспект стратегічного планування туризму в Україні, який полягає в міжнародній співпраці та просуванні України на світовій туристичній арені. Так, в цьому контексті важливим є активна участь у міжнародних виставках, конгресах, що стане ефективним маркетинговим

інструментом у покращенні конкурентних позицій на глобальному туристичному ринку.

Наступним важливим напрямком є відновлення та подальше вдосконалення інфраструктурних об'єктів, які зазнали значного руйнування після початку повномасштабного вторгнення. Це повинно включати в себе такі ключові напрямки як відновлення та покращення транспортних комунікацій та розв'язок, відбудування туристичних об'єктів. В цьому контексті також важливим є інтеграція сучасних систем управління та контролю, які б забезпечили більш ефективну експлуатацію та забезпечення ключових туристичних об'єктів інфраструктури.

Взагалі, стратегічне планування туризму в Україні передбачає паралельну адаптацію сталих практик. Це включатиме в себе впровадження економічно чистих технологій та підходів, мета яких є формування такого принципу функціонування сфери туризму, за якого забезпечення економічних цілей гармонізувалось із потребами громади, а також принципами екологічної безпеки та мінімізації негативного антропогенного та техногенного впливу на навколишнє середовище. В цьому контексті одним із шляхів інтеграції сталих практик може стати впровадження системи управління екологічними ризиками, розвитку екотуризму та підтримки місцевих ініціатив щодо раціонального використання природних ресурсів. Такі кроки зможуть забезпечити оптимальний баланс вигоди та екологічної доцільності, що може стати потужним фактором забезпечення сталого розвитку туризму по всій Україні.

Таким чином, питання стратегічного планування туризму в Україні є складним та полівекторним, оскільки його реалізація неодмінно буде стикатись з проблемами та наслідками повномасштабного вторгнення. З огляду на це, стратегічне планування туризму в Україні вимагає застосування комплексного підходу, що включало в себе застосування міждисциплінарного підходу, довгострокову інтеграцію на відновлення та розвиток, впровадження сучасних технологій, розвиток людського капіталу та акцентування на сталий

розвиток та міжнародну кооперацію. Застосування стратегічного планування туризму в Україні дасть можливість не лише відновити нормальне функціонування та розвиток туристичної сфери, але і забезпечить інтеграцію практик сталого розвитку в дану галузь та буде сприяти відновленню та збереженню культурної спадщини України.

Автор вважає за доцільне більш детально оцінити інноваційні стратегії забезпечення екологічної безпеки через туристичну діяльність. Інноваційні стратегії забезпечення екологічної безпеки через туристичну діяльність передбачають впровадження сучасних технологій та методів, спрямованих на зменшення негативного впливу туризму на навколишнє середовище. Однією з таких стратегій є використання енергоефективних рішень та відновлюваних джерел енергії в туристичних об'єктах. Наприклад, готелі та курорти можуть впроваджувати системи сонячного та вітрового живлення, зменшуючи залежність від викопних видів палива та знижуючи вуглецевий слід. Крім того, застосування екологічно чистих матеріалів у будівництві та обслуговуванні сприяє збереженню природних ресурсів і зменшенню відходів.

Важливою стратегією є розвиток екотуризму, який фокусується на збереженні природних екосистем та підтримці біорізноманіття. Екотуризм передбачає організацію подорожей у менш розвинені або охоронювані природні зони з мінімальним впливом на навколишнє середовище. Це включає створення екологічно орієнтованих маршрутів, підтримку місцевих ініціатив з охорони природи та залучення туристів до участі в волонтерських програмах з відновлення природних територій. Такий підхід не лише сприяє збереженню природи, але й забезпечує стійкий розвиток місцевих громад [73].

Впровадження цифрових технологій є ще одним аспектом інноваційних стратегій екологічної безпеки в туризмі. Використання мобільних додатків для моніторингу екологічного стану, систем управління відходами та енерговикористання дозволяє туристичним підприємствам ефективно контролювати свій вплив на довкілля. Наприклад, інтеграція систем розумного управління водопостачанням і електропостачанням допомагає оптимізувати

споживання ресурсів та знизити витрати. Крім того, цифрові платформи можуть використовуватися для просування екологічно відповідального поведінки серед туристів, надаючи інформацію про екологічні ініціативи та заохочуючи до участі в програмах з охорони природи [69].

Освіта та підвищення обізнаності як туристів, так і місцевих жителів відіграють ключову роль у забезпеченні екологічної безпеки через туризм. Інноваційні освітні програми та кампанії можуть сприяти формуванню екологічної відповідальності та свідомого ставлення до природи. Організація семінарів, екскурсій з екологічною тематикою та інформаційних кампаній допомагає поширювати знання про важливість збереження навколишнього середовища. Активна участь громадськості у процесах прийняття рішень щодо розвитку туризму також забезпечує більш гармонійне співіснування між туристичною діяльністю та екологічними потребами регіону [70].

Задля забезпечення екологічної безпеки через туристичну діяльність можна впроваджувати новаторські підходи, які виходять за межі традиційних стратегій. Однією з таких ідей є розвиток кругової економіки в туристичному секторі. Це передбачає мінімізацію відходів та повторне використання ресурсів на всіх етапах туристичної діяльності. Наприклад, готелі можуть впроваджувати системи сортування та переробки сміття, використовувати біорозкладні матеріали для побутових потреб та стимулювати гостей до участі в екологічних ініціативах. Такий підхід не лише зменшує екологічний слід туристичних підприємств, але й сприяє формуванню відповідального ставлення до навколишнього середовища серед туристів.

Автором виокремлено вагомі засади такого роду стратегії сьогодні:

– впровадження системи замкнутого циклу ресурсів. Однією з ключових стратегій кругової економіки в туризмі є створення систем замкнутого циклу використання ресурсів. Це передбачає мінімізацію відходів через їх повторне використання та переробку. Наприклад, готелі можуть впроваджувати програми сортування сміття, де органічні відходи компостуються для використання в озелененні територій або передаються місцевим фермам.

Пластикові та скляні пляшки можуть бути перероблені та використані для виробництва сувенірів або інших товарів, що продаються туристам. Такий підхід зменшує обсяги сміття, сприяє збереженню природних ресурсів та створює додаткові джерела доходу для підприємств;

– енергоефективні та відновлювані джерела енергії. Іншою важливою стратегією є перехід на енергоефективні технології та використання відновлюваних джерел енергії. Туристичні об'єкти можуть встановлювати сонячні панелі, вітрові турбіни або геотермальні системи опалення та охолодження. Крім того, впровадження енергоефективного освітлення, ізоляції будівель та систем управління енергоспоживанням дозволяє суттєво знизити витрати на електроенергію та зменшити вуглецевий слід. Наприклад, готелі можуть використовувати смарт-системи, які автоматично регулюють освітлення та клімат-контроль залежно від присутності гостей, що оптимізує споживання енергії та знижує витрати;

– використання екологічно чистих матеріалів та технологій. Важливою складовою кругової економіки є застосування екологічно чистих матеріалів у будівництві та обслуговуванні туристичних об'єктів. Використання перероблених матеріалів, біорозкладних продуктів та екологічно безпечних засобів для прибирання допомагає зменшити негативний вплив на навколишнє середовище. Крім того, впровадження зелених технологій, таких як системи збору дощової води для поливу рослин або переробка сірцевих вод, сприяє більш сталому використанню ресурсів. Наприклад, ресторани можуть використовувати багаторазову посуду та упаковку, а також впроваджувати практики мінімізації харчових відходів через співпрацю з місцевими харчовими банками або організаціями;

– розвиток локальних екологічних ініціатив. Кругова економіка також передбачає активну співпрацю з місцевими громадами для підтримки екологічних ініціатив. Туристичні підприємства можуть фінансувати проекти з відновлення природних територій, підтримувати місцеві фермерські господарства або сприяти розвитку екологічних ремесел. Наприклад, готелі

можуть організовувати програми підтримки місцевих виробників, при цьому використовувати їх продукти у ресторанах та магазинах. Це не лише сприяє економічному розвитку регіону, але й зменшує екологічний вплив за рахунок зменшення транспортних витрат та підтримки стійких виробничих практик;

– освіта та залучення туристів до екологічних практик. Останньою, але не менш важливою стратегією є освіта туристів та залучення їх до екологічних практик. Туристичні компанії можуть проводити інформаційні кампанії, організовувати екологічні воркшопи та пропонувати програми волонтерства, де гості можуть брати участь у проектах з охорони природи. Наприклад, туристи можуть бути залучені до висаджування дерев, очищення пляжів або участі у наукових дослідженнях.

Висновки до 2 розділу

Проведено аналіз сучасного стану розвитку індустрії туризму в Україні. Аналіз стану розвитку туризму в Україні є комплексним завданням, яке вимагає врахування численних факторів, що впливають на цю галузь як до повномасштабного вторгнення у 2022 році, так і в його наслідках. Туризм до 2022 року характеризувався стабільним зростанням, сприяючи економічному розвитку країни, збереженню культурної спадщини і зміцненню міжнародних зв'язків. До цього часу Україна пропонувала широкий спектр туристичних продуктів, включаючи культурний туризм у великих містах таких як Київ, Львів та Одеса, екотуризм у Карпатах та інших природних регіонах, а також зимовий спорт, що приваблював як внутрішніх, так і іноземних туристів. Розвинена транспортна інфраструктура, зокрема міжнародні аеропорти, залізничні сполучення і автодороги, сприяла зростанню кількості туристичних потоків. Міжнародні заходи, такі як фестивалі, спортивні події та виставки, сприяли підвищенню престижу України на світовій арені та залученню іноземних інвесторів у туристичний сектор. Впровадження цифрових технологій, зокрема платформ для онлайн-бронювання та мобільних додатків,

дозволило покращити доступність та зручність туристичних послуг, що позитивно впливало на загальну привабливість країни як напрямку туризму.

Досліджено перспективи розвитку вітчизняної індустрії туризму на засадах інноваційності. Інновації в туристичній галузі України відіграють вирішальну роль у забезпеченні її конкурентоспроможності та стійкого розвитку, особливо у період після початку повномасштабного вторгнення у 2022 році. В умовах значних змін та викликів, туризм в Україні активно впроваджує новітні технології та підходи, спрямовані на покращення якості послуг, оптимізацію операційних процесів і розширення спектру туристичних продуктів. Ці інновації не лише допомагають галузі адаптуватися до нових умов, але й сприяють її подальшому зростанню та розвитку. Однією з ключових сфер інновацій є цифровізація вітчизняних туристичних послуг.

Оцінено потенціал впровадження інноваційних стратегій в розвиток вітчизняної індустрії туризму. Стратегічне планування розвитку туризму в Україні має вирішальне значення для забезпечення стійкого та всебічного зростання галузі туризму, особливо у контексті викликів, які спричинені повномасштабним вторгненням у 2022 р. Воно виступає як фундаментальний інструмент, що дозволяє координувати дії різних учасників туристичного сектора, оптимізувати використання ресурсів і визначати пріоритетні напрями розвитку, спрямовані на відновлення та подальше зміцнення Індустрії туризму України. Стратегічне планування забезпечує довгострокову орієнтацію та бачення майбутнього розвитку туризму, що є особливо важливим у період відновлення після кризових ситуацій. Воно дозволяє визначити ключові цілі та завдання, які спрямовані на відновлення пошкодженої інфраструктури, розвиток нових туристичних напрямків та адаптацію до змінних умов безпеки. Завдяки цьому, державні органи та приватний сектор можуть ефективно співпрацювати, узгоджуючи свої зусилля для досягнення спільних цілей, що сприяє більш швидкому та ефективному відновленню галузі.

РОЗДІЛ 3. РОЗРОБКА РЕКОМЕНДАЦІЙ ЩОДО ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ВІТЧИЗНЯНОЇ ІНДУСТРІЇ ТУРИЗМУ

3.1. Моніторинг загроз при формуванні та впровадженні інноваційної стратегії розвитку туризму в Україні

Основні загрози формуванню та впровадженню інноваційної стратегії розвитку туризму в Україні є складним і багатогранним явищем, що виникає внаслідок сукупності внутрішніх та зовнішніх факторів, які впливають на туристичну галузь. В умовах воєнного стану та наслідків пандемії, ці загрози стають ще більш виразними та вимагають ретельного аналізу для розробки ефективних стратегічних рішень. Однією з головних загроз є нестабільність та непередбачуваність ситуації, яка значно ускладнює планування та впровадження довгострокових інноваційних проєктів. В умовах воєнних дій, туристична інфраструктура зазнає серйозних пошкоджень, що призводить до значного зниження привабливості країни для іноземних туристів. Відновлення пошкоджених об'єктів вимагає значних фінансових ресурсів та часу, що ускладнює реалізацію нових інноваційних ідей та проєктів.

Пандемія коронавірусу COVID-19 у 2020 – 2022 роках створила додаткові виклики для туристичної галузі України, спричинивши серйозні перебої в міжнародних подорожах і зменшення кількості туристів. Обмеження на пересування, введення карантинних заходів та зміни у споживчих вподобаннях призвели до необхідності швидкої адаптації туристичних підприємств до нових умов. Ці фактори стали перешкодою для впровадження інноваційних технологій та розробки нових туристичних продуктів, оскільки підприємства були змушені спрямовувати свої ресурси на виживання та підтримку поточної діяльності. Відсутність стабільного потоку туристів ускладнює інвестиції у розвиток нових технологій та інфраструктури, що є необхідним для інноваційного розвитку галузі (див. табл. 3.1).

Таблиця 3.1 – Вплив пандемії COVID-19 на формування інноваційної стратегії розвитку туризму в Україні

Вплив	Характеристика впливу
Акцент на розвиток внутрішнього туризму	Пандемія обмежила міжнародні подорожі, що змусило українські туристичні підприємства звернути увагу на внутрішній ринок. Це сприяло розвитку локальних туристичних напрямків, таких як екотуризм, агротуризм та культурно-історичні маршрути. Наприклад, регіони Карпат, Буковини та Закарпаття отримали додаткову підтримку для покращення інфраструктури та просування своїх унікальних природних і культурних ресурсів серед українців
Впровадження цифрових технологій та безконтактних сервісів	Пандемія прискорила цифрову трансформацію туристичної галузі. В Україні було активно впроваджено безконтактні сервіси, такі як онлайн-бронювання, електронні квитки та мобільні додатки для управління туристичними послугами. Також зросла популярність віртуальних турів, які дозволяють потенційним туристам ознайомитися з визначними місцями без фізичної присутності
Посилення стандартів безпеки та гігієни	З метою забезпечення безпеки туристів та працівників галузі, українські туристичні підприємства були змушені переглянути та посилити стандарти безпеки та гігієни. Це включало впровадження нових протоколів дезінфекції, регулярне тестування персоналу, забезпечення соціальної дистанції та використання засобів індивідуального захисту
Розвиток стійкого та екологічного туризму	Пандемія підкреслила важливість стійкого розвитку та екологічної відповідальності. В Україні це призвело до збільшення уваги до екологічного туризму, який мінімізує негативний вплив на природу та сприяє її збереженню. Туристичні підприємства почали впроваджувати еко-дружні практики, такі як використання відновлюваних джерел енергії, зменшення відходів та підтримка місцевих екологічних ініціатив
Зміцнення партнерства між державним та приватним секторами	Пандемія показала необхідність тіснішої співпраці між урядом та приватним сектором для відновлення туристичної галузі. В Україні було створено різноманітні програми підтримки, включаючи фінансові гранти, субсидії та пільгові кредити для туристичних підприємств. Крім того, уряд ініціював спільні маркетингові кампанії для просування України як безпечного та привабливого туристичного напрямку

Фінансові обмеження виступають однією з найважливіших перешкод на шляху до впровадження інноваційних стратегій у туристичній сфері. Інновації вимагають значних інвестицій як на етапі розробки нових продуктів та послуг,

так і під час їх впровадження та підтримки. В умовах обмеженого фінансування підприємства змушені обмежуватися мінімальними витратами, що суттєво знижує їхню здатність інвестувати в нові технології, модернізацію інфраструктури та розвиток персоналу. Без достатнього фінансового забезпечення інновації стають малоімовірними, що в свою чергу уповільнює розвиток галузі та знижує її конкурентоспроможність на міжнародному ринку.

Економічна нестабільність, яка виникла внаслідок воєнних дій та пандемії COVID-19, значно посилила фінансові обмеження у туристичній галузі. Воєнні конфлікти призвели до зростання витрат на оборону та відновлення інфраструктури, що зменшує можливості держави для фінансування підтримки туристичних ініціатив. Пандемія ж спричинила різке зниження кількості міжнародних туристів, що призвело до суттєвого скорочення доходів підприємств галузі. Ці фактори разом створили умови, за яких державні та приватні інвестиції в туристичну сферу значно зменшуються, ускладнюючи можливість здійснення довгострокових інноваційних планів.

Зменшення державних та приватних інвестицій має серйозні наслідки для розвитку туристичної галузі. Без належного фінансування підприємства не можуть реалізовувати проекти з модернізації інфраструктури, впровадження нових технологій або розвитку екологічно сталого туризму. Це призводить до зниження якості послуг, втрати конкурентних переваг та відтоку туристів до країн з більш розвиненою та інноваційною туристичною пропозицією. Крім того, відсутність інвестицій може призвести до зменшення робочих місць у галузі, що негативно впливає на місцеві економіки та соціальну стабільність регіонів, залежних від туризму (див. рис. 3.1).

Соціальні фактори також відіграють важливу роль у формуванні загроз інноваційній стратегії розвитку туризму. В умовах воєнного стану та пандемії, населення стикається з підвищеним рівнем стресу, тривожності та невизначеності, що впливає на їхні споживчі поведінкові моделі. Зменшення довіри до безпеки подорожей, зміна пріоритетів у витратах та зменшення бажання подорожувати можуть суттєво вплинути на попит на туристичні

послуги. Це створює додатковий тиск на туристичні підприємства, які повинні адаптувати свої пропозиції до нових потреб та очікувань споживачів, одночасно зберігаючи інноваційність своїх продуктів.

Рис. 3.1 – Вплив фінансових ризиків на формування інноваційної стратегії розвитку туризму в Україні

Технологічні виклики також є значущою загрозою для інноваційного розвитку туризму в Україні. Незважаючи на потенціал сучасних технологій, таких як штучний інтелект, віртуальна реальність та великі дані, їх впровадження в українській туристичній галузі зустрічає ряд перешкод. Це включає недостатній рівень технічної оснащеності підприємств, відсутність кваліфікованих кадрів для роботи з новітніми технологіями та обмежений доступ до інноваційних ресурсів. Без ефективного використання технологій, туристична галузь ризикує відстати від світових тенденцій та втратити конкурентоспроможність на міжнародному ринку.

Регуляторні бар'єри також сприяють загрозам інноваційного розвитку туризму. Недостатньо чітка та гнучка регуляторна база може ускладнювати впровадження нових технологій та бізнес-моделей у туристичну галузь. Відсутність стимулів для інновацій, складність процедур для реєстрації нових підприємств і обмеження у доступі до фінансових ресурсів можуть стримувати розвиток інноваційних ініціатив. Для подолання цих перешкод необхідно реформувати регуляторну систему, забезпечивши сприятливий інвестиційний клімат та підтримку інноваційних проектів з боку держави (див. рис. 3.2).

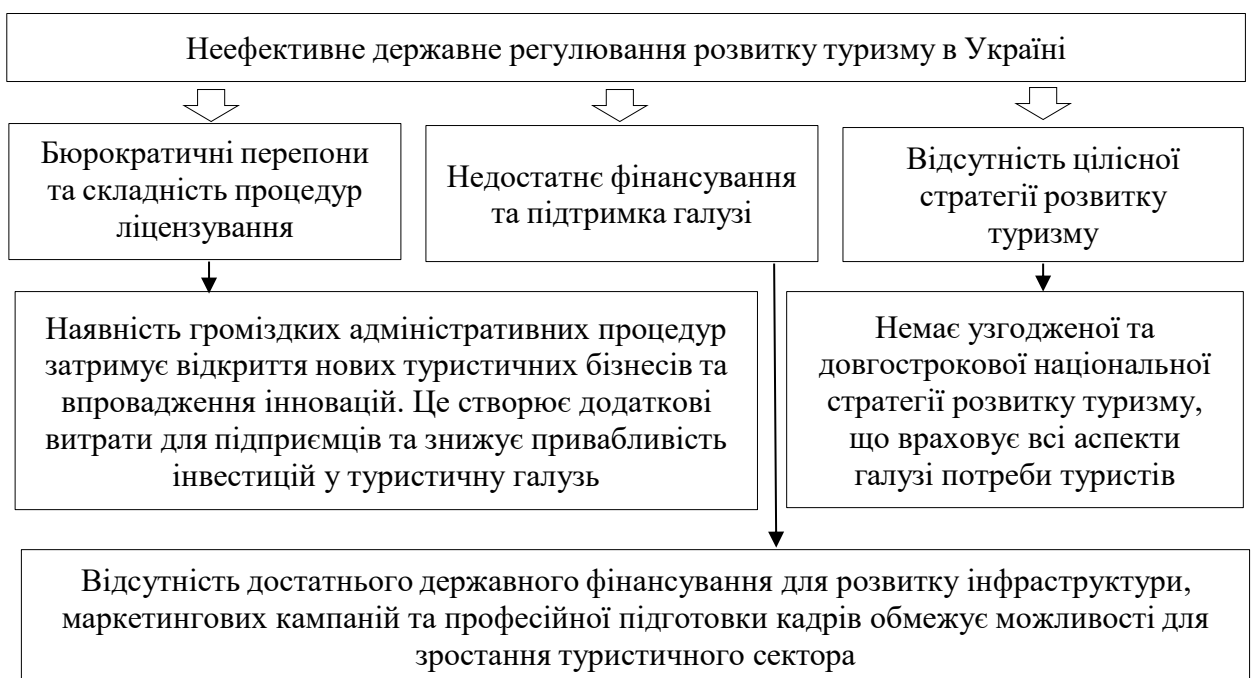

Рис. 3.2 – Неєфективне державне регулювання розвитку туризму в Україні

Культурні та екологічні аспекти також відіграють значну роль у формуванні загроз інноваційній стратегії. Збереження культурної спадщини та природних ресурсів є важливими складовими стратегії сталого розвитку туризму. Однак, інноваційні проекти можуть спричиняти додаткове навантаження на ці ресурси, якщо не будуть враховуватися екологічні та соціальні аспекти. Це може призвести до деградації природного середовища, втрати культурної унікальності та зниження якості туристичних послуг, що, в свою чергу, негативно вплине на привабливість країни для туристів .

Взаємодія між різними секторами економіки також може створювати загрози для інноваційного розвитку туризму. Недостатня координація між державними структурами, приватним сектором та місцевими громадами може призводити до дублювання зусиль, неефективного розподілу ресурсів та відсутності загальної стратегії розвитку. Це ускладнює реалізацію комплексних інноваційних проектів та знижує їхню ефективність.

У контексті глобальних тенденцій, таких як зміна клімату, демографічні зміни та економічні коливання, туристична галузь України стикається з додатковими викликами, які потребують інтегрованого підходу до стратегічного планування. Адаптація до вищезазначених змін вимагає застосування сучасного та адаптивного підходу, який би включав заходи щодо швидкого та ефективного реагування на будь-які зміни, виклики та інші фактори. Формування такого підходу вимагає великих ресурсних видатків та інтеграції сучасних технологій та методів управління. Лише така діяльність дасть можливість туристичній сфері України не лише адаптуватись до динамічного зовнішнього середовища, але і продовжити свій розвиток та покращувати туристичний потенціал на світовій арені.

Таким чином, формування інноваційної стратегії розвитку туризму в Україні стикається з численними загрозами, що виникають внаслідок воєнного стану, пандемії, фінансових обмежень, соціальних змін, технологічних викликів, регуляторних бар'єрів, культурних та екологічних аспектів, а також недостатньої координації між різними секторами. Подолання цих загроз

потребує комплексного підходу. Це включає в себе як кардинальне реформування існуючого статичного нормативно-правового забезпечення, дослідження та подальша інтеграція сучасних технологій, покращення кадрового потенціалу, а також інтеграції сталих практик в туристичну діяльність, формуючи при цьому нові вектори та типи туризму, що враховуватиме економічні, соціальні та екологічні виміри. При цьому не можна забувати про безпековий аспект, який може погіршуватись через активне впровадження інновацій. Лише через ефективне управління цими факторами можливо забезпечити успішну реалізацію інноваційної стратегії, сприяючи відновленню та подальшому розвитку туристичної галузі України.

3.2. Інтегрування сучасних цифрових технологій при впровадженні інноваційної стратегії розвитку вітчизняної індустрії туризму

Інтегрування цифрових технологій у сферу туризму України є одним із ключових аспектів для реалізації інноваційної стратегії розвитку галузі. Сучасні цифрові рішення, такі як мобільні додатки, системи управління клієнтськими відносинами (CRM), штучний інтелект та аналітика великих даних, дозволяють туристичним підприємствам підвищити якість послуг, оптимізувати внутрішні процеси та краще розуміти потреби клієнтів. Наприклад, використання мобільних додатків для бронювання послуг та інтерактивних карт може значно покращити досвід туристів, забезпечуючи зручність та швидкість обслуговування. Таким чином, цифрові технології стають невід'ємною частиною стратегії розвитку, сприяючи підвищенню конкурентоспроможності українського туризму на внутрішньому та міжнародному рівнях.

Інтеграція цифрових технологій відіграє вирішальну роль у відновленні туристичної галузі після кризи, спричиненої пандемією COVID-19 та воєнними діями. Цифрові інструменти дозволяють швидко адаптуватися до змін у поведінці споживачів та нових умовах ринку. Наприклад, онлайн-

платформи для віртуальних турів та безконтактні сервіси бронювання стали невід'ємною частиною відновлення туризму, забезпечуючи безпеку та зручність для туристів. Крім того, цифрові технології сприяють залученню нових сегментів ринку, таких як цифрові номади та віддалені працівники, які шукають гнучкі умови для подорожей. Таким чином, цифрова трансформація стає основою для стабільного відновлення та подальшого зростання туристичної галузі в Україні (див. табл. 3.2).

Таблиця 3.2 – Ключові причини використання цифрових технологій при впровадженні інноваційної стратегії розвитку вітчизняної індустрії туризму

Причини	Сутність
Підвищення ефективності та оптимізація процесів	Використання цифрових технологій дозволяє значно підвищити ефективність роботи туристичних підприємств та оптимізувати внутрішні процеси. Наприклад, системи управління клієнтськими відносинами (CRM) допомагають відстежувати та аналізувати поведінку туристів, що дозволяє краще задовольняти їхні потреби та покращувати якість обслуговування
Збільшення конкурентоспроможності на міжнародному рівні	Впровадження цифрових технологій дає можливість українському туризму конкурувати на світовій арені. Сучасні цифрові інструменти, такі як віртуальна та доповнена реальність, дозволяють створювати унікальні та привабливі туристичні продукти, які можуть залучити міжнародних туристів
Покращення досвіду туристів та підвищення їхньої задоволеності	Цифрові технології дозволяють створювати більш персоналізований та інтерактивний досвід для туристів, що підвищує їхню задоволеність та лояльність. Наприклад, мобільні додатки можуть надавати туристам інформацію в режимі реального часу про визначні місця, ресторани, заходи та транспорт, що значно спрощує планування подорожі
Забезпечення стійкості та адаптації до змін	Цифрові технології відіграють ключову роль у забезпеченні стійкості туристичної галузі та її здатності адаптуватися до змінних умов ринку. Використання систем моніторингу та аналізу даних дозволяє прогнозувати зміни в попиті та швидко реагувати на непередбачувані ситуації, такі як економічні кризи або природні катастрофи

Однією з основних переваг інтеграції цифрових технологій є покращення доступності та зручності туристичних послуг. Впровадження онлайн-платформ для бронювання готелів, авіаквитків, екскурсій та інших туристичних продуктів дозволяє туристам легко планувати свої подорожі,

порівнювати різні пропозиції та здійснювати покупки в реальному часі. Це не лише підвищує рівень задоволеності клієнтів, але й сприяє збільшенню обсягів продажів і зростанню доходів туристичних компаній. Українські туристичні компанії можуть використовувати сучасні системи управління бронюваннями, які інтегрують різні послуги та пропозиції, створюючи комплексні туристичні пакети, що відповідають потребам різних сегментів ринку.

Використання великих даних (big data) та аналітики є ще одним важливим напрямком цифрової трансформації туризму. Аналіз великих обсягів даних про поведінку туристів, їхні уподобання та тенденції дозволяє підприємствам більш точно прогнозувати попит, оптимізувати маркетингові кампанії та підвищувати ефективність управління ресурсами. Українські туристичні компанії можуть впроваджувати системи аналітики, що дозволяють збирати та обробляти дані з різних джерел, таких як соціальні мережі, мобільні додатки та веб-сайти, забезпечуючи глибоке розуміння потреб та очікувань своїх клієнтів. Це дозволяє створювати персоналізовані пропозиції, що відповідають індивідуальним запитам туристів, тим самим підвищуючи їхню лояльність та задоволеність.

Віртуальна та доповнена реальність (VR та AR) відкривають нові горизонти для туристичної галузі, дозволяючи створювати інтерактивні та захоплюючі досвіди для туристів. Впровадження VR-технологій у маркетингові кампанії дозволяє потенційним туристам попередньо ознайомитися з туристичними напрямками, культурними об'єктами та природними красотами України, що стимулює їхній інтерес до подорожей. AR-технології можуть бути використані для створення інтерактивних туристичних маршрутів, де туристи отримують додаткову інформацію про об'єкти, які вони відвідують, через свої смартфони або спеціальні окуляри. Такий підхід буде не лише покращувати рівень залученості туристів, але і зробити їх враження від подорожі більш яскравими.

В цьому контексті корисним буде використання мобільних додатків, які вже багато років застосовуються різними країнами для розвитку та управління

туристичною діяльністю. Саме мобільні додатки в значній мірі полегшать подорож туристів, даючи можливість останнім планувати та організовувати подорож більш комфортно для себе. В цьому контексті важлива роль відводиться українським туристичним підприємствам, які б займалися розробкою спеціалізованих додатків, через які туристи будуть отримувати інформацію про туристичні маршрути, пам'ятки, заклади харчування, готелі та інші важливі туристичні об'єкти (див. табл. 3.3).

Таблиця 3.3 – Можливості мобільних додатків при впровадженні інноваційної стратегії розвитку вітчизняної індустрії туризму

Можливості	Сутність
Персоналізація та покращення користувацького досвіду	Мобільні додатки дозволяють створювати персоналізовані пропозиції та рекомендації для туристів на основі їхніх уподобань, попередніх подорожей та поведінкових даних. Наприклад, додатки можуть аналізувати місця, які користувачі відвідують найчастіше, і пропонувати подібні визначні пам'ятки, ресторани чи заходи
Інтерактивні карти та навігація	Інтерактивні карти є однією з найпопулярніших функцій мобільних додатків для туризму. Вони забезпечують туристам зручну навігацію по містах та визначних місцях, надаючи детальну інформацію про маршрути, транспортні засоби та цікаві об'єкти поблизу
Безконтактні сервіси та забезпечення безпеки	У контексті постпандемійного світу безконтактні сервіси набули особливого значення. Мобільні додатки дозволяють туристам здійснювати бронювання, оплати та отримувати квитки без необхідності фізичної взаємодії з персоналом. Це не лише підвищує зручність, але й сприяє забезпеченню безпеки користувачів

Наступною цифровою технологією, яка має значний потенціал для розвитку туризму в Україні є Інтернет речей (IoT). Використання IoT-пристроїв на базі готельно-ресторанних комплексів, закладів інформаційної підтримки та інших об'єктів обслуговування та забезпечення туристів, дасть можливість в значній мірі автоматизувати процеси обслуговування, раціоналізувати використання енергетичних ресурсів, а також підвищити рівень комфорту для туристів. Так, до прикладу використання розумних

систем освітлення з датчиками світла та руху, та систем опалення з датчиками температури, дасть можливість автоматично регулювати освітлення та опалення до потреб гостей. Важливими є системи безпеки для відвідувачів і персоналу. Окрім того, устаткування IoT може використовуватись для збору даних та формування звітів про використання ресурсів, тим самим даючи туристичному підприємству можливість до більш ефективного стратегічного планування, з урахуванням помилок та прогалин минулого.

Окрім того застосування можуть знайти і блокчейн-технології, використання яких дасть можливість забезпечити прозорість, безпеку, швидкість та ефективність фінансових трансакцій в секторі туризму України. Так, блокчейн-технології можуть бути використані для більш ефективної та прозорої обробки платежів та бронювання, при цьому знижуючи ризики шахрайських дій та підвищуючи рівень довіри туристів до національної системи туристичного обслуговування.

Доцільно вказати, що ще одним цікавим аспектом використання блокчейн-технології є те, що останні можуть бути застосована як основа для формування децентралізованих платформ, які дають можливість туристичним підприємствам проводити пряму інтеракцію з перспективними туристами, при цьому уникаючи потреби звертатись за послугами туристичних посередників та агентів. Така діяльність буде зменшувати собівартість туристичної подорожі і дасть можливість охопити більші туристичні групи.

Важливо створити сприятливий інвестиційний клімат для розвитку цифрових технологій у туризмі. Це може включати державні програми підтримки і податкові стимули для інвесторів та сприяння партнерствам між державним та приватним секторами для спільного фінансування інноваційних проектів. Залучення іноземних інвесторів та міжнародних технологічних компаній може значно прискорити процес цифрової трансформації туризму в Україні, забезпечуючи доступ до передових технологій та досвіду.

Іншим важливим аспектом є забезпечення кібербезпеки та захисту персональних даних туристів. В умовах зростання цифровізації туризму

збільшується й ризик кібератак та витоку конфіденційної інформації. Українські туристичні підприємства повинні впроваджувати сучасні системи захисту даних, дотримуватися міжнародних стандартів кібербезпеки та забезпечувати належний рівень захисту персональних даних клієнтів, що є необхідним для підтримки довіри та лояльності туристів.

Також важливим ще одним напрямком удосконалення є розвиток інтегрованих систем управління туристичними потоками, які дозволяють оптимізувати розподіл туристів по різних напрямках та уникати перевантаження популярних місць. Використання геоінформаційних систем та аналітичних інструментів дозволяє здійснювати моніторинг туристичних потоків в режимі реального часу, прогнозувати їхні зміни та приймати оперативні рішення для покращення управління туристичними ресурсами. Це сприяє підвищенню якості туристичного досвіду, зменшенню негативного впливу на навколишнє середовище та забезпеченню рівномірного розподілу економічних вигід між різними регіонами країни (див. рис. 3.3).

В процесі інтегрування цифрових технологій для реалізації інноваційної стратегії розвитку туризму необхідним кроком є формування ефективної співпраці між різними суб'єктами туристичної сфери. Це включає формування комунікації між державними інституціями, представниками місцевої громади, приватним сектором, а також міжнародними організаціями та агентами. Так, в цьому контексті можлива реалізація спільних проектів, обміну досвідом та найбільш успішними технологіями. Окрім того, така співпраця буде сприяти формуванню уніфікованих стандартів, які стосуються цифрових технологій, що в кінцевому буде давати можливість більш раціонально використовувати наявні ресурси, формувати нові туристичні напрямки та вектори.

Так, до прикладу, формування публічно-приватних партнерств між державними інституціями та технологічними компаніями буде сприяти створенню інноваційних платформ для управління туристичними потоками та внутрішніми даними, роблячи діяльність туристичної сфери більш прозорою та стабільною з точки зору національної безпеки.

різноманітні дослідження та тестування інноваційних проєктів, які б відповідали тенденціям розвитку та потребам туристичної галузі.

В цьому контексті особлива увага повинна приділятися цифровим технологіям, в основі яких лежить діяльність щодо екологізації діяльності туристичної сфери. Так, застосування сучасних цифрових інструментів в розвинутих країнах є особливо ефективне для моніторингу екологічного впливу туристичних потоків, формування раціональної системи поведінки та утилізації з відходами та принципами енергоспоживання. Поряд з тим, забезпечення екологічності через використання цифрових технологій також можливе в контексті формування уніфікованих екологічних стандартів та сертифікацій, які будуть в перспективі зменшувати негативний вплив туристичної діяльності на навколишнє середовище. Такий вектор використання цифрових технологій не лише дасть можливість раціоналізувати використання природних ресурсів, але і підвищить репутацію нових туристичних напрямків для екологічно свідомих туристів, які обирають екотуризм на противагу усталеним видам.

В кінцевому підсумку слід зазначити, що сучасні цифрові технології можуть бути використані для туристичної сфери України для підвищення рівня прозорості та довіри. Так, використання сучасних блокчейн-технологій та моніторингових аналітичних систем можливе не лише в контексті забезпечення безпеки фінансових трансакцій, але і всієї туристичної діяльності, при цьому уникаючи можливості шахрайської діяльності. Це буде формувати позитивний імідж України на світовій туристичній арені, оскільки питання забезпечення та гарантування всіх видів безпеки є критичним для відновлення нормальної туристичної діяльності. Таким чином, питання інтегрування цифрових технологій у реалізацію інноваційної стратегії розвитку туризму України є важливим елементом та має ряд позитивних наслідків для післявоєнного відновлення. Але в той же час, даний процес є складним та вимагає застосування комплексного підходу.

3.3. Рекомендації щодо вдосконалення механізму впровадження інноваційної стратегії розвитку вітчизняної індустрії туризму

В країні вдосконалення механізму впровадження інноваційної стратегії розвитку вітчизняної індустрії туризму є критично важливим завданням, особливо в умовах воєнного стану та післявоєнного відновлення. Цей процес вимагає всебічного підходу, що охоплює різні аспекти туристичної галузі, включаючи економічні, соціальні, культурні та екологічні чинники. Однією з основних задач є інтеграція різноманітних інноваційних підходів, які не обмежуються лише цифровими технологіями, але також включають розвиток культурної спадщини, сталий туризм, підтримку місцевих громад та модернізацію інфраструктури.

Потреба в вдосконаленні механізму формування інноваційної стратегії розвитку туризму в Україні виникає з огляду на численні виклики та зміни, спричинені війною. Ці обставини вимушують туристичну галузь адаптуватися до нових реалій, впроваджувати новітні підходи та забезпечувати стійке відновлення після кризових періодів. Вдосконалення стратегічного планування є необхідним для ефективного реагування на наслідки війни, а також для використання можливостей, що з'являються у поствоєнний період.

Перш за все, війна спричинила значні економічні втрати та зменшення туристичних потоків як з боку внутрішніх, так і іноземних туристів. Зниження кількості туристів призвело до зменшення доходів туристичних підприємств, що, у свою чергу, вплинуло на місцеві економіки, особливо в регіонах, де туризм є ключовим джерелом прибутку. Вдосконалення стратегічного планування дозволяє розробити ефективні методи залучення туристів, створення нових туристичних продуктів, а також підвищення конкурентоспроможності українських туристичних напрямків на міжнародному ринку. Це необхідно для швидкого відновлення економічного впливу туризму та забезпечення стабільного зростання галузі в умовах поствоєнної реальності (див. табл. 3.4).

Таблиця 3.4 – Ключові потреби у вдосконаленні механізму впровадження інноваційної стратегії розвитку вітчизняної індустрії туризму

Розвиток цифрової інфраструктури та технологій		
Для успішної інтеграції цифрових технологій у туристичну галузь необхідно забезпечити високошвидкісний та стабільний інтернет-зв'язок у всіх туристичних регіонах України. Це включає модернізацію існуючих мереж, встановлення нових точок	Туристичні компанії потребують сучасних систем управління (ERP-системи), які дозволять ефективно керувати операційною діяльністю, обробляти бронювання, управляти ресурсами та аналізувати дані. Це сприятиме підвищенню ефективності роботи підприємств та покращенню якості обслуговування туристів	Створення інтуїтивно зрозумілих та функціональних мобільних додатків, які надають інформацію про туристичні об'єкти, маршрути, послуги та заходи в режимі реального часу, є необхідним для покращення туристичного досвіду. Такі додатки можуть включати функції бронювання, інтерактивні карти, рекомендації та персоналізовані пропозиції, що підвищать задоволеність туристів та їхню лояльність
Підвищення кваліфікації та розвиток людського капіталу		
Для ефективного використання нових технологій у туристичній галузі необхідно проводити регулярні тренінги та освітні курси для працівників туристичних підприємств. Це дозволить підвищити їхню кваліфікацію, ознайомити з новітніми інструментами та методиками, а також сприятиме впровадженню інноваційних підходів у повсякденну роботу	Співпраця туристичних компаній з університетами та іншими освітніми закладами може сприяти створенню спеціалізованих програм підготовки кадрів. Це включає стажування, практичні заняття та спільні дослідницькі проекти, які допоможуть студентам отримати необхідні навички та знання для роботи в інноваційній туристичній галузі	Для стимулювання розвитку малого та середнього бізнесу у туризмі необхідно впровадити програми підтримки, які включають фінансову допомогу, консультації з питань бізнес-планування та впровадження інновацій. Це дозволить підприємцям впроваджувати нові технології, покращувати якість послуг та розширювати свої бізнес-можливості

Вдосконалення механізму впровадження інноваційної стратегії розвитку вітчизняної індустрії туризму вимагає комплексного підходу, зосередженого на розвитку цифрової інфраструктури та технологій, а також на підвищенні кваліфікації та розвитку людського капіталу. Реалізація цих ключових потреб сприятиме створенню конкурентоспроможної та стійкої

туристичної галузі, здатної ефективно реагувати на сучасні виклики та використовувати нові можливості на світовому ринку.

Не можна забувати про те, що війна призвела до значних руйнувань різних видів та об'єктів інфраструктури, в тому числі і туристичної. Так, за роки війни вже пошкоджено чи навіть повністю зруйновано велику кількість готельно-ресторанних комплексів, транспортних вузлів та об'єктів історико-культурної спадщини. З огляду на це, відновлення та подальша модернізація існуючої туристичної інфраструктури буде виступати ключовим елементом для покращення туристичної привабливості країни. Інноваційна стратегія розвитку туризму буде ефективною в контексті покращення бренду країни на туристичній арені і дасть можливість реконструювати туристичні об'єкти у відповідності до сучасних технологій та екологічно безпечних рішень. Це дасть нагоду раціонально використовувати природні та енергетичні ресурси.

В цьому контексті важливим є акцентувати увагу на відновленні об'єктів історико-культурної спадщини, які були знищені чи пошкоджені внаслідок повномасштабного військового вторгнення та років постійних обстрілів всієї території країни. Україна з давніх давен має багатий історико-культурний потенціал, який демонструє століття активного розвитку культури, мистецтва освіти, науки та інших сфер країни. Існування даної історико-культурної спадщини є основою не лише для туристичної діяльності, але і базисом історичної пам'яті та культурної свідомості.

З огляду на це, критично важливим елементом в контексті нашого дослідження є відновлення історичних пам'яток та реставрація архітектурних об'єктів. Такий підхід буде не лише відновлювати туристичну діяльність, але і зміцнювати національну свідомість та розвиватиме місцеві громади в такий спосіб, щоб забезпечити сталий розвиток регіону.

Важливою є підтримка місцевих громад та розвиток регіонального туризму. Включення місцевих жителів у процес планування та розвитку туризму дозволяє враховувати їхні потреби та інтереси, сприяючи створенню автентичних туристичних продуктів. Підтримка місцевих фірм, розвиток

ремісництва та організація навчальних програм для підвищення кваліфікації працівників сприяють економічній стабільності регіонів та створенню нових робочих місць. Це допомагає уникнути концентрації туристичних потоків у великих містах, розподіляючи економічні вигоди рівномірніше по всій країні.

Модернізація інфраструктури є ще одним важливим елементом впровадження інноваційної стратегії. Відновлення транспортних зв'язків, модернізація готелів, ресторанів та інших об'єктів послуг сприяє підвищенню рівня обслуговування туристів та покращенню їхнього досвіду. Інвестиції в інфраструктуру повинні бути спрямовані не лише на реконструкцію пошкоджених об'єктів, але й на впровадження сучасних технологій, які забезпечують комфортні та безпечні умови для відвідувачів. Наприклад, розвиток безпечних транспортних систем, використання енергоефективних матеріалів у будівництві та впровадження систем управління відходами сприяє створенню привабливого та стійкого туристичного середовища.

Розвиток нових форм та видів туризму також є важливою складовою інноваційної стратегії. Впровадження агротуризму, гастрономічного туризму, медичного туризму та wellness-туризму дозволяє диверсифікувати туристичну пропозицію та залучати різні сегменти ринку. Агротуризм, наприклад, сприяє розвитку сільських регіонів, дозволяючи туристам взаємодіяти з місцевими фермерськими господарствами та дізнаватися про традиційні методи господарювання. Гастрономічний туризм пропонує унікальні кулінарні досвіди, пов'язані з традиційною українською кухнею, що робить подорожі більш різноманітними та цікавими для туристів (див. табл. 3.5).

Реалізація інноваційної стратегії також має включати в себе аспект розвитку системи управління та координації щодо туристичної діяльності. В цьому контексті важливим є формування ефективних механізмів комунікації та організації спільної діяльності між державними структурами, приватним сектором, представниками місцевих громад, а також іншими зацікавленими сторонами. Ефективна реалізація комунікації буде сприяти гармонійному розвитку туристичної галузі, обміну інформації та отриманні оперативного

зворотного зв'язку. Так, за умови оперативного отримання зворотного зв'язку реалізація туристичних проектів легша у спільному плануванні та реалізації.

Таблиця 3.5 – Шляхи інноваційного розвитку нових форм туризму в Україні

Форма	Шлях розвитку
Екотуризм	Екотуризм набуває все більшої популярності серед свідомих туристів, які прагнуть насолоджуватися природою без шкоди для навколишнього середовища. Інноваційний розвиток екотуризму в Україні може включати впровадження екологічних маршрутів, що охоплюють заповідні території, національні парки та біосферні резервації. Використання мобільних додатків для навігації та надання інформації про екологічні стандарти допоможе туристам відповідально ставитися до природи
Медичний туризм	Медичний туризм відкриває нові можливості для України як напрямку високоякісних та доступних медичних послуг. Інноваційний розвиток цього сегменту може включати створення інтегрованих медичних кластерів, де поєднуються лікування, відновлення та рекреаційні послуги. Використання телемедицини для попередніх консультацій та постопераційного нагляду дозволить залучити міжнародних пацієнтів без необхідності їх постійного перебування в країні
Культурно-історичний туризм	Культурно-історичний туризм має великий потенціал для розвитку завдяки багатій історії та культурній спадщині України. Інноваційні шляхи розвитку цього напрямку можуть включати створення інтерактивних екскурсій з використанням технологій доповненої (AR) та віртуальної реальності (VR), що дозволяють туристам зануритися у минуле та пережити історичні події. Розробка мобільних додатків, що надають інформацію про культурні пам'ятки, музеї та історичні місця, сприятиме зручності планування подорожей та покращенню туристичного досвіду.
Агротуризм	Агротуризм пропонує унікальний досвід життя в сільській місцевості, дозволяючи туристам ознайомитися з сільським господарством, традиційними ремеслами та місцевою кухнею. Інноваційний розвиток агротуризму в Україні може включати впровадження сучасних технологій управління фермами, таких як інтернет речей (IoT) для моніторингу стану рослин та тварин, що підвищить ефективність та стійкість аграрних підприємств

На думку автора, з цього випливає, що подальший розвиток та ефективне впровадження досліджуваної інноваційної стратегії неможливе без активної участі та підтримки державного регулятора. В цьому контексті важливою є

впровадження державних програм фінансової, нормативно-правової та консультативної підтримки інноваційних проектів, формування державних механізмів стимулювання іноземних інвестицій в туристичну сферу, а також підтримання будь-яких науково-теоретичних ініціатив щодо розвитку досліджуваного питання. Держава може спрямувати свої зусилля на відновлення і розвитку туристичної й супутньої інфраструктури, підтримувати інноваційні наукові дослідження та сприяти ефективній кооперації між вітчизняними, міжнародним науковим співтовариством та туристичним сектором.

Окрім цього, надалі актуальним питанням є забезпечення високого рівня сервісу та обслуговування туристів. Для цього важливим кроком буде організація професійної підготовки та курсів підвищення кваліфікації кадрів в туристичній сфері. Метою такої підготовки повинно стати підвищення якості обслуговування туристів, в контексті вивчення і освоєння сучасних стандартів та норм, а також особистісного розвитку працівників туристичної сфери, що включає в себе розвиток комунікаційних навичок, здатності креативного мислення та можливості ефективної професійної діяльності навіть у кризових ситуаціях. Для цього важливим є організація освітніх програм та тренінгів, а також обмін досвідом з міжнародними партнерами (див. рис. 3.4).

Не менш важливим елементом є розвиток та постійне вдосконалення системи моніторингу та оцінки ефективності процесу реалізації стратегії на всіх її етапах. Так, проведення регулярного аналізу показників та отримання деталізованого рекурентного зв'язку від туристів та агентів дасть можливість виявити та проаналізувати слабкі місця чи недоліки, після чого проводячи корекційні заходи чи впроваджувати необхідні зміни для забезпечення постійного покращення процесу надання туристичних послуг та реалізації мети відносно вдосконалення інфраструктури. Це буде сприяти підвищенню рівня гнучкості сформованої стратегії та її здатності більш оперативно та ефективно реагувати на нові виклики та можливості. Безумовно, важливим є механізм організації впровадження інноваційної стратегії розвитку туризму.

Механізм впровадження інноваційної стратегії розвитку вітчизняної індустрії туризму представлено на рисунку 3.4

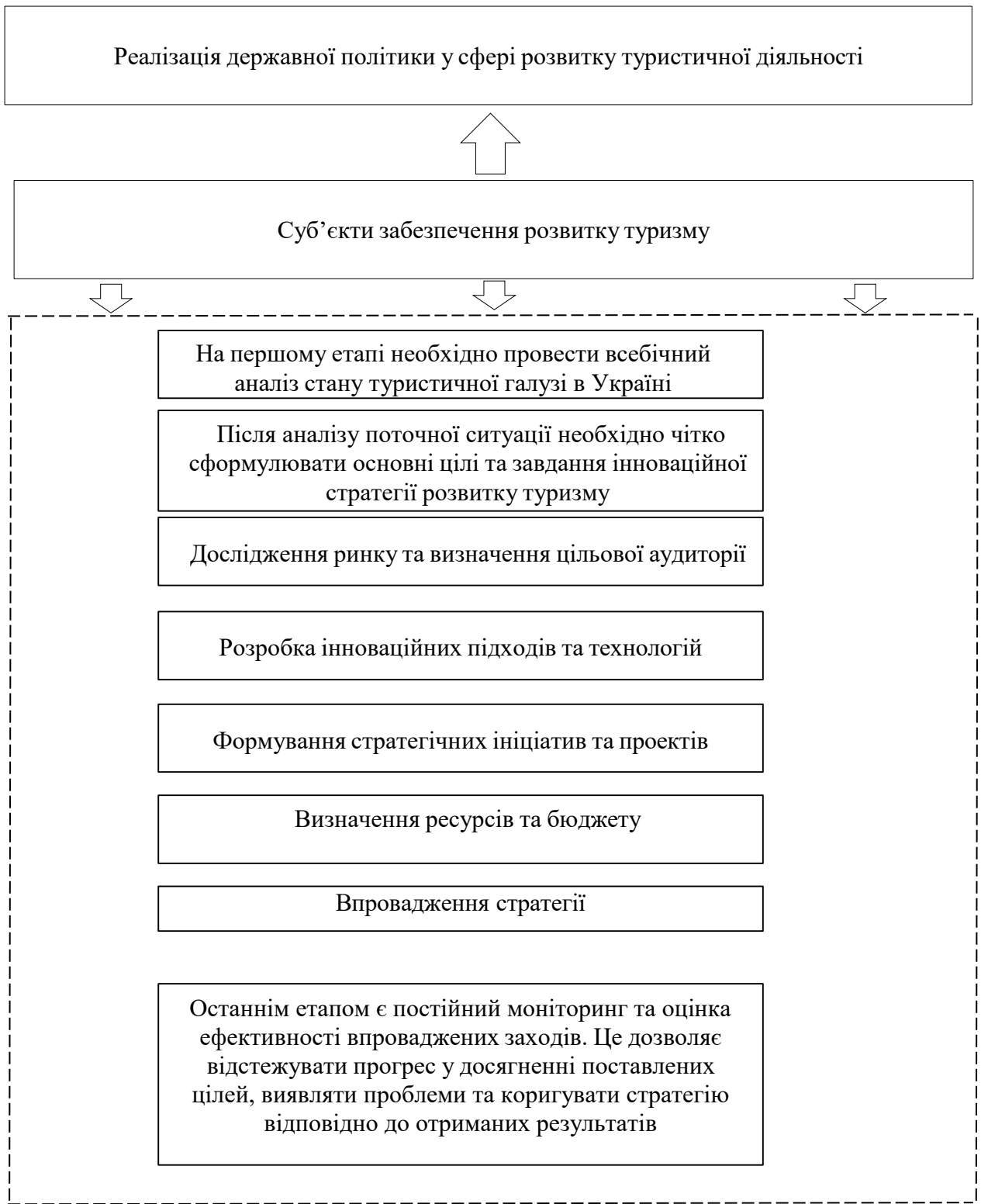

Рис. 3.4 – Механізм впровадження інноваційної стратегії розвитку вітчизняної індустрії туризму на основі рекомендацій автора

Таким чином, механізм впровадження інноваційної стратегії розвитку вітчизняної індустрії туризму є складним та комплексним, а також вимагає від управлінського складу вживати інтегрований підхід, який буде включати в себе відновлення та наступне забезпечення історико- культурної спадщини, розвитку сталих практик та екологічно орієнтованих видів туризму. Окрім того, даний механізм повинен включати в себе відновлення пошкодженої чи побудову нових об'єктів туристичної та супутньої інфраструктури, інтеграцію численних професійно-орієнтованих курсів та програм підготовки кадрів туристичної сфери, які б володіли не лише спеціалізованими знаннями, але і мали б високий рівень комунікаційної компетенцій та здатності до ефективної діяльності навіть в кризових умовах. В кінцевому удосконаленні механізму формування інноваційної стратегії розвитку туризму в Україні неможливе без супутнього впровадження сучасних цифрових технологій та новацій у різні аспекти туристичної діяльності. Запропонований підхід дає можливість забезпечити сталий розвиток туристичної галузі, при цьому сприяючи економічному зростанню, соціальній інтеграції та екологічній безпеці.

Висновки до 3 розділу

Здійснено моніторинг загроз при формуванні та впровадженні інноваційної стратегії розвитку туризму в Україні. Формування інноваційної стратегії розвитку туризму стикається з численними загрозами, що виникають внаслідок воєнного стану, пандемії, фінансових обмежень, соціальних змін, технологічних викликів, регуляторних бар'єрів, культурних та екологічних аспектів, а також недостатньої координації між різними секторами. Підхід включає як кардинальне реформування існуючого статичного нормативно-правового забезпечення, дослідження та подальша інтеграція сучасних технологій, покращення кадрового потенціалу, а також інтеграція сталих практик в туристичну діяльність, формуючи при цьому нові вектори та типи туризму, що враховуватиме економічні, соціальні та екологічні виміри. При

цьому не можна забувати про безпековий аспект, який може погіршуватись через активне впровадження інновацій. Лише через ефективне управління факторами можливо забезпечити успішну реалізацію інноваційної стратегії, сприяючи відновленню та подальшому розвитку туристичної галузі України.

Обґрунтовано процес інтегрування сучасних цифрових технологій при впровадженні інноваційної стратегії розвитку вітчизняної індустрії туризму. Сучасні цифрові технології можуть бути використані для туристичної сфери України для підвищення рівня прозорості та довіри. Так, використання сучасних блокчейн-технологій та моніторингових аналітичних систем можливе не лише в контексті забезпечення безпеки фінансових трансакцій, але і всієї туристичної діяльності, при цьому уникаючи можливості шахрайської діяльності. Це буде формувати позитивний імідж України на світовій туристичній арені, оскільки питання забезпечення та гарантування всіх видів безпеки є критичним для відновлення нормальної туристичної діяльності. Таким чином, питання інтегрування цифрових технологій у реалізацію інноваційної стратегії розвитку туризму України є важливим елементом та має ряд позитивних наслідків для післявоєнного відновлення. Але в той же час, даний процес є складним та вимагає застосування комплексного підходу.

Розроблено рекомендації щодо вдосконалення механізму впровадження інноваційної стратегії розвитку вітчизняної індустрії туризму. Механізм впровадження інноваційної стратегії розвитку вітчизняної індустрії туризму є складним та комплексним, а також вимагає від управлінського складу вживати інтегрований підхід, який буде включати в себе відновлення та наступне забезпечення історико-культурної спадщини, розвитку сталих практик та екологічно орієнтованих видів туризму. Механізм повинен включати в себе відновлення пошкодженої й побудову нових об'єктів туристичної та супутньої інфраструктури, інтеграцію численних професійно-орієнтованих курсів та програм підготовки кадрів туристичної сфери, які б володіли не лише спеціалізованими знаннями, але і мали б високий рівень комунікаційної компетенцій та здатності до ефективної діяльності навіть в кризових умовах.

ВИСНОВКИ

Досягнуто мету кваліфікаційної роботи, яка полягає у формуванні рекомендацій з вдосконалення механізму впровадження інноваційної стратегії розвитку індустрії туризму України на основі аналізу сучасного стану і перспектив стратегічного розвитку туризму.

Вивчено сутність та зміст розвитку індустрії туризму. Сучасні процеси управління розвитком туризму вимагають застосування комплексного та продуманого підходу, в основі якого будуть лежати заходи стратегічного аналізу та планування, оцінки ефективності ключових туристичних заходів, а також адаптацію останніх до динамічних умов ринку. При цьому важливим аспектом є забезпечення ефективної взаємодії між різними державними інституціями, які відповідають за управління та розвиток туристичної галузі, і за управління економічної системи, приватного сектора та громадськості. Забезпечення такої взаємодії дасть можливість в повній мірі гарантувати гармонійний розвиток існуючих та нових туристичних напрямків, при цьому враховуючи інтереси всіх зацікавлених сторін. З огляду на це, питання розвитку туризму є складним та комплексним, що вимагає як вдосконалення існуючих механізмів розвитку, так пошук та інтеграцію інновацій в цій сфері.

Досліджено стратегічний підхід в забезпеченні розвитку індустрії туризму. Використання зазначеного підходу характеризується комплексністю, поліаспектністю, довгостроковістю, інтегративністю, адаптивністю, а також врахуванням економічного, соціального, культурного та екологічного аспекту розвитку. В основі стратегічного підходу до розвитку туризму лежать заходи систематичного планування, активної участі всіх зацікавлених сторін, інтеграції інноваційних технологій та сучасних підходів до вирішення завдань, і орієнтація на збереження історико-культурної та природної спадщини. Не менш важливе місце в стратегічному підході до розвитку туризму займає розвиток існуючої інфраструктури, удосконалення нормативно-правового забезпечення та забезпечення сталого зростання галузі. Застосування такого

підходу буде сприяти розвитку туристичної галузі та сприятиме формуванню нових туристичних напрямків, забезпечуючи стабільність та стійкість галузі, а також посилення конкурентних позицій країни на ринку туристичних послуг.

Узагальнено методичне забезпечення стратегічного розвитку індустрії туризму на засадах інноваційності. Така методика має включати комплекс підходів, враховувати як кількісні показники ефективності (зростання обсягів туристичних потоків, підвищення завантаженості об'єктів інфраструктури), так і якісні аспекти (покращення іміджу DESTИНАЦІЇ, підвищення задоволеності туристів, збереження культурно-історичної спадщини) – потребує системного, узгодженого, обґрунтованого інструментарію, який дозволить оперативнo та цілісно оцінювати результативність інноваційних стратегій у просторі та часі.

Проведено аналіз сучасного стану розвитку індустрії туризму в Україні. Туризм до 2022 року характеризувався стабільним зростанням, сприяючи економічному розвитку країни, збереженню культурної спадщини і зміцненню міжнародних зв'язків. До цього часу Україна пропонувала широкий спектр туристичних продуктів, включаючи культурний туризм у великих містах: Київ, Львів, Одеса, екотуризм у Карпатах й інших природних регіонах, а також зимовий спорт, що приваблював як внутрішніх, так і іноземних туристів. Розвинена транспортна інфраструктура, зокрема міжнародні аеропорти, залізничні сполучення і автодороги, сприяла зростанню кількості туристичних потоків. Міжнародні заходи, такі як фестивалі, спортивні події та виставки, сприяли підвищенню престижу України на світовій арені та залученню іноземних інвесторів у туристичний сектор. Впровадження цифрових технологій, зокрема платформ для онлайн-бронювання та мобільних додатків, дозволило покращити доступність та зручність туристичних послуг, що позитивно впливало на загальну привабливість країни як напрямку туризму.

Досліджено перспективи розвитку вітчизняної індустрії туризму на засадах інноваційності. Інновації в туристичній галузі України відіграють вирішальну роль у забезпеченні її конкурентоспроможності та стійкого розвитку, особливо у період після початку повномасштабного вторгнення у

2022 році. В умовах значних змін та викликів, туризм в Україні активно впроваджує новітні технології та підходи, спрямовані на покращення якості послуг, оптимізацію операційних процесів і розширення спектру туристичних продуктів. Ці інновації не лише допомагають галузі адаптуватися до нових умов, але й сприяють її подальшому зростанню та розвитку. Однією з ключових сфер інновацій є цифровізація вітчизняних туристичних послуг.

Оцінено потенціал впровадження інноваційних стратегій в розвиток вітчизняної індустрії туризму. Стратегічне планування розвитку туризму в Україні має вирішальне значення для забезпечення стійкого та всебічного зростання галузі туризму, особливо у контексті викликів, які спричинених повномасштабним вторгненням у 2022 р. Воно виступає як фундаментальний інструмент, що дозволяє координувати дії різних учасників туристичного сектора, оптимізувати використання ресурсів і визначати пріоритетні напрями розвитку, спрямовані на відновлення та подальше зміцнення Індустрії туризму України. Стратегічне планування забезпечує довгострокову орієнтацію та бачення майбутнього розвитку туризму, що є особливо важливим у період відновлення після кризових ситуацій. Воно дозволяє визначити ключові цілі та завдання, які спрямовані на відновлення пошкодженої інфраструктури, розвиток нових туристичних напрямків та адаптацію до змінних умов безпеки. Завдяки цьому, державні органи та приватний сектор можуть ефективно співпрацювати, узгоджуючи свої зусилля для досягнення спільних цілей, що сприяє більш швидкому та ефективному відновленню галузі.

Здійснено моніторинг загроз при формуванні та впровадженні інноваційної стратегії розвитку туризму в Україні. Формування інноваційної стратегії розвитку туризму стикається з численними загрозами, що виникають внаслідок воєнного стану, пандемії, фінансових обмежень, соціальних змін, технологічних викликів, регуляторних бар'єрів, культурних та екологічних аспектів, а також недостатньої координації між різними секторами. Підхід включає як кардинальне реформування існуючого статичного нормативно-правового забезпечення, дослідження та подальша інтеграція сучасних

технологій, покращення кадрового потенціалу, а також інтеграція сталих практик в туристичну діяльність, формуючи при цьому нові вектори та типи туризму, що враховуватиме економічні, соціальні та екологічні виміри. При цьому не можна забувати про безпековий аспект, який може погіршуватись через активне впровадження інновацій. Лише через ефективне управління факторами можливо забезпечити успішну реалізацію інноваційної стратегії, сприяючи відновленню та подальшому розвитку туристичної галузі України.

Обґрунтовано процес інтегрування сучасних цифрових технологій при впровадженні інноваційної стратегії розвитку вітчизняної індустрії туризму. Сучасні цифрові технології можуть бути використані для туристичної сфери України для підвищення рівня прозорості та довіри. Так, використання сучасних блокчейн-технологій та моніторингових аналітичних систем можливе не лише в контексті забезпечення безпеки фінансових трансакцій, але і всієї туристичної діяльності, при цьому уникаючи можливості шахрайської діяльності. Це буде формувати позитивний імідж України на світовій туристичній арені, оскільки питання забезпечення та гарантування всіх видів безпеки є критичним для відновлення нормальної туристичної діяльності. Даний процес є складним та вимагає застосування комплексного підходу.

Розроблено рекомендації щодо вдосконалення механізму впровадження інноваційної стратегії розвитку вітчизняної індустрії туризму. Механізм впровадження інноваційної стратегії розвитку вітчизняної індустрії туризму є складним та комплексним, а також вимагає від управлінського складу вживати інтегрований підхід, який буде включати в себе відновлення та наступне забезпечення історико-культурної спадщини, розвитку сталих практик та екологічно орієнтованих видів туризму. Механізм повинен включати в себе відновлення пошкодженої й побудову нових об'єктів туристичної та супутньої інфраструктури, інтеграцію численних професійно-орієнтованих курсів та програм підготовки кадрів туристичної сфери, які б володіли не лише спеціалізованими знаннями, але і мали б високий рівень комунікаційної компетенцій та здатності до ефективної діяльності навіть в кризових умовах.

ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ

1. Антоненко І. Я., Михайличенко Г. І. Логістична стратегія як управлінська інновація в індустрії туризму. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. 2011. № 714. С. 281 – 290.
2. Балашова Р. Методологічні особливості сутності та характеристики туристичного підприємства. *Економіка промисловості*. 2008. № 3. С. 38 – 47.
3. Барабанова В. В., Богатирьова Г. А., Горіна Г. О. Маркетингові механізми розвитку індустрії туризму в умовах нестабільного середовища. *Журнал геології, географії та геоecології*. 2020. № 29 (4). С. 625 – 636.
4. Балабанова Л. В., Балабанова І. В., Холод В. В. Стратегічний маркетинг. Київ : Центр учбової літератури, 2012. 612 с.
5. Босовська М. В. Концепція інтеграційного розвитку туристичних підприємств. *Економіка та держава*. 2015. №3. С. 43 – 47.
6. Гайдук А. Формування туристичної ринкової інфраструктури як фактор підвищення ефективності функціонування ринку туристичних послуг. *Регіональна економіка*. 1999. №2. С.172 – 178.
7. Городиський Т. І. Інноваційно-інвестиційний потенціал: фактори впливу. *Науковий вісник «Львівська політехніка»*. 2007. №17(2). С. 276 – 284.
8. Гресь-Євреїнова С., Цвілій С. Вплив війни на сферу обслуговування. *Інноваційний розвиток туризму та готельно-ресторанного господарства: монографія*. Запоріжжя : НУ «Запорізька політехніка», 2024. С. 97 – 118.
9. Гриневич Л. В., Белікова Н. В., Беккер М. Л. Наукові аспекти цілепокладання регіонального розвитку як складової територіального брендингу. *Бізнес Інформ*. 2021. № 1. С. 327 – 333.
10. Державна служба статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 02.11.2025).
11. Єфімова С., Гринько Т. Методичні підходи до оцінки інноваційного потенціалу підприємства сфери послуг. *Вісник Дніпропетровського університету. Серія управління інноваціями*. 2015. № 5. С. 30 – 37.

12. Зайцева В., Цвілій С., Сокол К. Повоєнний розвиток підприємств індустрії туризму на основі впровадження інформаційних технологій. *Українські студії в європейському контексті*. 2023. В. 7. С. 381 – 388.
13. Заячковська Г. Індекс конкурентоспроможності України у сфері подорожей і туризму. *Економічний аналіз*. 2010. № 7. С. 407 – 410.
14. Іванова З. О. Стратегічне управління підприємствами індустрії туризму. *Вісник КНУТтаД. Серія: Економічні науки*. 2015. № 6. С. 65 – 68.
15. Іванунік В. О. Концепції оцінки рекреаційно-туристичних ресурсів : навч. посіб. Чернівці : Чернів. нац. ун-т, 2011. 84 с.
16. Кальченко С.В. Єременко Д.В. Напрями розвитку кадрового забезпечення туристичного бізнесу як складова регіональної економічної безпеки. *Зб. наук. пр. ТДАТУ ім. Дмитра Моторного*. 2020. №1 (41). С.78 – 84.
17. Кальченко С. Сучасні перспективи селянських домогосподарств. *Актуальні проблеми економіки*. 2013. № 12 (150). С. 147 – 153.
18. Кальченко С. В., Демко В. С., Грибова Д. В. Стратегічні напрямки розвитку туристичної галузі в Запорізькій області. *Збірник наукових праць ТДАТУ імені Дмитра Моторного (економічні науки)*. № 1 (39) С. 115 – 121.
19. Кукліна Т. С., Цвілій С. М., Журавльова С. М. Загальні тенденції розвитку світового туризму: від коронавірусу до військової агресії. *Підприємництво та інновації*. 2022. Вип. 23. С. 12 – 15.
20. Лобанова В. А, Бунтова Н. В. Використання сучасної концепції бенчмаркінгу при формуванні іміджу підприємств туризму та готельно-ресторанного бізнесу. *Економічний часопис ХХІ*. 2012. № 7 – 8. С. 64 – 67.
21. Любіцева О. О. Ринок туристичних послуг (геопросторові аспекти). Київ : Альтерпрес, 2002. 436 с.
22. Маркетинг в готельно-ресторанному господарстві : навчальний посібник. / С. М. Цвілій, Т. С. Кукліна, В. М. Зайцева. Запоріжжя : НУ «Запорізька політехніка», 2023. 260 с.
23. Маркетинг в туризмі : навчальний посібник. / С. М. Цвілій, Т. С. Кукліна, В. М. Зайцева. Запоріжжя : НУ «Запорізька політехніка», 2022. 260 с.

24. Мельниченко О. А., Шведун В. О. Особливості розвитку індустрії туризму в Україні: монографія. Харків: Вид-во НУЦЗУ, 2017. 153 с.
25. Методологія наукових досліджень : навч. посіб. / В. І. Зацерковний, І. В. Тішаєв, В. К. Демидов. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2017. 236 с.
26. Морейра П. Ризики скритності та катастрофічні ризики: про сприйняття ризику та стратегії подолання криз. Безпека та захист у маркетингу відновлення туризму після криз. Великобританія : Rutledge, 2010.
27. Моїсєєва Н. І., Діденко Д. Ф. Генезис та особливості формування регіонального ринку туристичних послуг. *Актуальні проблеми інноваційної економіки Науковий журнал*. 2018. № 4. С. 83 – 88.
28. Носирєв О., Деділова Т., Токар І. Розвиток туризму та індустрії гостинності в стратегії постконфліктного відновлення економіки України. *Соціально-економічні проблеми і держава*. 2022. Вип. 1(26). С. 55 – 68.
29. Огляд туристичної галузі в Україні: виклики, нові напрямки та перспективи. KyivstarBusinessHUB. URL: <https://hub.kyivstar.ua/articles/oglyad-turistichnoyi-galuzi-v-ukrayini-vikliki-novi-napryamki-ta-perspektivi> (дата звернення: 20.11.2025).
30. Олексюк Г., Полольський О. Проблеми та перспективи туристичної індустрії України в умовах сучасних викликів. *Регіональна економіка*. 2022. № 3. С. 96.
31. Омельчак Г. В. Особливості інноваційного розвитку туризму України в умовах війни та євроінтеграції. *Сталий розвиток економіки. Економічний науково-практичний журнал*. 2023. №1 (46). С. 106 – 109.
32. Отенко І., Куценко К., Касенкова К. Теоретичне підґрунтя розвитку стратегічного інструментарію маркетингової діяльності підприємства. *Наука і Studia. Przemysł: Wydawnictwa Sp. z o.o.*, 2020. С. 3 – 12.
33. Повертаємося до подорожей. В Україні зафіксовано зростання туристичного потоку на 70%. URL: <https://biz.nv.ua/ukr/markets/join-up-ukrajina-turistichniy-potik-zris-na-70-ta-novi-napryamki-u-2025-50541529.html> (дата звернення: 15.11.2025).

34. Погуда Н. В., Примак Т. Ю., Івченко Л. О. Дослідження чутливості туристичних потоків до впливу світових та локальних факторів. *Вчені записки ТНУ. Серія Економіка і управління*. Т. 31 (70). № 2. 2020. С. 124 – 132.
35. Рибак. А. І. Управління зацікавленими сторонами в проектному менеджменті: монографія. Одеса: ОДАБА, 2017. 145 с.
36. Ринейська Л. С. Туризм як перспективна галузь сучасного міжнародного бізнесу. *Економіка і регіон*. 2009. № 1(20). С. 90 – 93
37. Ринки туристичних послуг: стан і тенденції розвитку : монографія / В. Герасименко та ін. ; ред. В. Герасименко. Одеса : Астропринт, 2013. 334 с.
38. Романенко П. В. Перспективи розвитку агротуризму в Україні *Агротуризм та його розвиток*. Тернопіль: Світоч, 2019. С. 27 – 30.
39. Сазонець І. Л., Стоян К. С. Сутність та концептуальні підходи до формування механізму управління підприємствами з надання послуг міжнародного туризму. *Ефективна економіка*. 2013. № 8. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2013_8_66 (дата звернення: 19.11.2025).
40. Соколова Т. М. Розвиток екотуризму в умовах змін клімату *Екологічний туризм*. Одеса: Астропринт, 2022. С. 14 – 18.
41. Соловйов Д. І. Вдосконалення понятійного апарату теоретичного забезпечення функціонування туристичної сфери. *Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу*. 2011. № 4(16). С. 82 – 88
42. Соловйова І. В. Інноваційні технології в управлінні туристичними потоками. *Інновації в туризмі*. Київ: Віхола, 2022. С. 14 – 18.
43. Старостін В. П. Економічний ефект від розвитку туризму в Україні. *Економіка та туризм*. Львів: Львів: В-во Старого Лева 2018. С. 35.
44. Стратегія розвитку туристичної галузі в Україні: монографія / Д. Грибова та інші. Київ. ЦП «Компринт». 2022. 453 с.
45. Ткаченко Ю. Б. Соціально-економічний вплив розвитку туризму на місцеві громади. *Соціальні аспекти туризму*. Харків: АСТ, 2020. С. 15 – 19.
46. Трусова Н. В., Кирилов Ю. Й., Грановська В. Г., Пристемський О. С., Сакур А. Ж. Імперативи розвитку ринку туристичних послуг в умовах

просторової поляризації регіональної туристичної системи. *GeoJournal of Tourism and Geosites*. 2020. № 29(2). С. 565– 582.

47. Трусова Н., Чернявська Т., Пасека С., Грановська В., Пристемський О., Демко В. Інноваційна кластеризація регіону в контексті підвищення конкурентних позицій підприємств туристично-рекреаційної дестинації. *GeoJournal of Tourism and Geosite*. 2020. № 33(3). С. 1126 – 1134.

48. Турчаніна І. І. Впровадження сталих практик у туристичній галузі *Стійкий туризм*. Дніпро: Дніпрянка, 2022. С. 18 – 22.

49. Федорова Е. В. Інтеграція культурних ресурсів у стратегію розвитку туризму *Культурний туризм*. Львів: В-во Старого Лева, 2023. С. 24 – 28.

50. Філіпчук А.Д. Стратегії розвитку рекреаційних зон Рекреація та туризм. Київ: Центр навчальної літератури, 2023. С. 20 – 24.

51. Фоменко Н. В. Рекреаційні ресурси та курортологія : навч. посіб. Київ : Центр навч. літ., 2007. 312 с.

52. Цвілій С. М. Аналіз і оцінка інструментів стимулювання розвитку інвестиційного потенціалу туристичної індустрії. *Сталий розвиток економіки*. 2023. № 1 (46). С. 149 – 154.

53. Цвілій С. М. Конструктивна модель реалізації потенціалу індустрії туризму України в європейському геоекономічному просторі. *Збірник наукових праць ТДАТУ імені Дмитра Моторного (економічні науки)*. 2024. № 1(50). С. 57 – 69. DOI: 10.32782/2519-884X-2024-50-7.

54. Цвілій С. М. Методичний підхід до комплексної оцінки розвитку інвестиційного потенціалу індустрії туризму. *Інтелект XXI*. 2023. №4. С. 53 – 64. DOI: 10.32782/2415-8801/2023-4.10.

55. Цвілій С. М. Методологічний підхід до оцінювання інноваційних стимулів постконфліктному відновленні індустрії туризму. *Вісник Херсонського національного технічного університету*. 2023. № 3(86). С. 189 – 197. DOI: 10.35546/kntu2078-4481.2023.3.26.

56. Цвілій С. М. Прогнозування показників інноваційності індустрії туризму у періоді постконфліктного відновлення. *Проблеми і перспективи*

розвитку підприємництва: Збірник наукових праць ХНАДУ. 2023. № 2 (31). С. 4 – 16. DOI: 0.30977/PPV.2226-8820.2023.31.4.

57. Цвілій С.М., Кукліна Т.С., Зайцева В.М. Автоматизація управління підприємством в умовах післявоєнного відновлення туристичного бізнесу. *Таврійський науковий вісник*. 2022. Вип. 13. С. 143 – 149.

58. Шевченко Л. М. Аналіз конкурентних переваг українських туристичних напрямків *Міжнародна конкурентоспроможність*. Дніпро, 2021. С. 25 – 29.

59. Шилепницький П. І., Михайлина Д. Г. Державна пріоритетність туризму як ключова детермінанта його глобальної конкурентоспроможності *Науковий вісник Чернівецького університету*. 2015. №750. С.15 – 19.

60. Юхновська Ю. О. Методичні підходи до оцінювання туристичного потенціалу України та регіонів. *Вчені записки ТНУ імені ВІ Вернадського. Серія: Економіка і управління*. 2021. №30 (69), № 4 (2). С. 54 – 59.

61. But T., Mamotenko D. Management Increasing the economic development of the EU countries through the implementation of the “Smart City” concept. *Management and Entrepreneurship: Trends of Development*. 2025. Vol. 1, no. 31. P. 27–37. DOI: 10.26661/2522-1566/2025-1/31-03.

62. But T., Mamotenko D. Transformation of digital tourism services. *Sustainable Development in Economics, Technology & Environmental Engineering*. ISC SAI 2023. Springer, 2025. P. 27 – 39. DOI: 10.1007/978-3-031-91953-4_3

63. Champ B., Freeman S., Haslag, J. Modeling Monetary Economies. New York: Cambridge University Press. 2016. URL: <https://www.cambridge.org/9781316508671> (дата звернення: 11.11.2025).

64. Golovchan A. Theoretical and methodological approaches to the definition and management of tourist destinations. *Trade & Market of Ukraine*. 2009. №27. P. 160.

65. Koreczkyj L. Scientific and methodological aspects of economic and geographical research of territorial and recreational systems. *Methodological problems of modern geography*. Kiev : Scientific Opinion. 1993.

66. Mamotenko D., But T. Analysis of ecological tourism in the European union: strategic guidelines for development. *Management & Entrepreneurship: Trends of Development*. 2025. V.3. №33. P. 10–27. DOI: 10.26661/2522-1566/2025-3/33-01.

67. Nikolayeva O. Forms of territorial organization of recreational and tourist activity in the region. *Journal of Education, Health, Sport*. 2015. №5. P. 593 – 600.

68. OECD Tourism Trends and Policies 2024. URL: https://www.oecd.org/en/publications/oecd-tourism-trends-and-policies-2024_80885d8b-en.html (дата звернення: 11.11.2025).

69. Policy and Destination Management. UNWTO. URL: <https://www.untourism.int/destination-management> (дата звернення: 10.11.2025).

70. Publications Office of the European Union. URL: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/678c08ab-bc06-11ee-b164-01aa75ed71a1> (дата звернення: 13.11.2025).

71. Synchak V. P., Krushynska A. V. The system of taxation of subjects of tourist activity in Ukraine. *University scientific notes*. 2011. №1(37). P. 443 – 451.

72. Tourism during the war – how Russian, Ukrainian and European tourism changed. URL: <https://www.oeconomus.hu/en/analyses/tourism-during-the-war-how-russian-ukrainian-and-european-tourism-changed/> (дата звернення: 16.11.2025).

73. Tourism in the 2030 Agenda. UNWTO. URL: <https://www.untourism.int/tourism-in-2030-agenda> (дата звернення: 14.11.2025).

74. Tourism Satellite Account: Recommended Methodological Framework. United Nations Statistics Division. 2024. URL: <https://www.unstats.un.org/unsd/publication/Series/F> (дата звернення: 13.11.2025).

75. Tourist portal of Ukraine. URL : <http://www.stejka.com/ukr> (дата звернення: 03.11.2025).

76. Trusova N., Tsviliy S., Gurova D., Demko V., Samsonova V. Budget Instruments for Stimulating the Development of the Investment Potential of the Tourism Industry in Ukraine. *Economic Affairs*. 2023. Vol. 68. № 01s. P. 253 – 269.

77. Tsviliy S., Mykhailyk D., Gurova D., Ogloblina V., Korniienko O. Strategy for the Development of the Investment Potential of the Tourism Industry of Ukraine in the International Economic System. *Theoretical & Practical Research in Economic Fields*. 2024. V. 15. №3. P. 601 – 619. DOI: 10.14505/tpref.v15.3(31).08.

78. Tsviliy S., Mykhailyk D., Ogloblina V., Gurova D., Korniienko O. The Mechanism of Activation of Investment Potential in the PostConflict Period of Development of the Tourism Industry. *QUBAHAN ACADEMIC JOURNAL*. 2024. Vol. 4. №3. P. 175 – 194. DOI: 10.48161/qaj.v4n3a213.

79. Tsviliy S., Korniienko O., Mamotenko D., Hres-Yevreinova S., Gurova D. Transformation of the tourism industry in the context of the development of digital technologies. *Green and digital economic transformation: a synthesis of the future*: Monograph; Edited by I. Tatomyr, L. Kvasnii. Praha: Oktan print, 2024. P. 172 – 187. DOI: 10.46489/gadetas-24-47.

80. UKRAINE Third Rapid Damage and Needs Assessment (RDNA3) February 2022 – December 2023. URL: <https://ukraine.un.org/sites/default/files/2024-02/UA%20RDNA3%20report%20EN.pdf>. (дата звернення: 18.11.2025).

81. Ukraine: UNESCO estimates the damage to culture and tourism after 2 years of war at \$3.5 billion. UNESCO. URL: <https://www.unesco.org/en/articles/ukraine-unesco-estimates-damage-culture-and-tourism-after-2-years-war-35-billion> (дата звернення: 19.11.2025).

82. UN Tourism Confirms New Secretary-General. URL: <https://www.untourism.int/> (дата звернення: 09.11.2025).

83. Umanets T. V. Assessment of investment attractiveness of the region using integral indices. *Economics and forecasting*. 2006. №4. P. 133 – 145.

84. Александров І. І. (наук. кер. к.е.н., доц. Цвілій С.М.) Вдосконалення механізму впровадження інноваційної стратегії розвитку вітчизняної індустрії туризму. *Світові досягнення і сучасні тенденції розвитку туризму та готельно-ресторанного господарства* : Матер. IV Міжн. наук.-пр. конф. (11 – 12 листопада 2025 р.). Запоріжжя, НУ «Запорізька політехніка», 2025.

ДОДАТКИ

Додаток А

Рис. А.1 – Державна карта стратегічного розвитку туризму у поствоєнному відновленні

Додаток Б

ТУРИСТИЧНО-ІНФОРМАЦІЙНІ ЦЕНТРИ УКРАЇНИ

ЦЕНТР

- ВІННИЦЬКА**
м. Вінниця (вул. Сергія Зулінського, 9)
м. Вінниця (вул. Соборна, 89)
м. Хмільник
м. Тульчин
- ДНІПРОПЕТРОВСЬКА**
м. Дніпро
м. Кам'янське
смт Покровське
- КИРОВОГРАДСЬКА**
м. Кропивницький
м. Олександрія
м. Долинська
с. Катеринівка
смт Компанішка
м. Світловодськ
- ПОЛТАВСЬКА**
м. Полтава (вул. Шведська Могила, 5)
м. Полтава (майдан Незалежності, 5)
смт Опішня
м. Лубни
смт Диканька
м. Кременчук
- ЧЕРКАСЬКА**
м. Черкаси
м. Канів
м. Умань
- СХІД**
- ХАРКІВСЬКА**
м. Харків

ЗАХІД

- ВОЛИНСЬКА**
м. Володимир
м. Луцьк
с. Жидичин
- ЗАКАРПАТСЬКА**
с. Ужок
с. Стужиця
с. Гукливий
смт Чинадієво
с. Синевир
с. Негровець
м. Перечин
- РАХІВ**
(вул. Красне плесо, 77)
м. Рахів
(вул. Вербник, б/н)
смт Ясіня
- ТЯЧІВ**
с. Терново
с. Мала Уголька
м. Мукачево
- УЖГОРОД**
(пл. Народна, 4)
м. Ужгород
(вул. Духновича, 3)
м. Хуст
- ІВ.-ФРАНКІВСЬКА**
м. Івано-Франківськ
м. Коломия
с. Вигода
м. Косів
м. Галич
с. Ільці
с. Поляниця

ЛЬВІВСЬКА

- м. Львів (пл. Ринок, 1)
- м. Львів (вул. Руська, 20)
- м. Львів (пл. Двірцева)
- м. Львів (вул. Любінська, 168)
- м. Жовква
- м. Борислав
- м. Трускавець
- м. Самбір
- м. Дрогобич

РІВНЕНСЬКА

- м. Острог
- м. Дубно

ТЕРНОПІЛЬСЬКА

- м. Тернопіль
- м. Теребовля
- м. Чортків
- м. Заліщики

ХМЕЛЬНИЦЬКА

- м. Хмельницький
- смт Чортний Острів
- м. Кам'янець-Подільський
- м. Дунаївці

ЧЕРНІВЕЦЬКА

- м. Чернівці

ПІВДЕНЬ

ЗАПОРІЗЬКА

- м. Запоріжжя

МИКОЛАЇВСЬКА

- м. Миколаїв

ОДЕСЬКА

- м. Одеса
- м. Біляївка

ПІВНІЧ

- ЖИТОМИРСЬКА**
м. Бердичів (пл. Центральна, 1)
м. Бердичів (вул. Вінницька, 10)
м. Коростень

КИЇВСЬКА

- м. Київ (вул. Хрещатик, 36)
- м. Київ (вул. Терещенківська, 9)
- м. Переяслав
- с. Гатне
- м. Славутич

СУМСЬКА

- м. Конотоп
- смт Недригайлів
- м. Середина-Буда

ЧЕРНІГІВСЬКА

- м. Чернігів (вул. Коцюбинського, 70)
- м. Чернігів (вул. Шевченка, 9)
- смт Короп

Рис. Б.1 – Стратегічна робота туристичної сфери в умовах повномасштабного вторгнення

Додаток В

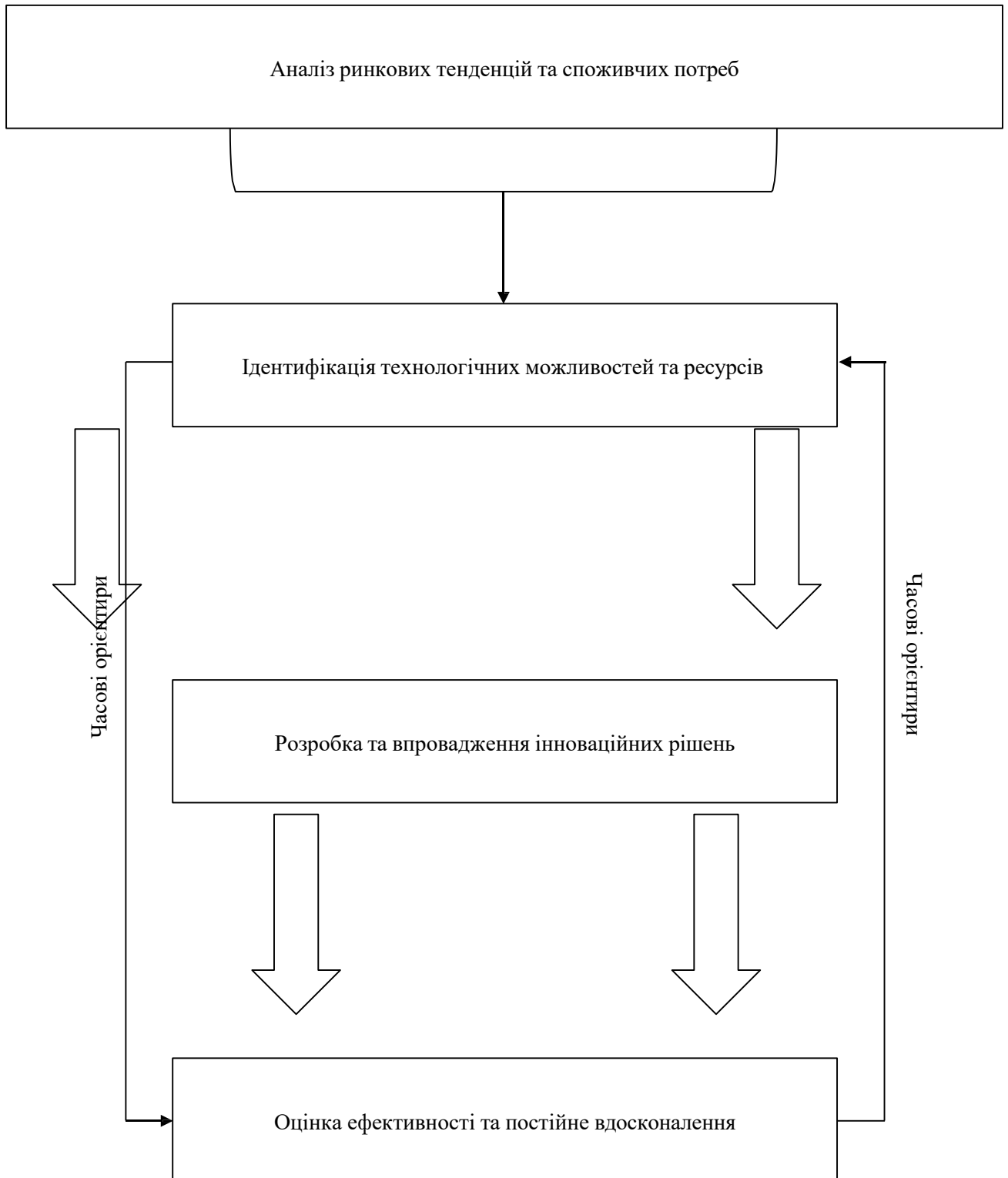

Рис. В.1 – Потреба в інноваціях щодо розвитку туризму

Додаток Г

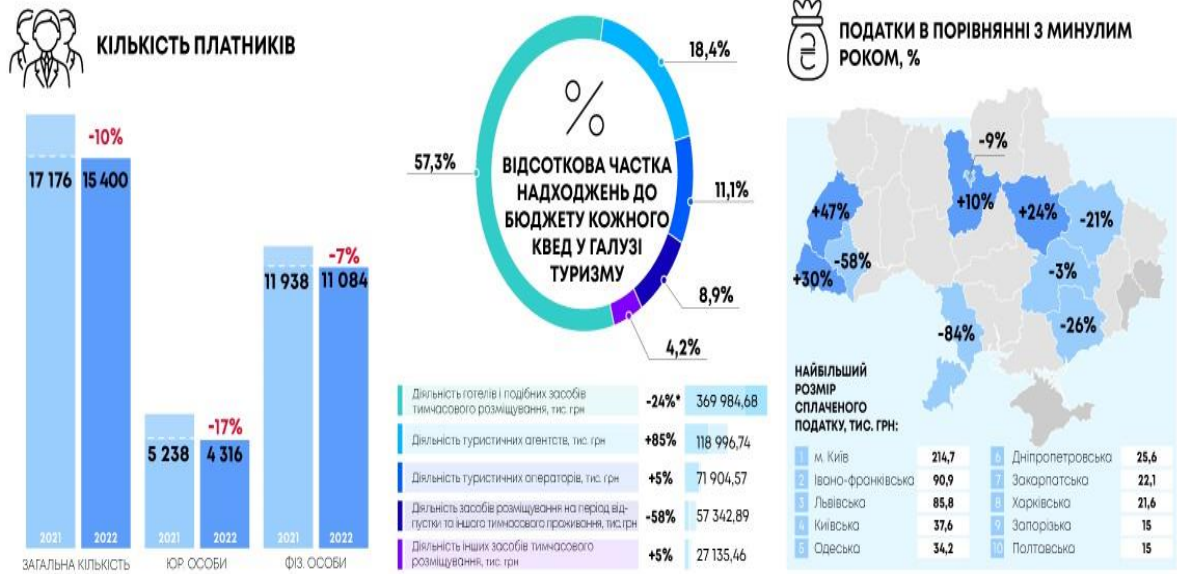

Рис. Г.1 – Військова техніка як новий об'єкт туристичної діяльності в Україні

Додаток Д

ПОДАТКИ ЗА 01.01-01.05.2022 ДАРТ

* Динаміка в порівнянні з відповідним періодом 2021 року

Рис. Д.1 – Зміни в підході до внутрішнього туризму в Україні

Додаток Е

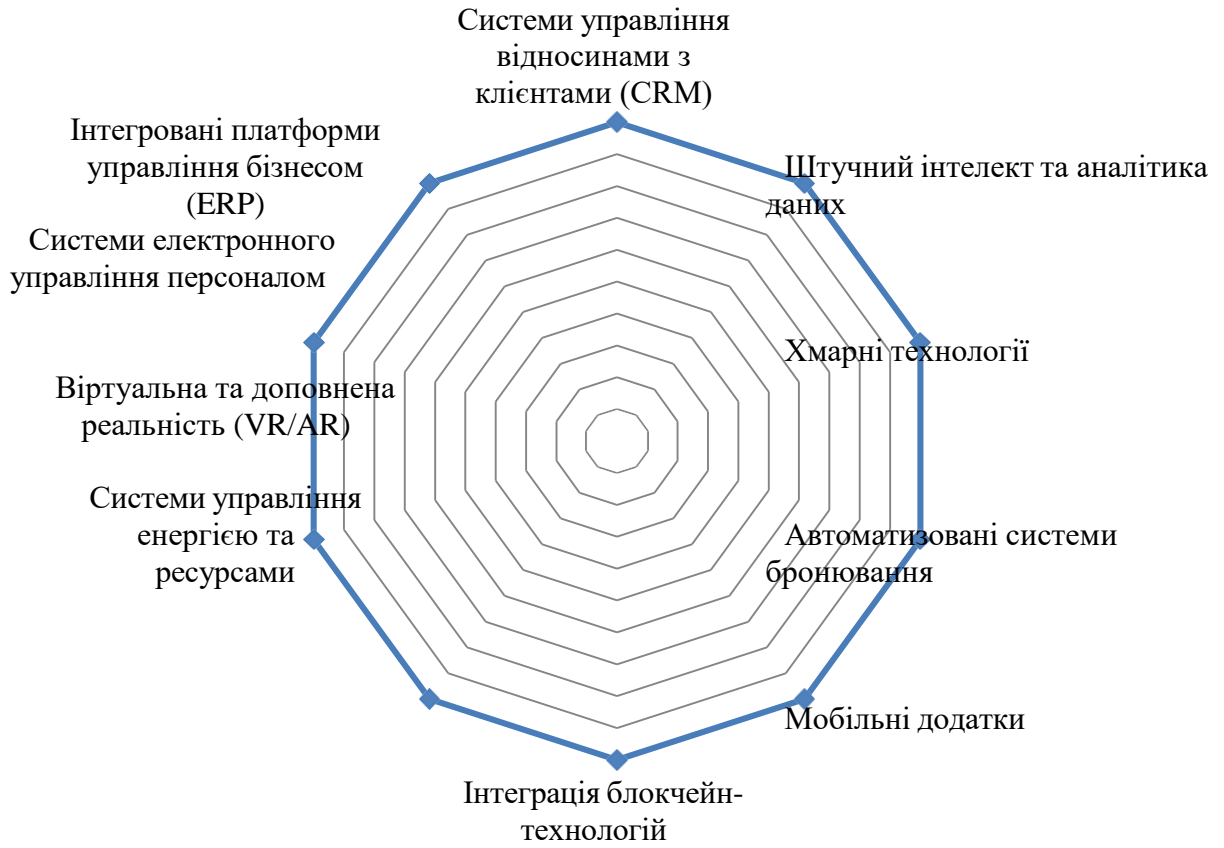

Рис. Е.1 – Основні інновації в системі управління підприємствами туристичної діяльності

Додаток Ж

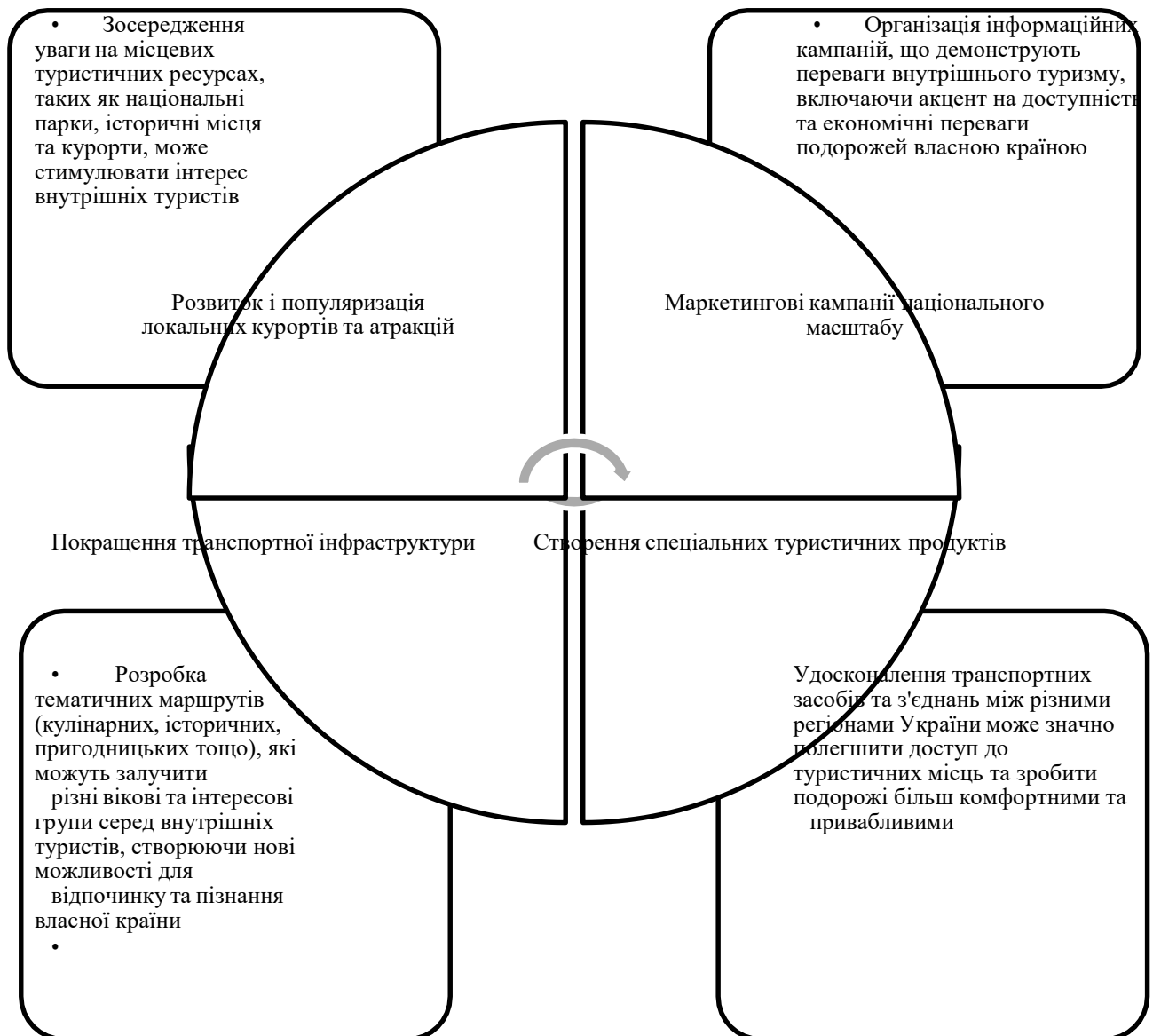

Рис. Ж.1 – Переорієнтація на розвиток внутрішнього туризму в Україні

Додаток 3

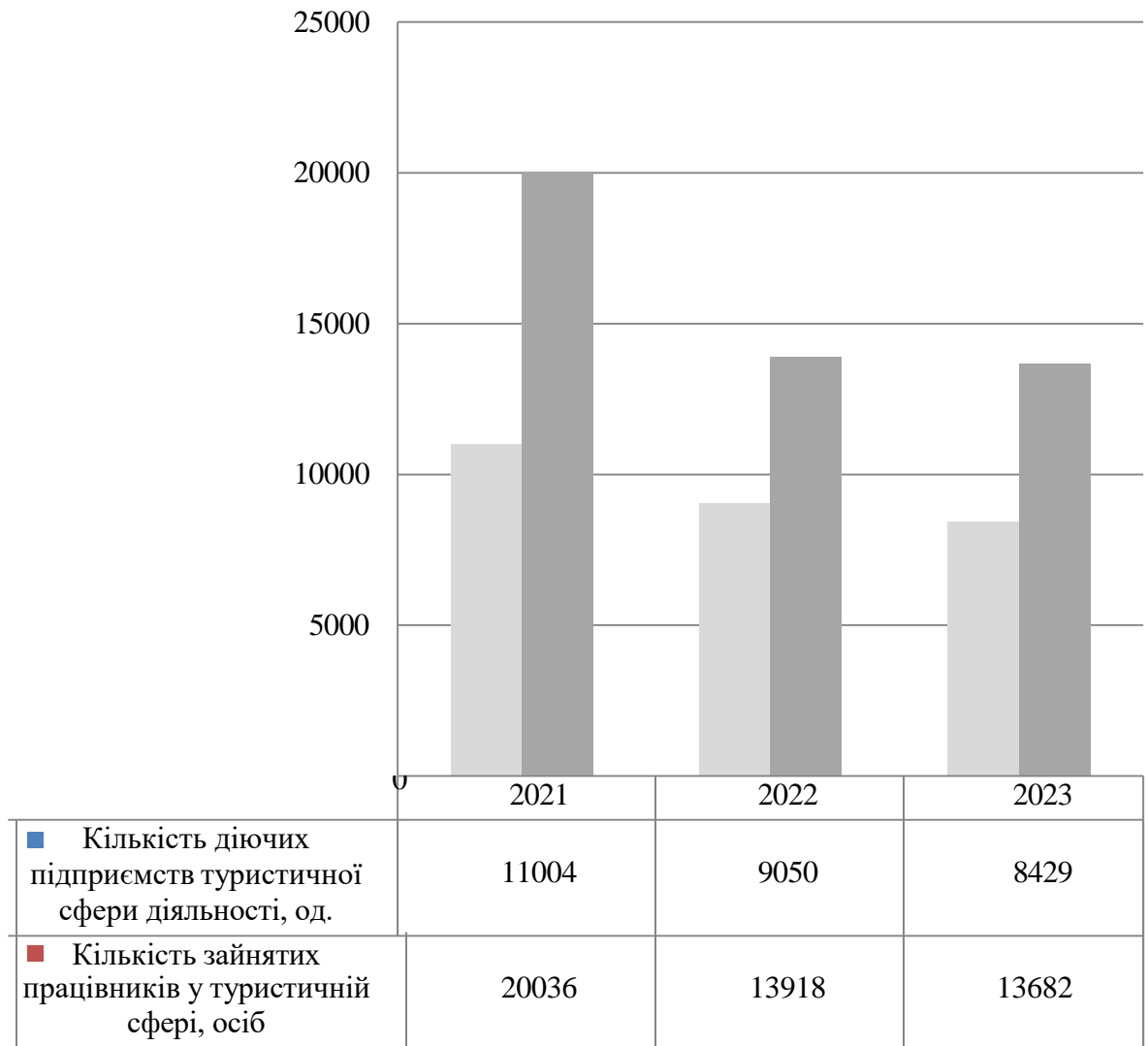

Рис. 3.1 – Ключові показники туристичної діяльності в Україні за 2021 – 2023

рр. [81]

Додаток І

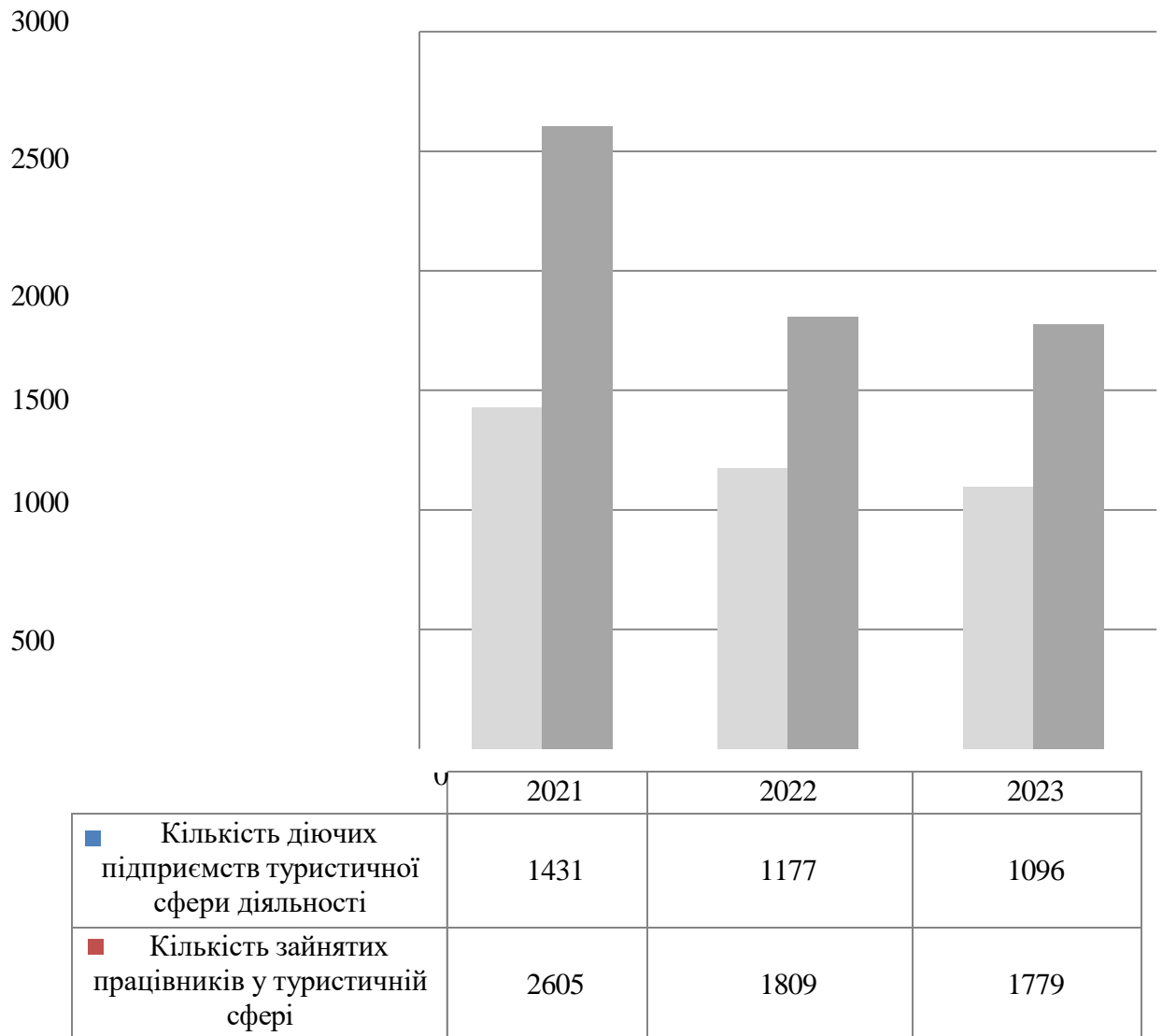

Рис. І.1 – Кількість інноваційно-активних підприємств туристичної сфери України за 2021 – 2023 рр. [75]

Додаток К

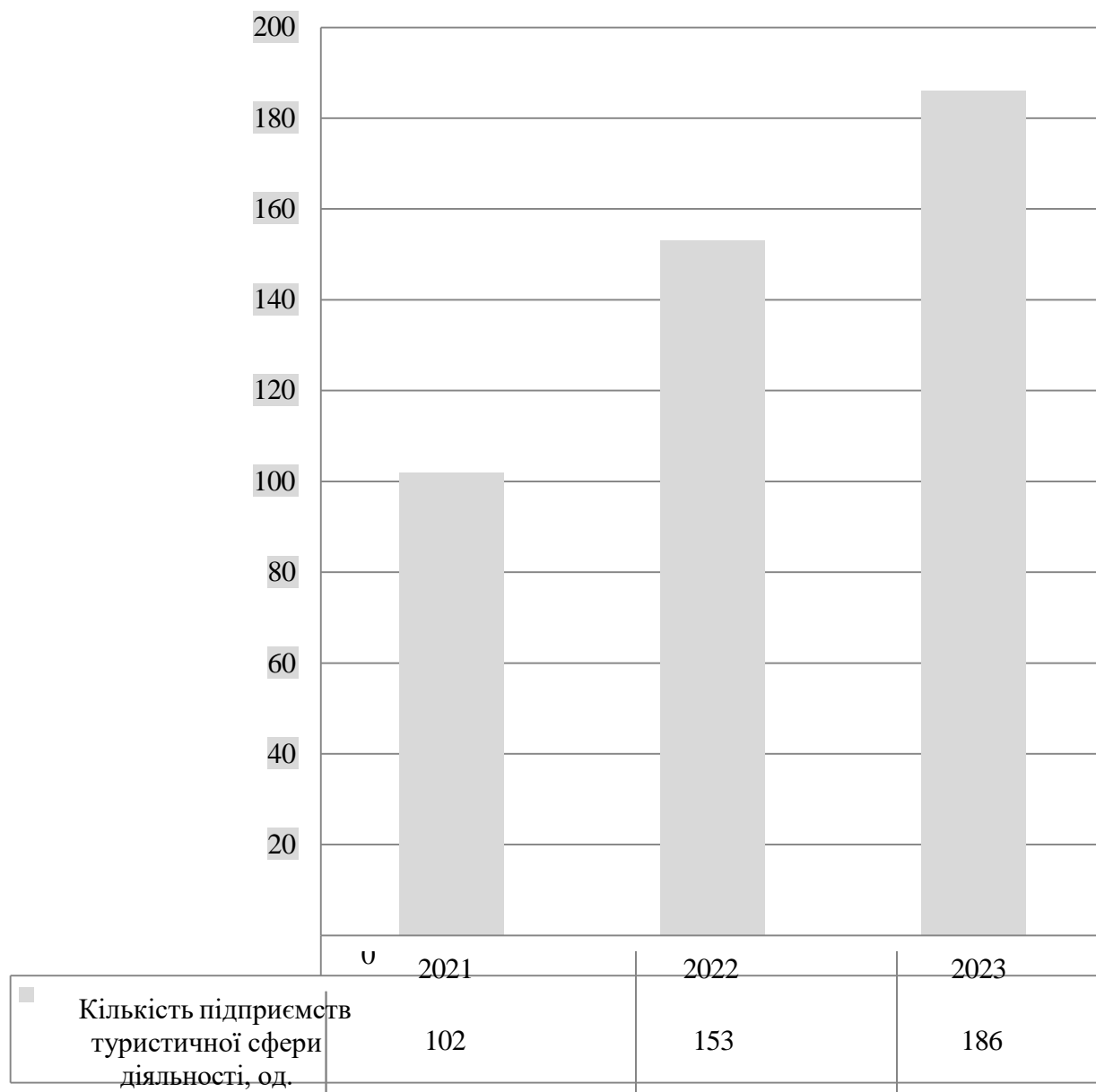

Рис. К.1 – Кількість підприємств туристичної діяльності в Україні, що використовують системи штучного інтелекту, од.